

วารสาร

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรมร่วมสมัย

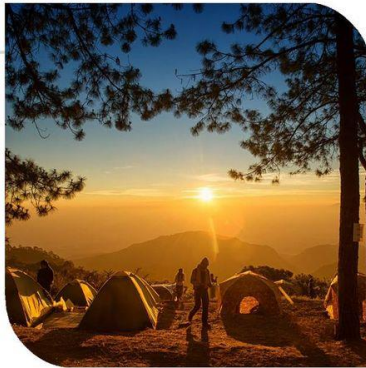
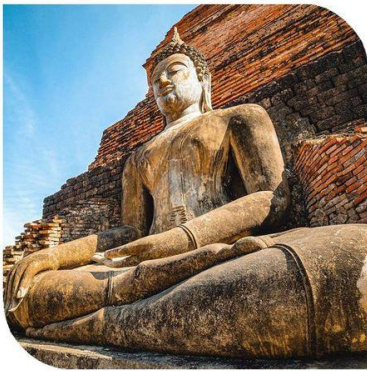

Journal of Contemporary Issues in Tourism and Hotel Industry

CITIH

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2564)

ISSN 2773-9597

1

วารสาร

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรมร่วมสมัย

Journal of Contemporary Issues in Tourism and Hotel Industry

เจ้าของ	คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม		
วัตถุประสงค์	เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการด้านการท่องเที่ยว การโรงแรม อุตสาหกรรมการบริการ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง		
ที่ปรึกษา	อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
	คณบดีคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
	รองคณบดีฝ่ายบริหารและแผน คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม		
	รองคณบดีฝ่ายวิจัยและวิรัชกิจ คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม		
บรรณาธิการ	อาจารย์ ดร.มยุรี นาสา คาร์น	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	อาจารย์ ดร.ศิริวรรณ กวงแพ่ง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
	อาจารย์ ดร.ปารณีย์ บุญไชย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
กองบรรณาธิการ	ศาสตราจารย์ ดร.ปฐม หงษ์สุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
	รองศาสตราจารย์ ดร.นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	
	รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์	มหาวิทยาลัยมหิดล	
	รองศาสตราจารย์ ดร.ศักรินทร์ นนทพจน์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์ภัส พงศกรังศิลป์	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรถพล ศิริเวชพันธ์ุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธนา บุญเหลือ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลินจง โพชาวี	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
	อาจารย์ ดร.สิริรัตน์ ขอบขาย	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	
	อาจารย์ ดร.อรรถพล หม่อมี่	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
	อาจารย์ ดร.ธนิดา ลครศรี	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
	อาจารย์ ดร.พรพิมล ศรีธเรศ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
	อาจารย์ ดร.พิไลวรรณ ชมภู่อ้อ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
	อาจารย์ ดร.เยาวภา นียากร	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
	อาจารย์ กมลทิพย์ เหล่าอรรถคะ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
	Associate Professor Dr.Fatimah Hassan	Universiti Sains Malaysia	
	Dr.Phitsapong Vongphachane	National University of Laos	
	Dr.Umut Kadir Oguz	Karabuk University	
ออกแบบและเว็บไซต์	อาจารย์เฉลิมเกียรติ สุริยะวงศ์, นายปริญญา ศิริมนตรี, นายไพโรจน์ ศรีสารคาม		
พิสูจน์อักษร	นางนรฤช ราวะรินทร์	เลขานุการ	นางสาวจิตาภา วรจินดา

วารสาร

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรมร่วมสมัย

Journal of Contemporary Issues in Tourism and Hotel Industry

กำหนดการออกเผยแพร่

วารสารอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรมร่วมสมัย ตีพิมพ์เผยแพร่ราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)

มกราคม – มิถุนายน

กรกฎาคม – ธันวาคม

พิมพ์ทั้งหมด

100 เล่ม สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ISSN 2773-9597

ส่งบทความตีพิมพ์ได้ที่

กองบรรณาธิการวารสารอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรมร่วมสมัย

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

โทรศัพท์/โทรสาร 0 4397 0763

E-mail: jcith@msu.ac.th

เว็บไซต์: <https://thm.msu.ac.th/jcith>

ทุกบทความตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ในสาขาวิชานั้นไม่น้อยกว่าสามท่าน
ทัศนะและความคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกอง
บรรณาธิการ และการตีพิมพ์ซ้ำต้องได้รับอนุญาตจากกองบรรณาธิการวารสารอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรมร่วมสมัยเป็น
ลายลักษณ์อักษร

พิมพ์ที่

หจก.อภิชาติการพิมพ์ 50 ถนนผังเมืองบัญชา ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

โทรศัพท์ 09 1060 0611 E-mail: b0866410218@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรมร่วมสมัย (Journal of Contemporary Issues in Tourism and Hotel Industry: CITH) ฉบับนี้ นับเป็นฉบับปฐมฤกษ์ มีเป้าหมายเพื่อเป็นอีกหนึ่งช่องทางการแสดงผลงานทางวิชาการของนิสิต นักศึกษา นักวิชาการ นักวิจัย และคณาจารย์ที่มีความต้องการในการเผยแพร่ผลงานของตนสู่สาธารณะ ซึ่งเป็นเป้าประสงค์หลักของการจัดทำวารสารฉบับนี้ขึ้น นอกจากนี้จะเปิดโอกาสให้กับนักวิชาการทางด้านการท่องเที่ยว การโรงแรม และการบริการแล้วนั้น ทางวารสารก็ยังได้มองเห็นถึงโอกาสการเผยแพร่ผลงานของผู้ที่สนใจในศาสตร์อื่น ๆ และมีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เนื่องด้วยความ เป็นสหวิทยาการของงานด้านการท่องเที่ยว จึงนับว่าเป็นโอกาสอันดี ที่อยากจะเชิญชวนผู้ที่สนใจเผยแพร่ ผลงาน ได้ส่งบทความมาให้ทางวารสารได้พิจารณาเพื่อการตีพิมพ์ต่อไป ดังปรากฏในวารสารฉบับปฐมฤกษ์นี้ ที่ มีงานจากหลากหลายสาขาส่งเข้ามาเพื่อเผยแพร่ จำนวน 7 บทความด้วยกัน นับตั้งแต่เนื้อหาทางด้านการศึกษาคูณภาพการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย ศาลเจ้าไต้ฮงกง: จากศรัทธา ความเชื่อ สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสืบสานมรดกภูมิปัญญา ทำร้ายของชาวภูไท: กรณีศึกษา บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ความพึงพอใจ ในการเรียนออนไลน์ของนิสิตคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หนึ่งในทศวรรษเมือง มรดกโลกในฐานะเมืองท่องเที่ยว: เมืองเก่ามะละกาและจอร์จทาวน์, มาเลเซีย พุทธศิลป์ ในปรกเมืองไทร: ความเชื่อ ความศรัทธา การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระพิมพ์ดินเผาทวารวดี บ้านเมืองไพร อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และการศึกษาองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมมั่งสยาม เข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งทุกบทความได้ผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ (Peer Review) เพื่อให้ได้บทความที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของวารสาร

ในนามของกองบรรณาธิการ วารสารอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรมร่วมสมัย ขอขอบคุณ ผู้ประพันธ์บทความทุกท่านที่ให้เกียรติวารสารน้องใหม่ได้ตีพิมพ์ผลงานที่มีคุณค่าของท่าน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับโอกาสในการเป็นช่องทางนำเสนอผลงานของท่านต่อไป รวมทั้งเพื่อให้ผลงานของท่านได้เป็น ประโยชน์กับผู้อ่านทั้งในสายงานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและสาขาที่เกี่ยวข้อง หากผู้อ่านมีข้อเสนอแนะอื่นใด ที่ จะทำให้วารสารนี้มีการพัฒนาในทางที่ดีขึ้น ทางกองบรรณาธิการยินดีน้อมรับด้วยความขอบคุณยิ่ง

อาจารย์ ดร.มยุรี นาสา คาร์น

บรรณาธิการ

สารบัญ

การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทำร้ายของภูไท : กรณีศึกษา บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหัว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ The Youth's Participation in Inheriting the Heritage and Wisdom of Phuthai : A Case Study of Ban Khok Kong, Kuchinarai District, Kalasin Province <i>วันทกาญจน์ สี่มาโรฤทธิ์, สุวิชชา ศรีถาน</i>	1
การศึกษาคุณภาพการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย A Study of the Service Quality of Lodging Business under COVID-19 Situation in Sukhothai <i>ปรีชา ตั้งสุขชัยศิริ, สัมพันธ์ หลงพิมาย</i>	12
การศึกษาองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมม้งสยาม เข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน Cultural Landscape of Siam Mong Kek-noi, Petchaboon province for promoting sustainable community-based tourism <i>เยาวดี จันทโร, มงคล คาร์น, มยุรี นาสา คาร์น</i>	21
ความพึงพอใจในการเรียนออนไลน์ของนิสิตคณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม Online Learning satisfaction from the students of the Faculty of Tourism and Hospitality Mahasarakham University perspectives <i>วสุสิริ งามศิริ, จิราธิ์ ขำดี, ธัญพิชชา ตุงตะศิริ, อภิวรรณ ลิทธิศักดิ์, อธิษัณณ์ คำผุย, ปรางค์รัตน์ เสนาคม, นิพนธ์ มังคะเสถียร, พิไลวรรณ ชมภู่อ</i>	33
พุทธศิลป์ ในปรกเมืองไพร : ความเชื่อ ความศรัทธา การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมพระพิมพ์ดินเผาทวารวดี บ้านเมืองไพร อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด Title Buddhist art in Prok Muang Phrai : Belief faith Clay Votive Tablets of Dvaravati Baan meuang -prai, Selaphum District, Roi - Et Province <i>วุฒิกัทร ธีรดาธนานนท์, ในตะวัน กำหอม, ณัด ยันต์ทอง</i>	46
ศาลเจ้าไต้ฮงกง: จากศรัทธา ความเชื่อ สู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม Tai Hong Gong Shrine: from Faith, Belief to Cultural Tourism <i>สมบัติ แซ่เป้</i>	61
หนึ่งทศวรรษเมืองมรดกโลกในฐานะเมืองท่องเที่ยว: เมืองเก่ามะละกา และจอร์จทาวน์ มาเลเซีย A decade of world heritage city as urban tourist destination: historic cities of Melaka and George Town, Malaysia <i>มยุรี นาสา คาร์น, มงคล คาร์น</i>	68

การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทำรำของชาวภูไท : กรณีศึกษา บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

The Youth's Participation in Inheriting the Heritage and Wisdom of Phuthai Dance : A Case Study of Ban Khok Kong, Kuchinarai District, Kalasin Province

วันทกาญจน์ สี่มาโรฤทธิ์¹, สุวิชา ศรีถาน,²

¹Corresponding Author, คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
kranthawan@yahoo.com

²คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม suvicha_sritan@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติเชิงลึกความเป็นมาของชนเผ่าภูไทและการตั้งถิ่นฐาน ของชนเผ่าภูไท และเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสืบสาน และอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทำรำของภูไทให้ยั่งยืน โดยศึกษาจากเอกสารและรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เยาวชน ประชาชนชาวบ้านที่เป็นผู้รู้ ผู้นำกลุ่มในชุมชน จำนวน 43 คน และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 4 ประเภท คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบบันทึกข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม แบบสังเกตการณ์การมีส่วนร่วม และใช้การพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย ชุมชนบ้านโคกโก่ง มีแนวทางการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทำรำโปงกลาง รำบายศรีสู่ขวัญ รำภูไทเผ่ากาฬสินธุ์และรำภูไทเผ่าสกลนคร โดยให้ประชาชนชาวบ้านที่เป็นผู้รู้ ผู้นำกลุ่มในชุมชนเป็นผู้ฝึกสอนกลุ่มเยาวชน โดยเยาวชนที่เข้าร่วมได้เรียนรู้และประดิษฐ์ทำรำทุกขั้นตอนอย่างละเอียดในเรื่องความหมาย ความสำคัญและที่มาของแต่ละท่ารำ เรียนรู้เครื่องดนตรีทุกประเภท วิธีการเล่น การทำเครื่องดนตรีแต่ละชนิดและให้เยาวชนได้ฝึกเล่น ตลอดจนแนะนำความเป็นมาของการแต่งกายและเครื่องประดับที่สวมใส่ประจำแต่ละท่ารำ เมื่อทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนของแต่ละท่ารำก็ให้ฝึกปฏิบัติโดยการแสดงของแต่ละท่ารำ.

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, เยาวชน, การสืบสาน, มรดกภูมิปัญญา, ทำรำของภูไท

Abstract

This research aimed to investigate an in-depth background of the Phutai tribe in Ban Kiok Gong and their settlement and to develop the youth's participation in inheriting and conserving the Phutai traditional dance patterns as their local wisdom for sustainability.

The research was based on the related documents and onsite-data collection from 43 participants including the local youths, local scholars, and community leaders. The data had been collected via four types of instruments including a structured interview, a semi-structured interview, a group discussion observation form, and a participation observation form before it was processed by descriptive analysis. In conclusion, the research outcome indicated that Ban Kok Gong wisely created their own way of inheriting the local wisdom in terms of Pong Lang dance pattern, Bai See Su khwan dance pattern, Putai dance pattern (Kalasin Style), and Puthai dance pattern (Sakon Nakhon Style). The local scholars and leaders were the trainers for the youths to delicately learn all steps of the dance concerning its meaning, significance, and background of each dance pattern. The students were also given the opportunity to design dancing steps based on their creativity as well as to play and to learn the making of some local music instruments. Hence, these youths were trained to play the music instruments and to know the background of costumes and decorations used in each dance pattern before practically performing the dancing.

Keywords: Participation, Youth, Inheritance, Local Wisdom, Phutai Dance

บทนำ

ชาวภูไทเป็นชนเผ่าหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานปะปนอยู่กับชนชาติต่าง ๆ ในอดีต เช่น จีน ลาวไทยญ้อ หากพิจารณาตามลักษณะชาติพันธุ์ของมนุษย์ชาติ ซึ่งถือความคล้ายคลึงกันทางด้านกายภาพตามพันธุกรรมแล้ว ชาวภูไทซึ่งอยู่ในลุ่มแม่น้ำโขง จัดว่าอยู่ในกลุ่มมอญโกล ตอนใต้ของจีนอินโดจีน ในกลุ่มที่พูดภาษาไทยกะได (Tai Kadai) แต่หากพิจารณาชาวภูไท โดยอาศัยหลักความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรม การแต่งกาย ศาสนาความเชื่อ และขนบธรรมเนียม ประเพณี ชาวภูไทถือว่าอยู่ในชนเผ่าไทย ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่อาศัยในดินแดนนับแต่ตอนเหนือของแม่น้ำโขงลงมาครอบคลุมแม่น้ำเจ้าพระยาทางตอนบน และตอนล่าง ลักษณะรูปร่างชาวภูไทนั้น ชาวภูไททั้งชายและหญิงมีรูปร่างสันทัด ผิวขาวเหลือง สูงประมาณ 140-160 ซม. ผู้ชายรูปร่างผอมกว่า ผู้หญิงซึ่งค่อนข้างเจ้าเนื้อสมบูรณ์และรูปร่างใบหน้ารูปไข่แบน จมูกเล็กแต่ไม่โด่ง ริมฝีปากเล็กกว่าเล็กน้อย ริมฝีปากล่างหนากว่าด้านบนมีริ้วรอยย่นเป็นเส้นเล็ก ๆ เหนือริมฝีปาก ชาวภูไทบางคนไว้หนวดหรือเคราขนตามร่างกายนิยมตัดผมสั้นประมาณครึ่งนิ้ว หรือ 1 นิ้ว ผมตกแต่ยังมีสีดำ สตรีนิยมปล่อยผมยาวตามธรรมชาติ เด็กๆชาวภูไทมีตาสีดำ ส่วนสีขาวในดวงตาออกสีค่อนข้างเหลือง ส่วนวงกลมของดวงตาสีดำสูงกว่าส่วนสีขาวเล็กน้อย ชนเผ่าภูไทมีนิสัยส่วนตัว คือ รักความสงบอยู่กันอย่างสันติ มีความรักหวงแหนในเผ่าพันธุ์ ชนเผ่าภูไทมีขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม การแต่งกาย ดนตรี ความเชื่อและภาษาพูดเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ม.ป.ป. : เว็บไซต์)

บ้านโคกโก่ง มีประวัติความเป็นมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2432 มีราษฎรจากบ้านโนนน้ำคาง (คาเอี้ย) อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม (มุกดาหารปัจจุบัน) โดยการนำของนาย อุปชัย ได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนทางทิศตะวันออกของบ้านโคกโก่ง (ปัจจุบัน) ตั้งชื่อบ้านว่า “บ้านทุ่งบกเฒ่า” ปัจจุบันเป็นบ้านร้าง และต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2449 ราษฎรจากบ้านทุ่งบกเฒ่าได้ย้ายมาตั้งบ้านเรือนในบริเวณที่เป็นหมู่บ้านในปัจจุบัน และได้ตั้งชื่อบ้านว่า “บ้านโคกโก่ง” ตามลักษณะภูมิประเทศที่มีภูเขา บ้านโคกโก่งตั้งอยู่ในตำบลกุดหว้า ห่างจากอำเภอภูฉินารายณ์ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 16 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ 96 กิโลเมตร มีอาณาเขตทางด้านทิศเหนือติดกับบ้านห้วยแดง ทิศใต้ติดกับบ้านนาไคร้ หมู่ที่ 7 ทิศตะวันตกติดกับบ้านวังมน หมู่ที่ 3 ทิศตะวันออกติดกับบ้านชุมขี้ยาง ตำบลกุดหว้า เส้นทางหลักสู่หมู่บ้าน โดยเดินทางจากศาลากลางจังหวัดกาฬสินธุ์ ไปตามเส้นทางกาฬสินธุ์ – มุกดาหาร มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออก มุ่งตรงไปตามถนนสมเด็จ – มุกดาหาร ผ่านอำเภอภูฉินารายณ์ ผ่านบ้านกุดหว้า ถึงบ้านนาไคร้เลี้ยวซ้าย และเดินทางต่อไปอีกประมาณ 3 กิโลเมตร ก็จะถึงบ้านโคกโก่ง (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอภูฉินารายณ์ : 2554)

บ้านโคกโก่ง มีลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ตั้งอยู่ติดกับเชิงเขา มีภูเขาล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน ถนนเข้าออกหมู่บ้านมีทางเดียว เป็นถนนลาดยางตลอดเส้นทางแยกจากถนนสายสมเด็จ – มุกดาหาร ที่บ้านนาไคร้ บ้านโคกโก่ง มีโรงเรียน 1 แห่ง มีวัด 1 แห่ง มีศูนย์เลี้ยงดูเด็กก่อนเกณฑ์วัดบ้านชาวบ้านใช้บริการรักษาโรคจากสถานีอนามัยบ้านนาไคร้ สภาพทางเศรษฐกิจของหมู่บ้าน ประชากรมีรายได้เฉลี่ย/คน/ปี จำนวน 42,723.06 บาท (ข้อมูล ปี 2554) รายได้ส่วนใหญ่มาจากการเกษตร พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ซึ่งเป็นอาชีพหลัก และการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรอง มีการทอผ้า เลี้ยงเป็ดมีโอ จักสาน เป็นอาชีพเสริม บ้านโคกโก่ง มีทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ พื้นที่ประมาณ 400 ไร่ และเป็นที่ตั้งของวนอุทยานภูวัว มีน้ำตกตาดสูง ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด นอกจากนั้นบ้านโคกโก่งยังเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภูไท โดยเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านโฮมสเตย์กับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

บ้านโคกโก่งเป็นหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็ง เนื่องจากมีกลุ่มองค์กรที่สำคัญ ประกอบด้วย กลุ่มสตรีอาสา กลุ่มแม่บ้าน (กลุ่มเย็บเสื้อผ้าด้วยมือ) กลุ่มร้านค้าชุมชน กลุ่มสหกรณ์การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ประชาชนในหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธ มีการประพฤติปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี “ฮีต 12 คอง 14” และพิธีกรรมทางศาสนาและวิถีชีวิตที่พึงพิงธรรมชาติ อยู่แบบเรียบง่าย โดยมีวัฒนธรรมที่ยึดถือและปฏิบัติกันมาโดยตลอดคือการเลี้ยงเจ้าปู่ การบายศรีสู่ขวัญ หมอเหยา การเลี้ยงผี บุญประจำปี และการมีพ่อล่อมแม่ล่อมในพิธีแต่งงาน จากความเข้มแข็งของชุมชนมีผลทำให้บ้านโคกโก่งเป็นหมู่บ้านที่มีผลงานดีเด่น โดยในปี พ.ศ. 2541 จังหวัดกาฬสินธุ์ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้จัดตั้งบ้านโคกโก่งเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมภูไท มีการนำรูปแบบ Home Stay เข้าไปในชุมชน และมีการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปพักแรมเป็นจำนวนมาก ชาวภูไทบ้านโคกโก่งพร้อมใจกันเปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยววัฒนธรรม และในปี พ.ศ. 2543 หมู่บ้านวัฒนธรรมภูไท บ้านโคกโก่งได้รับรางวัลยอดเยี่ยม ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน ในโครงการประกวดรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวครั้งที่ 3 ประจำปี 2543 ประเภทรางวัลชนะเลิศหมู่บ้านวัฒนธรรมดีเด่นแบบ “โฮมสเตย์” และในปี 2551 บ้านโคกโก่งได้รับรางวัลในการประกวดรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ครั้งที่ 7 ซึ่งเป็นรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ปี 2550 ประเภทชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยวอีกครั้งหนึ่ง (ภัทรรินทร์ญา กองศูนย์. 2554 : เว็บไซต์)

จากรายงานการพัฒนาหมู่บ้านโคกโก่งของสำนักงานพัฒนาชุมชนภูฉินารายณ์ ได้วิเคราะห์พบว่าบ้านโคกโก่ง มีจุดอ่อนในเรื่องการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร แต่มีจุดเด่นในด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีแหล่ง

4 - วารสารอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรมร่วมสมัย (CITH)

ท่องเที่ยว ทางธรรมชาติ มีทุนทางสังคมด้านวัฒนธรรมประเพณีที่เข้มแข็ง ถือได้ว่าเป็นจุดเด่นของหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับปี 2551-2552 ยุทธศาสตร์ของจังหวัดได้เน้นในเรื่องการท่องเที่ยว เป็นโอกาสของหมู่บ้านโคกโก่ง ที่ได้เผยแพร่ทุนทางสังคม ทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของชาวภูไท ให้กับผู้ที่มาเยือนบ้านโคกโก่ง และจากเวทีประชาคมบ้านโคกโก่ง ได้ประเมินสถานการณ์พัฒนาหมู่บ้านโคกโก่งในปี 2554 ได้กำหนดวิสัยทัศน์หมู่บ้านไว้ว่า “ เป็นศูนย์เรียนรู้หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภูไท เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และหมู่บ้านเกษตรกรรมปลอดสารเคมี” โดยมีเป้าประสงค์ไปที่การเป็นหมู่บ้านพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และวัฒนธรรม ตามที่ได้กำหนดให้อัตลักษณ์ของหมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยววัฒนธรรม ซึ่งได้กำหนดตำแหน่งการพัฒนาเพื่อให้เกิดรายได้ไว้ที่การท่องเที่ยว หมู่บ้านที่มีวิถีชีวิตแบบภูไท ในด้านประเพณี วัฒนธรรมที่โดดเด่น ซึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และวัฒนธรรม กลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ควรจะได้เข้าร่วมในกระบวนการเพื่อที่จะได้มีการสืบทอดกันเป็นรุ่น ๆ ในการที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนตลอดไป (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอภูผารายณ์ : 2554)

ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านโคกโก่งของสำนักงานพัฒนาชุมชนภูผารายณ์ ที่จะให้กลุ่มเยาวชน ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ได้เข้าร่วมในกระบวนการเพื่อที่จะได้มีการสืบสานวัฒนธรรมและประเพณีภูไทให้มีความยั่งยืนตลอดไป ผู้วิจัยจึงได้เลือกพื้นที่บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูผารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นเป้าหมายในการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทำไร่ของภูไทเพื่อการท่องเที่ยว : บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูผารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติเชิงลึกความเป็นมาของชนเผ่าภูไท และการตั้งถิ่นฐานของชนเผ่าภูไท บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูผารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทำไร่ของภูไทให้ยั่งยืน

วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทำไร่ของภูไท : กรณีศึกษาบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูผารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นการทำความเข้าใจแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการสืบสานมรดกวัฒนธรรมทำไร่ของภูไท ซึ่งมีขอบ เขตของการศึกษา ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การดำเนินการจัดกระทำข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ เป็นคนพื้นถิ่นในชุมชนบ้านโคกโก่ง หมู่ที่ 5 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ เกิดและเติบโตในบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 43 คน ประกอบด้วย

1. กลุ่มเยาวชนที่เกิดและเติบโตในบ้านโคกโก่ง จำนวน 32 คน แบ่งเป็นชาย 8 คน อายุระหว่าง 10-18 ปี หญิง 24 คน อายุระหว่าง 10-18 ปี
2. ประชาชนชาวบ้านหรือพ่อพราหมณ์ จำนวน 1 คน
3. ผู้อาวุโสในชุมชน จำนวน 9 คน
4. ผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

สร้างเครื่องมือในการวิจัยเบื้องต้น นำเสนอเครื่องมือต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไข ความถูกต้องตามโครงสร้าง (Construct Validity) ซึ่งเครื่องมือในการวิจัยมีดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง (Un-Structure Interview) ใช้สัมภาษณ์ กลุ่มผู้รู้ เพื่อการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวภูไท บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอ ภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีมาอย่างยาวนานและยังเป็นค่านิยม ความเชื่อประเพณีอันเก่าแก่ที่ยังรักษาสืบไว้มาจนทุกวันนี้

2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง (Casual Informants) ประเด็นในการสัมภาษณ์นั้นได้แก่ แนวทางในการสืบสานประเพณีของชุมชนชาวภูไทในบ้านโคก โก่ง เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

3. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) ประเด็นสัมภาษณ์ ได้แก่ ความภูมิใจในรูปแบบประเพณีของชาวภูไทในบ้านโคกโก่ง ว่ามีความภูมิใจหรือว่า ความพึงพอใจมากน้อยแค่ไหนเพื่อที่นำไปปรับปรุงให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนชาวภูไทต่อไป ปัญหาที่พบเกี่ยวกับการ สืบสานประเพณีของชาวภูไท

4. แบบการสังเกต (Observation) แบ่งเป็น 2 ชุด ดังนี้

- 4.1 แบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยกำหนดประเด็นที่ ต้องสังเกต เมื่อเข้าไปร่วมงานประเพณี การทำบุญและกิจกรรมของชาวภูไทในชุมชนบ้านกุดหว้า ที่ผู้วิจัยทำ การวิจัย ซึ่งจะครอบคลุมช่วงประเพณีทางศาสนาที่สำคัญๆ เพื่อสังเกตพฤติกรรม ด้านการกระทำ แบบ แผนการกระทำ ความหมาย ความสัมพันธ์ ความร่วมมือในกิจกรรมของชุมชนและสภาพสังคมปัจจุบัน

- 4.2 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตเพื่อ จดบันทึกพฤติกรรมและปรากฏการณ์ในชุมชนด้านการใช้ชีวิตประจำวัน และกิจกรรม วิถีชีวิตของชาวภูไทใน บ้านกุดหว้าว่ามีพฤติกรรมอย่างไรบ้าง เช่น การพูดจา การแต่งกาย ปฏิสัมพันธ์กับผู้มาเยี่ยมเยือน และส่วนร่วม ในกิจกรรมนั้นๆ

5. แบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการสนทนา กลุ่ม และทำการจดบันทึก ซึ่งผู้ร่วมในการสนทนากลุ่ม จำนวน 43 คน แยกเป็น กลุ่มเยาวชน จำนวน 32 คน และประชาชนชาวบ้านที่เป็นผู้รู้ ผู้อาวุโสในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำกลุ่มในชุมชน จำนวน 11 คน ประเด็นในการสนทนากลุ่มนั้นได้แก่ ขั้นตอนการเตรียมงาน และการสาธิตการแสดงทำรำในแต่ละท่า

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (Field Research) โดยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยกำหนดการรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกต สัมภาษณ์และสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในการวิจัย โดยสังเกต สัมภาษณ์และบันทึกข้อมูล โดยผู้วิจัยจะดำเนินการจัดกระทำข้อมูล ตามแนวความคิดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละกลุ่ม

2. ดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นความรู้เบื้องต้นก่อนลงทำงานภาคสนามสร้างสัมพันธ์กับกลุ่มที่วิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ กล้องถ่ายภาพ เทปบันทึก-เสียง ลงพื้นที่ภาคสนามตามที่กำหนดไว้

4. ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยกำหนดแผนการดำเนินงานตามลำดับ คือ

4.1 สร้างความคุ้นเคย ความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อการหาข้อมูลให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง

4.2 กำหนดวันเวลาและสถานที่ในการแสดง

4.3 ดำเนินการสังเกตและสัมภาษณ์การดำเนินงานอิงกลุ่มในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้ทราบถึงความรู้ภูมิปัญญาและการพัฒนาองค์ความรู้ ตลอดจนทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

5. แบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่ม และทำการจดบันทึก ซึ่งผู้ร่วมในการสนทนากลุ่ม จำนวน 43 คน แยกเป็น มีวิธีการดำเนินการดังนี้

5.1 ในจำนวนเยาวชน 32 คน เป็นหญิง 24 คน ชาย 8 คน โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม โดยจะมีปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ ผู้อาวุโสในชุมชน ประจำกลุ่มละ 2 คน

5.2 ทุกกลุ่มจะได้มอบหมายให้แสดงท่ารำกลุ่มละท่ารำ โดยจะมีผู้สอนประจำกลุ่มคอยแนะนำวิธีการพ้อนรำในแต่ละท่ารำ ตลอดจนความหมายของท่ารำ แนะนำวิธีเครื่องประดับการแต่งกายและวิธีการแต่งกาย แนะนำอุปกรณ์ประกอบเครื่องดนตรี ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ท่ารำโปงลาง

กลุ่มที่ 2 ท่ารำบายศรีสู่ขวัญ

กลุ่มที่ 3 ท่าพ้อนภูไท

กลุ่มที่ 4 ท่ารำภูไทเผ่ากาฬสินธุ์

กลุ่มที่ 5 ท่ารำภูไทเผ่าสกลนคร

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ในการศึกษาการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวภูไทเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในบ้านโคกโค้ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ นำมาดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ประเด็นที่กำหนดไว้โดยใช้แนวคิดทฤษฎีและงานที่เกี่ยวข้อง เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลและอธิบายผลตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย แล้วนำเสนอข้อมูลที่ได้มาสรุปอภิปรายผลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการศึกษา

ชาวภูไทบ้านโคกโก่ง ขึ้นกับตำบลกุดหว้า เป็นหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็ง เนื่องจากมีกลุ่มองค์กรที่สำคัญ ประกอบด้วย กลุ่มสตรีอาสา กลุ่มแม่บ้าน (กลุ่มเย็บเสื้อผ้าด้วยมือ) กลุ่มร้านค้าชุมชน กลุ่มสหกรณ์การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ประชาชนในหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธ มีการประพฤติปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี “ฮีต 12 คอง 14” และพิธีกรรมทางศาสนาและวิถีชีวิตที่พึงพิงธรรมชาติอยู่แบบเรียบง่าย โดยมีวัฒนธรรมที่ยึดถือและปฏิบัติกันมาโดยตลอดคือการเลี้ยงเจ้าปู่ การบายศรีสู่ขวัญ หมอเหยา การเลี้ยงผี บุญประจำปี และการมีพ่อล่อมแม่ล่อมในพิธีแต่งงาน จากความเข้มแข็งของชุมชนมีผลทำให้บ้านโคกโก่งเป็นหมู่บ้านที่มีผลงานดีเด่น โดยในปี พ.ศ. 2541 ปรากฏผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้จัดตั้งบ้านโคกโก่งเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมภูไท มีการนำรูปแบบ Home Stay เข้าไปในชุมชน และมีการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปพักแรมเป็นจำนวนมาก ชาวภูไทบ้านโคกโก่งพร้อมใจกันเปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยววัฒนธรรม และในปี พ.ศ. 2543 หมู่บ้านวัฒนธรรมภูไท บ้านโคกโก่งได้รับรางวัลยอดเยี่ยม ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน ในโครงการประกวดรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวครั้งที่ 3 ประจำปี 2543 ประเภทรางวัลชนะเลิศหมู่บ้านวัฒนธรรมดีเด่นแบบ “โฮมสเตย์” และในปี 2551 บ้านโคกโก่งได้รับรางวัลในการประกวดรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ครั้งที่ 7 ซึ่งเป็นรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ปี 2550 ประเภทชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยวอีกครั้งหนึ่ง

จากรายงานการพัฒนาหมู่บ้านโคกโก่งของสำนักงานพัฒนาชุมชนกุดฉิมรายณ์ ได้วิเคราะห์พบว่าบ้านโคกโก่ง มีจุดอ่อนในเรื่องการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร แต่มีจุดเด่นในด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีแหล่งท่องเที่ยว ทางธรรมชาติ มีทุนทางสังคมด้านวัฒนธรรมประเพณีที่เข้มแข็ง ถือได้ว่าเป็นจุดเด่นของหมู่บ้าน บ้านโคกโก่งที่ได้เผยแพร่ทุนทางสังคม ทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของชาวภูไทให้กับผู้ที่มาเยือนบ้านโคกโก่ง

แนวทางการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทำรำของภูไท ที่ได้ทำการศึกษา มีจำนวน 5 ทำรำ ดังนี้

1. รำโปงกลาง

กลุ่มที่ 1 เป็นเยาวชนหญิงทั้งหมด จำนวน 6 คน และผู้ฝึกซ้อมประจำกลุ่ม 2 คน เยาวชนทุกคนให้ความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทำรำโปงกลางที่บรรพบุรุษได้สืบทอดกันมายาวนาน ได้มีการเรียนรู้และทำความเข้าใจในทำรำโปงกลาง ซึ่งมีทั้งหมด 9 ท่า เพลงที่ใช้ประกอบการแสดง ได้แก่ สายลมพัดพร้าว ลายโปงกลาง ลายแม่ฮ้างกล่อมลูก ลายวัวขึ้นภู ลายนกไทรข้ามทุ่ง ลายภูไทเลาะตูป ลายแมลงภูตอมดอก ทุกคนได้ฝึกซ้อมตามที่คุณฝึกได้แนะนำทุกขั้นตอน เรียนรู้ศีกษาวิธีการแสดงและการแปรรูปขบวน นอกจากนั้นยังได้เรียนรู้เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงแบ่งออกเป็น 4 ประเภท 1) เครื่องดนตรีประเภทตี ได้แก่ พิณ พิณโท หิน หรือ หุ่น 2) เครื่องดนตรีประเภทสี ได้แก่ ซอบัง ซอกระป๋องซอปี่ 3) เครื่องดนตรีประเภทดี ได้แก่ กลองเส็ง กลองกิ่ง กลองตุ้ม กลองตั้ง กลองกาบั้ง กลองยาว กลองหาง พังฮาด หรือ พางฮาด หมากกับแก๊บ ขอลอ หรือ เกราะ โปงกลาง และ 4) เครื่องดนตรีประเภทเป่า ได้แก่ สนูหรือธนู โหวด ปี่ แคน เสนง (สโน สเนง) เมื่อทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนของแต่ละทำรำก็ให้ปฏิบัติโดยการแสดงทำรำโปงกลาง ในการแสดงนั้นนักแสดงได้แต่งกายที่ถูกต้อง คือสวมเสื้อแขนกระบอกสีพื้น นุ่งผ้าถุง ห่มสไบ

สรุปและอภิปราย

จากการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทำรำของภูเก็ต : กรณีศึกษา บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูเก็ณารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้อภิปรายตามความมุ่งหมายดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของชนเผ่าภูเก็ต และการตั้งถิ่นฐานของชนเผ่าภูเก็ตบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูเก็ณารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

จากการศึกษาสภาพแวดล้อมทั่วไปของบ้านโคกโก่งพบว่า บ้านโคกโก่งมีจุดอ่อนหลาย ๆ เรื่อง เช่น การขาดแคลนน้ำเพื่อทำการเกษตร ขาดระบบการบริหารจัดการที่ดีภายในหมู่บ้าน ขาดผู้นำที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น การวางแผนการดำเนินงานยังไม่เป็นระบบ การประชาสัมพันธ์หมู่บ้านไม่หลากหลายช่องทางและไม่ทันสมัย การตลาดไม่กว้างขวางและไม่ต่อเนื่อง ขาดการปรับปรุงและตกแต่งภายในหมู่บ้าน ส่วนจุดแข็งหรือจุดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีทุนทางสังคมด้านวัฒนธรรม ประเพณีที่เข้มแข็ง บ้านโคกโก่งเป็นหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็ง เนื่องจากมีกลุ่มองค์กรที่สำคัญ ประกอบด้วย กลุ่มสตรีอาสา กลุ่มแม่บ้าน (กลุ่มเย็บเสื้อด้วยมือ) กลุ่มร้านค้าชุมชน กลุ่มสหกรณ์การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต สอดคล้องกับ พชระ พิพัฒน์โยธะ. (2547) ได้ศึกษาการจัดการแหล่งพักอาศัยแบบโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษา หมู่บ้านวัฒนธรรมภูเก็ต บ้านโคกโก่ง อำเภอภูเก็ณารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าชุมชนบ้านโคกโก่งมีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและการปฏิบัติ สภาพทั่วไปในหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านชนบท ที่มีวิถีชีวิตวัฒนธรรม และประเพณี เป็นเอกลักษณ์ของชาวภูเก็ตและดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน ประชากรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร พื้นที่ในหมู่บ้านร้อยละ 90 ใช้ทำนา แต่มีจุดอ่อน คือ ไม่มีการแบ่งงานให้ผู้รับผิดชอบด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และการให้คำปรึกษาของที่ปรึกษาไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง การจัดการด้านกายภาพพบว่าหมู่บ้านโคกโก่งไม่มีเอกลักษณ์ทางด้านกายภาพที่ชัดเจนของสถาปัตยกรรมภูเก็ต การประชาสัมพันธ์ที่ดำเนินการเองโดยชุมชนในปัจจุบัน ยังไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหลักทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวน้อย

2. แนวทางการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทำรำของภูเก็ต

แนวทางในการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทำรำของภูเก็ตทั้ง 5 ท่า ผู้ศึกษามีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

ท่ารำทั้ง 5 ท่า กลุ่มเยาวชนทุกคนให้ความสนใจและตั้งใจในการศึกษาเป็นอย่างดี เนื่องจากเห็นว่าเป็นมรดกที่มีคุณค่า เป็นภูมิปัญญาและเป็นการแสดงพื้นบ้านของบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมายาวนาน ทุกคนได้เรียนรู้ความหมายของแต่ละท่ารำหมายถึงอย่างไร สำคัญอย่างไรกับวิถีชีวิตของชาวภูเก็ต รวมทั้งได้เรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นทำมาจากอะไร เรียนรู้วิธีการเล่น เรียนรู้ความเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมการแต่งกาย อีกทั้งเวลาฝึกซ้อมการแสดงจะมีวงดนตรีเล่นประกอบ ทำให้เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้เกิดความสุขสนุกสนานรื่นเริง ผสมผสานกับความเชื่อและศรัทธา ทุกคนต่างตั้งใจปฏิบัติตามผู้ฝึกเป็นอย่างดี และเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว

ดังนั้น การถ่ายทอด การสืบสานวัฒนธรรมทำรำของภูเก็ต โดยการเรียนรู้จากบรรพบุรุษครอบครัว ผู้ใหญ่ หรือบุคคลอื่น ซึ่งเป็นงานทางวัฒนธรรมประเพณีที่สั่งสมไว้ และเห็นว่าเป็นสิ่งที่ตั้งมั่นนำมาปฏิบัติ ถ่ายทอดอาจออกมาในรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การตั้งชมรมวัฒนธรรมเป็นงานทางวัฒนธรรม

ประเพณีที่สั่งสมไว้ และเห็นว่าเป็นสิ่งที่ตีสานนำมาปฏิบัติ ถ่ายทอด อาจออกมาในรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น คู่มือ ตำรา ป้ายโฆษณา แผ่นพับ เป็นต้น เพื่อธำรงรักษาวัฒนธรรมสืบไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทำรำของภูไท : กรณีศึกษา บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

เนื่องจากเยาวชนในชุมชนบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ส่วนใหญ่อยู่ในวัยเรียน การจะอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี โดยเฉพาะทำรำภูไทนั้น ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากเยาวชนกลุ่มนี้ จะต้องไปศึกษาที่อื่นในระดับที่สูงขึ้น ทำให้การฝึกซ้อมขาดความต่อเนื่อง รวมทั้งปัจจุบันเยาวชนในชุมชนยังไม่เข้าใจลึกซึ้งและรู้คุณค่าของการฟ้อนรำภูไท ดังนั้น ผู้นำชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรหาแนวทางส่งเสริมหรือรักษาอนุรักษ์วัฒนธรรมการฟ้อนรำให้คงอยู่กับชุมชน บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ สืบต่อไปดังนี้

1.1 ปลุกฝังค่านิยมที่ดี ซึ่งต้องเริ่มที่พ่อ - แม่ ควรสั่งสอนลูกหลานให้รู้คุณค่าวัฒนธรรมของการฟ้อนรำภูไท

1.2 จัดวิชาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทำรำภูไทไว้ในหลักสูตรตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา เพื่อเป็นการปลุกฝังและสั่งสมความรู้ ประสบการณ์ตั้งแต่เด็ก ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากสถาบันการศึกษา

1.3 สนับสนุนส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีอย่างจริงจัง โดยประสานงานกับหน่วยงานระดับท้องถิ่นของจังหวัด หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ช่วยจัดงานฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีภูไทให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

1.4 จัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีของชาวภูไท โดยใช้การท่องเที่ยว เช่น โครงการ Unseen Thailand เป็นต้น.

2. ข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป

ผลจากการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทำรำของภูไท : กรณีศึกษา บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไปในประเด็น การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนบ้านโคกโก่งอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

พชระ พิพัฒน์โยธะ. (2557). การจัดการแหล่งพักอาศัยแบบโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษา หมู่บ้านวัฒนธรรมภูไท บ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. (วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).

พัฒนาชุมชนอำเภอกุฉินารายณ์. (2554). รายงานการพัฒนาหมู่บ้านโคกโก่ง ปี2554 : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ
กุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์.

ภัทรรินทร์ญา กองศูนย์. *กว่าจะเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมภูเก็ตโก่ง*. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. สืบค้นจาก. http://kmccd.ecgates.com/kmblog/other_diary_display.php?userid=249. 30 ตุลาคม 2554.

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2550). *การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นกลุ่มโคกศรีสุพรรณ*, ม.ป.ป. สืบค้นจาก <http://www.gotoknow.org/posts/155999?locale=th>.

สุรจิตต์ จันทร์สาขา. (2530). *ผลิตภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรม*. 2(2) : 10 ; กุมภาพันธ์ 2530.

การศึกษาคุณภาพการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย

A Study of the Service Quality of Lodging Business under COVID-19 Situation in Sukhothai

ปรีชา ตั้งสุขชัยศิริ¹, สัมพันธ์ หลงพิมาย²,

¹ Corresponding Author, วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย สถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ
kfish696927@gmail.com

² วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา สถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง pingbsp@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้ใช้บริการต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัยและเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสอบถามประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ผู้ที่มาใช้บริการธุรกิจที่พักแรมโดยมีกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 400 คน

ผลการศึกษาพบว่า มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการบริการโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ประเด็นการตอบสนองความต้องการ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ความเป็นรูปธรรมของการบริการมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และน้อยที่สุดคือ ความเข้าใจและการรับรู้ของผู้รับบริการมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัยคือควรมีการพัฒนาพนักงานให้มีทักษะด้านการบริการและพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้กับพนักงาน เพื่อเตรียมคนและองค์กรให้พร้อมกับการดำเนินธุรกิจในรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

คำสำคัญ : คุณภาพการให้บริการ, วิกฤติ COVID-19, ธุรกิจที่พักแรม

Abstract

This study aims to explore the level of guests' perception toward the service quality of lodging business and to propose guidelines for the development of lodging business under COVID-19 situation in Sukhothai. A questionnaire was a research instrument. The samples were 400 people who are guest in lodging business under COVID-19 situation in Sukhothai.

The data analysis was using fundamental statistics. The results of the study showed that the overall perception level toward service quality were at a high level. The highest level is on the responsiveness issues, the tangibility of the service and the empathy of the guest, respectively.

The suggestions for service quality improvement of lodging business under COVID-19 situation in Sukhothai is the service skills development for employees as well as the development in emotional intelligence to be ready to run business in new normal era.

Keywords : Service Quality, COVID-19 situation, Lodging business

บทนำ

ในยุคศตวรรษที่ 21 โลกมีการพัฒนาทางเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ๆ ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและสิ่งแวดล้อมรวมถึงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทำให้ทุกๆ ประเทศมีความสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและการท่องเที่ยว ดังจะเห็นได้จากการรวมกลุ่มทางการค้าทั้งในทวีปอเมริกา ยุโรป เอเชีย เป็นต้น แต่ในปี พ.ศ.2563 ที่ผ่าน ด้วยสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 (Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)) ได้แพร่อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทำให้หลายประเทศทั่วโลกมีผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ประกอบกับองค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้การระบาดของโรคโควิด 19 เป็นการระบาดใหญ่ (Pandemic) จึงทำให้ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีความเสี่ยงในการติดต่อของโรคโควิด 19 ที่มากับผู้เดินทางซึ่งมาจากกลุ่มประเทศที่มีพรมแดนติดกับประเทศไทยหรือประเทศที่มีพรมแดนติดกับกลุ่มประเทศดังกล่าว ที่มีสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 2019 อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้มีประกาศกำหนดให้ท้องถิ่นออกราชอาณาจักรที่เกิดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นเขตติดโรคติดต่ออันตราย ตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 เพิ่มเติมตามมา (กระทรวงสาธารณสุข, 2564) การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลกและของประเทศไทยทำให้เกิดการชะลอตัวกว่าที่คาดไว้เดิมอย่างมาก ภาคการท่องเที่ยวและการส่งออกของไทยได้รับผลกระทบอย่างหนักโดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ รวมไปถึงยังไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะสิ้นสุดเมื่อไหร่ (ธนาคารกรุงไทย, 2564)

จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ธุรกิจที่พักแรม ซึ่งอยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นในด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศเพื่อสร้างความแตกต่างและหลากหลายของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ฯลฯ ที่จะต้องร่วมกันกำหนดมาตรการรองรับ (โพสท์ทูเดย์, 2564) และผู้ประกอบการควรปรับตัวและนำมาปรับใช้ คือ ต้องหาจุดเด่นของธุรกิจ ทำให้ธุรกิจมีความเป็นเอกลักษณ์ เช่น ธุรกิจที่พักแรมควรจับลูกค้าเฉพาะกลุ่ม นักท่องเที่ยวที่ชอบประสบการณ์ใหม่ๆ การพบเจอกับคนท้องถิ่น ตลอดจนต้องปรับตัวและสร้างการเตรียมพร้อมในด้านคุณภาพการให้บริการเพื่อรองรับการกลับมาฟื้นตัวของการท่องเที่ยวอีกครั้ง (นครินทร์ วนกิจไพบูลย์, 2564) เพื่อสร้างความมั่นใจและความพึงพอใจกับผู้มาใช้บริการ โดยบริการทุกระดับควรยึดหลักการบริการด้วยความสุจริตและจริยธรรมโดยไม่ได้มุ่งหวังเพียงแต่รายได้เหมือนดังเดิมหรือผลกำไรเพียงอย่างเดียวในช่วงก่อนเกิดวิกฤติ COVID-19

โดยข้อมูลข้างต้น การปรับวิกฤติให้เป็นโอกาสโดยการกลับมาให้ความสำคัญกับคุณภาพการให้บริการ อันได้แก่ การจัดการบริการที่ต้องให้ความสำคัญสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า คุณภาพการให้บริการที่เป็น การตอบสนองความคาดหวังหรือความต้องการของผู้ใช้บริการที่มีต่อการบริการ เพราะคุณภาพการให้บริการมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความสำเร็จของธุรกิจที่พักแรมและยังมีบทบาทในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในด้านรายได้ ดังนั้น ภายใต้วิกฤติ COVID-19 ที่รุนแรงของธุรกิจที่พักแรมใน

จังหวัดสุโขทัย การยกระดับคุณภาพบริการจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ผู้ประกอบการควรจะนำมาใช้ในธุรกิจของตน แต่ธุรกิจธุรกิจที่พักแรมส่วนใหญ่ในจังหวัดสุโขทัยยังมีการกำหนดมาตรฐานการให้บริการที่สอดคล้องกับวิกฤติ COVID-19 ที่ยังน้อยอยู่ ทำให้การพัฒนาคุณภาพการให้บริการเพื่อให้ผู้ใช้บริการของธุรกิจที่พักแรมเกิดความพึงพอใจและมั่นใจในเรื่องของความปลอดภัยนั้น จึงเป็นบทบาทสำคัญในหลักในการบริการของที่พักแรมที่ต้องรักษามาตรฐานของธุรกิจที่พักแรมเพื่อสร้างความพึงพอใจ สร้างความประทับใจ (Kotler, 2003) และยังรักษา กลุ่มลูกค้าเดิมและสร้างความมั่นใจในเรื่องความปลอดภัยในการเข้ามาใช้บริการ (Zeithaml, 1988)

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาถึงคุณภาพการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีมรดกโลกทางวัฒนธรรม ตลอดจนยังเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้านที่ได้รับผลกระทบด้านการท่องเที่ยวจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยการนำเครื่องมือที่เรียกว่า SERVQUAL (Parasuraman, 1985) มาปรับปรุง พัฒนาเพื่อให้ทราบถึงระดับคุณภาพการให้บริการจากผู้ใช้บริการธุรกิจที่พักแรม ตลอดเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจที่พักแรม ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าที่มาใช้บริการภายใต้วิกฤติ COVID-19 ซึ่งจะส่งผลต่อการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัยในวิกฤติการณ์ต่างๆ ในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์ (Purposes)

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้ใช้บริการต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย

วิธีการศึกษา (Methods)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาคุณภาพการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย โดยมีการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1. ประชากรในการวิจัย คือ ผู้ใช้บริการด้านต่างๆ ของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย ที่มีราคาห้องพักระหว่าง 500 - 800 บาท ต่อคืน
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ใช้บริการด้านต่าง ๆ ของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัยที่มีราคาห้องพักระหว่าง 500 - 800 บาท ต่อคืน จำนวน 400 คน ใช้สูตรการหาขนาดตัวอย่างจากกรณีไม่ทราบจำนวนประชากร (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 41) โดยในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจะใช้วิธีสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เป็นกลุ่มผู้ที่เดินทางมาใช้บริการห้องพักรวมทั้งเพศชายและเพศหญิง

เครื่องมือในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ใช้งานด้านต่าง ๆ ของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 คือ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลในการเข้าพักธุรกิจที่พักแรม ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้บริการ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษา

วัตถุประสงค์ในการใช้บริการ ความถี่ในการใช้บริการปัจจัยในการเข้าถึงข้อมูลของธุรกิจที่พักแรม ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการของธุรกิจที่พักแรม

ตอนที่ 2 คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย ที่มีราคาห้องพักระหว่าง 500 - 800 บาท ต่อคืนแบ่งตามองค์ประกอบได้ดังนี้ ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibility) ด้านความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ (Reliability) ด้านการตอบสนองความต้องการ (Responsiveness) ด้านการให้ความมั่นใจ (Assurance) ด้านความเข้าใจและการรับรู้ของผู้รับบริการ (Empathy)

โดยแบบสอบถามที่เป็นเครื่องมือผ่านการตรวจสอบคุณภาพ จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67 - 1.00 ซึ่งหมายความว่าเนื้อหา การใช้ภาษาและโครงสร้างของแบบสอบถามมีความเที่ยงตรง สามารถได้คำตอบที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ จากนั้น ผู้วิจัยทำการทดสอบเครื่องมือด้วยทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่มีความใกล้เคียง จำนวน 30 ชุด เพื่อทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของเครื่องมือ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) โดยนำแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่นได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.8775 การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การแจกแบบสอบถามกับผู้ใช้บริการด้านต่าง ๆ ของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย จำนวน 400 ชุด จากนั้นทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม แล้วจึงนำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean)

การสรุปและอภิปรายผล

เมื่อได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว นำผลที่ได้มาสังเคราะห์ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเสนอแนวทางในการประยุกต์ใช้กับการจัดการคุณภาพการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย ต่อไป

ผลการศึกษา (Results)

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย จำนวน 400 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยมีผลดังนี้

ข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ผลการศึกษาพบว่า ผู้ใช้บริการธุรกิจที่พักแรมส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 20-30 ปี ประกอบอาชีพรับราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประมาณ 15,001-20,000 บาท มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี วัตถุประสงค์ในการเข้าพักคือติดต่อธุรกิจหรือราชการ และเคยมาใช้บริการแล้ว ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่รู้จักข้อมูลของที่พักแรมจากการแนะนำของบุคคลหรือคนรู้จัก ปัจจัยในการเลือกใช้ที่พักแรมคือห้องพักราคาไม่แพงและมีความพึงพอใจในการใช้บริการที่พักรวมอยู่ในระดับมาก

ระดับความคิดเห็นของผู้ใช้บริการต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย ผลการศึกษาพบว่า

16 - วารสารอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรมร่วมสมัย (CITH)

ตารางที่ 1 แสดงระดับความคิดเห็นด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ

ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ	$\bar{x}$	ระดับความคิด
- ธุรกิจที่พักแรมสะอาดและมีมาตรการป้องกัน COVID-19 อย่างเคร่งครัด	4.06	มาก
- ธุรกิจที่พักแรมมีป้ายแสดงให้ผู้ใช้บริการใส่หน้ากากอนามัย	3.89	มาก
- ธุรกิจที่พักแรมมีเจลแอลกอฮอล์ล้างมือในทุกจุดสัมผัส	3.83	มาก
- ธุรกิจที่พักแรมมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เหมาะสม	3.70	มาก
- ธุรกิจที่พักแรมมีอุปกรณ์ให้บริการที่ทันสมัย	3.68	มาก
รวม	3.80	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงระดับความคิดเห็นด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 แต่เมื่อพิจารณาความคิดเห็นเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นมากในข้อธุรกิจที่พักแรมสะอาดและมีมาตรการป้องกัน COVID-19 อย่างเคร่งครัด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 รองลงมาเรียงตามลำดับ ได้แก่ ธุรกิจที่พักแรมมีป้ายแสดงให้ผู้ใช้บริการใส่หน้ากากอนามัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 ธุรกิจที่พักแรมมีเจลแอลกอฮอล์ล้างมือในทุกจุดสัมผัส มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 ธุรกิจที่พักแรมมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 และน้อยที่สุด ธุรกิจที่พักแรมมีอุปกรณ์ให้บริการที่ทันสมัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงระดับความคิดเห็นด้านความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ

ด้านความน่าเชื่อถือและไว้วางใจได้	$\bar{x}$	ระดับความคิด
- พนักงานให้บริการตามมาตรการการป้องกัน COVID-19 ของกระทรวงสาธารณสุข	3.84	มาก
- พนักงานสามารถให้บริการโดยใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลา	3.83	มาก
- พนักงานมีความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า	3.76	มาก
- พนักงานนำเสนอบริการที่ดีที่สุดให้กับลูกค้า	3.72	มาก
รวม	3.78	มาก

จากตารางที่ 2 แสดงระดับความคิดเห็นด้านความน่าเชื่อถือและไว้วางใจได้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 แต่เมื่อพิจารณาความคิดเห็นเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นมากในข้อพนักงานให้บริการตามมาตรการการป้องกัน COVID-19 ของกระทรวงสาธารณสุข มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 รองลงมาเรียงตามลำดับได้แก่ พนักงานสามารถให้บริการโดยใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 พนักงานมีความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 และน้อยที่สุด พนักงานนำเสนอบริการที่ดีที่สุดให้กับลูกค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แสดงระดับความคิดเห็นด้านการตอบสนองความต้องการ

ด้านการตอบสนองความต้องการ	$\bar{x}$	ระดับความคิด
- พนักงานให้บริการตรงตามความต้องการและถูกสุขลักษณะภายใต้วิกฤติ COVID-19	4.01	มาก
- พนักงานมีความตั้งใจและความพร้อมในการให้บริการภายใต้วิกฤติ COVID-19	3.78	มาก
- พนักงานให้บริการในระยะเวลาที่รวดเร็วและเหมาะสมโดยรักษามาตรการป้องกันโรคระบาดอย่างเคร่งครัด	3.75	มาก
- พนักงานสามารถแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็ว	3.69	มาก
รวม	3.81	มาก

จากตารางที่ 3 แสดงระดับความคิดเห็นด้านการตอบสนองความต้องการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 แต่เมื่อพิจารณาความคิดเห็นเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นมากในข้อพนักงานให้บริการตรงตามความต้องการและถูกสุขลักษณะภายใต้วิกฤติ COVID-19 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 รองลงมาเรียงตามลำดับได้แก่ พนักงานมีความตั้งใจและความพร้อมในการให้บริการภายใต้วิกฤติ COVID-19 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 พนักงานให้บริการในระยะเวลาที่รวดเร็วและเหมาะสมโดยรักษามาตรการป้องกันโรคระบาดอย่างเคร่งครัด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 และน้อยที่สุด พนักงานสามารถแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็ว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 แสดงระดับความคิดเห็นด้านการให้ความมั่นใจ

ด้านการให้ความมั่นใจ	$\bar{x}$	ระดับความคิด
- พนักงานมีความรู้ในการตอบคำถามในเรื่องข้อมูลการป้องกัน COVID-19 เป็นอย่างดี	3.92	มาก
- พนักงานมีความเข้าใจในการให้บริการในวิกฤติ COVID-19 และสามารถสื่อสารได้เป็นอย่างดี	3.80	มาก
- พนักงานมีความชำนาญในการให้บริการ	3.74	มาก
- พนักงานมีทักษะและความสามารถในการให้บริการ	3.63	มาก
รวม	3.77	มาก

จากตารางที่ 4 แสดงระดับความคิดเห็นด้านการให้ความมั่นใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 แต่เมื่อพิจารณาความคิดเห็นเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นมากในข้อพนักงานมีความรู้ในการตอบคำถามในเรื่องข้อมูลการป้องกัน COVID-19 เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 รองลงมาเรียงตามลำดับได้แก่ พนักงานมีความเข้าใจในการให้บริการในวิกฤติ COVID-19 และสามารถสื่อสารได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 พนักงานมีความชำนาญในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 และน้อยที่สุด พนักงานมีทักษะและความสามารถในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 แสดงระดับความคิดเห็นด้านความเข้าใจและการรับรู้ของผู้รับบริการ

ด้านความเข้าใจและการรับรู้ของผู้รับบริการ	$\bar{x}$	ระดับความคิด
- พนักงานเอาใจใส่ต่อลูกค้าตลอดระยะเวลาการใช้บริการ	3.77	มาก
- พนักงานมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นกันเองกับลูกค้า	3.71	มาก
- พนักงานเข้าใจความต้องการของลูกค้า	3.70	มาก
- พนักงานให้ความสำคัญกับลูกค้าอย่างเท่าเทียมกัน	3.70	มาก
รวม	3.72	มาก

จากตารางที่ 5 แสดงระดับความคิดเห็นด้านความเข้าใจและการรับรู้ของผู้รับบริการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 แต่เมื่อพิจารณาความคิดเห็นเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นมากในข้อ พนักงานเอาใจใส่ต่อลูกค้าตลอดระยะเวลาการใช้บริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 รองลงมาเรียงตามลำดับได้แก่ พนักงานมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นกันเองกับลูกค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 และน้อยที่สุด พนักงานเข้าใจความต้องการของลูกค้ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับพนักงานให้ความสำคัญกับลูกค้าอย่างเท่าเทียมกันคือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 ตามลำดับ

สรุปและอภิปราย (Conclusion and Discussion)

จากการศึกษาเรื่อง “การศึกษาคุณภาพการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย” สามารถอภิปรายผลและเสนอแนวทางการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการบริการโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความคิดเห็นมากที่สุดคือ การตอบสนองความต้องการ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยการตอบสนองความต้องการที่ผู้ใช้บริการตอบแบบสอบถามมาจะเน้นไปที่ประเด็นพนักงานให้บริการตรงตามความต้องการและถูกสุขลักษณะภายใต้วิกฤติ COVID-19 สอดคล้องกับ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2564) ที่ได้นำมามาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย SHA (Amazing Thailand Safety and Health Administration) ที่จัดทำโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและกระทรวงสาธารณสุข มาปรับใช้ในการให้บริการของสถานประกอบการเพื่อลดความเสี่ยงและป้องกันการแพร่กระจายของโรคติดต่อ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการที่ธุรกิจที่พักแรมให้ความสำคัญกับตัวของพนักงานบริการและกระบวนการบริการที่ตรงตามบริบทของสถานการณ์ในขณะนั้นเป็นอย่างมาก ในส่วนประเด็นรองลงมาคือ ความเป็นรูปธรรมของการบริการ ที่มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งความเป็นรูปธรรมของการบริการที่ผู้ใช้บริการเสนอความคิดเห็นมานั้น สะท้อนให้เห็นว่าภายใต้วิกฤติ COVID-19 นั้น ผู้ใช้บริการธุรกิจที่พักแรมของจังหวัดสุโขทัยเล็งเห็นถึงเรื่องของความสะอาดของธุรกิจที่พักแรมและมาตรการในการป้องกัน COVID-19 มากกว่าการที่ธุรกิจที่พักแรมมีอุปกรณ์ที่ทันสมัยไว้ให้บริการ สอดคล้องกับ (กฤษมาพร, 2553) ที่กล่าวถึงว่า นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่มาใช้บริการส่วนใหญ่จะมีความคาดหวังในเรื่องของความเป็นรูปธรรมของการบริการของโรงแรมหรือการแสดงผลออกมาของการให้บริการในภาพรวมของโรงแรมที่ชัดเจนและสัมผัสได้นั่นเอง

แนวทางการพัฒนาการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัยต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพการให้บริการทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ธุรกิจที่พักแรมควรมีอุปกรณ์ให้บริการที่ทันสมัยและตอบโจทย์ความเป็นโลกในยุคศตวรรษที่ 21 อาทิ ระบบ wifi หรือ ระบบ Internet สอดคล้องกับ (Parasuraman, 1985) ที่กล่าวถึงคุณภาพการบริการที่ดีต้องตอบสนองและสามารถรองรับความต้องการของผู้ใช้บริการตามยุคสมัยได้ 2) ด้านความน่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ กล่าวคือธุรกิจที่พักแรมควรใช้วิกฤติในช่วง COVID-19 ในการพัฒนาพนักงานเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ขององค์กรเพื่อที่จะได้นำเสนอบริการที่ดีที่สุดให้กับลูกค้าได้อย่างตรงจุดและตอบโจทย์ความต้องการ 3) ด้านการตอบสนองความต้องการ ธุรกิจที่พักแรมควรฝึกและทดสอบพนักงานให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็วเมื่อเกิดเหตุที่คาดไม่ถึงขึ้น อาทิ การดับเพลิง การปฐมพยาบาลผู้ป่วย ตลอดจนการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในกรณีที่ใช้บริการเกิดการป่วยหรือเป็นกลุ่มเสี่ยงของการติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) 4) ด้านการให้ความมั่นใจ นอกเหนือที่ธุรกิจที่พักแรมต้องฝึกพนักงานให้เก่งและมีความสามารถแล้วนั้น ในวิกฤติ COVID-19 สมควรอย่างยิ่งที่ต้องเสริมให้พนักงานมีทักษะและความสามารถในการให้บริการในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส สอดคล้องกับ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2563) ที่กล่าวถึงการที่คนในยุคนี้ต้องมีทั้งทักษะความรู้ที่ใช้ในงานและการรู้จักการควบคุมอารมณ์ในสภาวะการณ์ต่างๆ ซึ่งจะส่งผลทำให้พนักงานสามารถควบคุมสถานการณ์เฉพาะหน้าได้อย่างมีอาชีพอีกด้วย และห้า) ด้านความเข้าใจและการรับรู้ของผู้รับบริการ โดยธุรกิจที่พักแรมควรปรับวิกฤติให้เป็นโอกาสในการหันมาพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้กับพนักงานในช่วง COVID-19 ในการเตรียมคนและองค์กรให้พร้อมกับการสู่การดำเนินธุรกิจในรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ สอดคล้องกับ (Goleman, 1998) ซึ่งกล่าวถึงความฉลาดทางอารมณ์ว่า นอกจากจะส่งผลกับตัวของพนักงานในการทำงานแล้วนั้น ยังส่งผลต่อการเข้าถึงจิตใจเข้าใจความต้องการของลูกค้าและให้บริการกับลูกค้าอย่างเท่าเทียมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดอีกด้วย

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)

การศึกษาคุณภาพการให้บริการของธุรกิจที่พักแรมภายใต้วิกฤติ COVID-19 ในจังหวัดสุโขทัย ครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย สถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 3 และวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา สถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 ที่ให้การสนับสนุนทุก ๆ ด้าน เป็นอย่างดี และขอบคุณเครือข่ายทุกท่านที่ได้ช่วยเหลือในการดำเนินงานการวิจัยฉบับนี้จนประสบความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงสาธารณสุข. (17 มกราคม 2564). *ชื่อและอาการสำคัญของโรคติดต่ออันตราย (ฉบับที่ 3)*.
ที่มา https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/int_protection.php
- กฤษณาพร พึ่งโพธิ์. (2553). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคาดหวังในคุณภาพบริการของอุตสาหกรรมบริการ.
วารสารปาริชาติ, มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (17 มกราคม 2564). *Amazing Thailand Safety and Health Administration*. ที่มา <https://thailandsha.tourismthailand.org/index>
- ธนาคารกรุงไทย. (20 มกราคม 2564). *Economic Outlook 2020*. ที่มา <https://krungthai.com/th/krungthai-update/news-detail/492>

20 - วารสารอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรมร่วมสมัย (CITH)

- นครินทร์ วรกิจไพบูลย์. (16 มกราคม 2564). *ท่องเที่ยวไทย2562 ยังไหวไหม ธุรกิจไทยควรปรับตัวอย่างไร*.
ที่มา <https://youtu.be/sTzVLA6ImMU>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่7. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- โพสต์ทูเดย์. (16 มกราคม 2564). *คอลัมน์ ทันเศรษฐกิจ*. ที่มา <https://www.posttoday.com/world>
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2563). *รายงานผลการดำเนินงานการขับเคลื่อนนโยบายสำคัญของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563*.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา.
- Goleman, D. (1998). *Working with emotional intelligence*. New York: Bantam Books.
- Kotler, P. (2021, January 18). *Marketing Management*. Prentic-Hall. Retrieved from http://www.monts.go.th/more_news. Php?cid=437
- Parasuraman, A., Zeithaml, V.A. & Berry, L.L. (1985). *SERQUAL: A multiple Item Scale for Measuring Customer Perceptions of Service Quality*. n.p.: Marketing Science, Institute, Working Paper Report No.86-108.
- World Health Organization. (2021, January 16). *Coronavirus disease Situation dashboard*.
Retrieved from <https://covid19.who.int/>
- Zeithaml, V. (1988). *Consumer perceptions of price, quality, and value: A means-end model And synthesis of evidence*. *Journal of Marketing*, 52(3), 2-22

การศึกษาองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมมังสยาม เข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน

Cultural Landscape of Siam Mong Kek-noi Petchabun province for promoting sustainable community-based tourism

เยาวดี จันทรีโอ¹, มงคล คาร์น², มยุรี นาสา คาร์น³

¹ Corresponding Author, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม yawwadee@gmail.com

² คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม mongkol.k@msu.ac.th

³ คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม mayuree.n@msu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินลักษณะทางกายภาพและสภาพปัญหาที่มีผลต่อของภูมิทัศน์วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม รูปแบบพฤติกรรมการใช้พื้นที่ว่างและความสัมพันธ์กับองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม และเพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงพื้นที่ทางกายภาพเพื่อส่งเสริมแนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการสังเกตการณ์ โดยผลการศึกษาพบว่า พื้นที่เข็กน้อยเป็นประเภทภูมิทัศน์ที่พัฒนาโดยสัมพันธ์กับธรรมชาติ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมโดยกิจกรรมของมนุษย์ กระบวนการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปจากปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ กลุ่มชาติพันธุ์มังเป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาในประเทศไทย ซึ่งนับว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์และครั้งหนึ่งเคยอยู่ร่วมกับประวัติศาสตร์รัฐไทยในการต่อสู้การแย่งชิงดินแดน เมื่อเวลาผ่านไปชาวมังสยามเข็กน้อย ก็ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์และสืบทอดสู่รุ่นหลังได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะความโดดเด่นด้านความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การทำกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมา จนเกิดเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่อันควรสงวนรักษาไว้ซึ่งคุณค่า ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีวิธีการที่เหมาะสมในการรักษาองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมอย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งการสนับสนุนให้เกิดการอนุรักษ์วิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมังสยามเข็กน้อยไว้ นอกจากจะช่วยดำรงวิถีชีวิตไว้แล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในด้านการเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนอีกด้วย

คำสำคัญ: ภูมิทัศน์วัฒนธรรม, การท่องเที่ยวชุมชน, การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Abstract

This study aims to evaluate the physical attributes, problem concerns and impact on the cultural landscape and cultural changes and behaviour patterns related to spatial arrangement and relationship with the component of the cultural landscape. Besides, to propose the guideline for physical improvement to enhance the conservation of cultural landscape and sustainable tourism. The study conducts with semi-structured interviews and observation. The results show that the landscape of the Kek-Noi village developed from the relationship between natural resources and human activities. The transformation was adopted gradually from social and economic factors. Hmong community is one out of nine inter mountains people in Thailand, which is recognized as the race with the unique identity of local living lifestyle. The group also are part of the history of the Thai state during the anti-communism period. The Hmong Siam Kek-Noi remain their identity and preserve the legacy passed to the young generations. Especially the prominent relationship of their lifestyle and natural features, including the traditional activities that passed from older generations and formed the cultural landscape in the area that requires careful preservation. Therefore, it is necessary to have suitable practice to maintain the cultural landscape factors as part of the local cultural awareness and natural resources to remain sustainable in the future. The support of conserving the local living style for Hmong Kek-Noi will last long for the community. It will be beneficial for the community themselves to use it as a tourism resource for the community.

Keywords: Cultural landscape, Community tourism, Sustainable tourism

บทนำ (Introduction)

ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในประเทศไทยนับเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ร่วมสมัยที่มีชีวิต โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากที่บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ความมีอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งนั้นเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่นับตั้งแต่มีการเข้าถึงพื้นที่บ้านเข็กน้อยโดยกองทัพภาคที่ 3 ร่วมกับรัฐบาลเพื่อใช้เป็นพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ในการต่อสู้แย่งชิงดินแดนจากกลุ่มพรรคคอมมิวนิสต์ (องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย, 2563) จวบจนถึงปัจจุบันกลุ่มม้งในพื้นที่ยังคงอาศัยและสืบทอดวิถีความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตในฐานะประชาชนชาวไทยเชื้อสายม้งอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเป็นกลุ่มที่มีขนาดจำนวนประชากรม้งที่มากที่สุดในประเทศไทย นอกจากนี้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมด้วยการทำการเกษตรอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เอกลักษณ์ดังกล่าวนี้ นับเป็นตัวอย่างที่สำคัญการดำรงชีวิตอยู่ร่วมของมนุษย์กับธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศในแต่ละฤดูกาล นอกจากนั้นความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมเฉพาะตัวของชุมชนเข็กน้อย จึงควรค่าแก่การศึกษาเพื่อให้เกิดแนวคิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมต่อไป

แต่เนื่องจากในปัจจุบันพื้นที่มีการขยายตัวและมีความเจริญเติบโตมากทำให้วิถีชีวิตของชาวม้งดั้งเดิมและรวมถึงพื้นที่ทำกิน พื้นที่ทางการเกษตรถูกรุกราน รวมถึงพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ถูกกลืนไปด้วยสาเหตุปัจจัยต่าง ๆ ส่งผลทำให้ภูมิปัญญาต่าง ๆ ของชาวม้งเริ่มจางหายไป โดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งพื้นที่ทางทรัพยากรทางธรรมชาติที่เป็นส่วนสำคัญของความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่มีวิถีชีวิตที่ผูกพันและอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้มีผลโดยตรงต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมอันเป็นส่วนสำคัญต่อการศึกษาเพื่ออนุรักษ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และร่วมหาแนวทางเพื่อสืบทอดมรดกทางภูมิปัญญาต่อคนรุ่นหลัง นอกจากนี้การที่ประชาชนในบริเวณใกล้เคียงและหน่วยงานท้องถิ่นยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ตลอดจนการเชื่อมโยงกับศาสตร์ต่าง ๆ ทำให้สภาพแวดล้อมถูกทำลายไป เพราะการขาดความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญทั้งจากคนในชุมชนและจากนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนที่มีส่วนทำให้บริบทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป

งานศึกษานี้จึงมีความมุ่งหมายการศึกษาเพื่อนำเสนอคุณค่าและความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมบ้านเข็กน้อย ตลอดจนองค์ประกอบที่สำคัญทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มนุษย์กระทำต่อธรรมชาติ ทั้งด้านสิ่งปลูกสร้าง ด้านการกระทำ จารีต ประเพณี ศาสนา วัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการรักษาคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวในเมืองรองให้เกิดศักยภาพในการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากให้มั่นคงยั่งยืน และเกิดการเพิ่มรายได้มายังชุมชนและพื้นที่โดยรอบ รวมไปถึงการสังเกตและศึกษาพฤติกรรมกรการใช้งานภายในพื้นที่เพื่อนำไปสู่การออกแบบภูมิทัศน์ที่คำนึงถึงเอกลักษณ์และความสำคัญของชุมชนม้งบ้านเข็กน้อย และนำไปสู่ข้อเสนอแนะการออกแบบเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ (Purposes)

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพที่มีผลต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษารูปแบบพฤติกรรมกรใช้พื้นที่ว่างและความสัมพันธ์กับองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงพื้นที่ทางกายภาพเพื่อส่งเสริมแนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วิธีการศึกษา

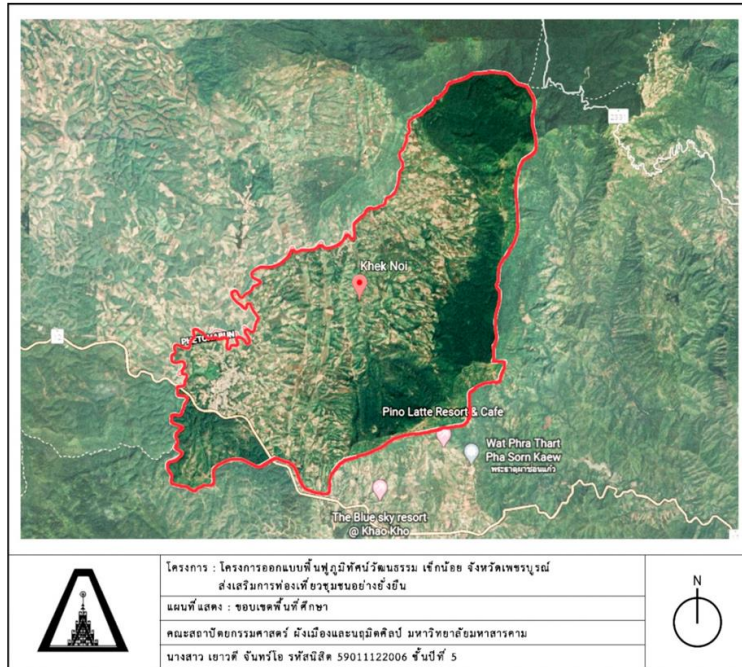
พื้นที่ศึกษาในครั้งนี้ กำหนดเป็นพื้นที่บ้านม้งเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังแสดงแผนที่ ในภาพที่ 1

การศึกษานี้มีระยะเวลาตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2563 - เดือนกุมภาพันธ์ 2564 โดยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แผนนโยบาย รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารเผยแพร่จากหน่วยงานราชการ และการเก็บข้อมูลปฐมภูมิโดยการรวบรวมข้อมูลภาคสนามเพื่อการศึกษาเชิงสำรวจ (survey research) และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งเก็บข้อมูลจากตัวแทนหน่วยการศึกษา หน่วยงานรัฐและตัวแทนกลุ่มชาวบ้านและเยาวชนที่อยู่อาศัยในบ้านม้งเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ รวมทั้งสิ้น 4 ท่าน โดยเป็นตัวแทนจากหน่วยงานภาคการศึกษา ภาครัฐ สมาชิกในชุมชนที่เป็นกลุ่มคนรุ่นอาวุโสที่มีความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเข็กน้อยเป็นอย่างดี รวมทั้งตัวแทนกลุ่มเยาวชนที่ทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในชุมชน และมีความสนใจต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเข็กน้อย

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และแจกแจงประเด็นสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์และนำผลการวิเคราะห์ไปสังเคราะห์ เพื่อพัฒนาแนวความคิดในการออกแบบพื้นที่ที่จะ

ส่งเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรม รวมทั้งยังนำไปใช้เป็นหลักในการออกแบบและพัฒนาชุมชนและเมืองเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนเชิงกันน้อยต่อไป

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงตำแหน่งบ้านเชิงกันน้อยและบริเวณโดยรอบประวัติและความเป็นมาพื้นที่ศึกษา

ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ได้อพยพจากจังหวัดเชียงราย พะเยา และน่าน มาอาศัยอยู่ในเขตรอยต่อของ 3 จังหวัด คือ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย เมื่อ พ.ศ. 2465 ได้รับการจัดตั้งให้เป็นหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2475 หลายหมู่บ้าน เช่น บ้านเชิงเก่า บ้านป่าหวาย บ้านห้วยทราย บ้านแม่หัวผา บ้านเขาขาด ฯลฯ โดยราษฎรยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักเพื่อการยังชีพ ปี พ.ศ. 2511 เกิดผลกระทบจากการเมืองของประเทศ และด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของชาวไทยภูเขา โดยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้เข้าแทรกซึมและปลุกระดมจนเป็นเหตุให้ราษฎรชาวไทยภูเขาได้ถูกแบ่งแยกออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มหนึ่งได้หลบหนีเข้าป่า เพื่อร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และอีกกลุ่มหนึ่งเข้าร่วมกับทางรัฐบาลในขณะนั้น (องค์การบริหารส่วนตำบลเชิงกันน้อย, 2563)

บริเวณพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์นั้นเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายวัฒนธรรมและชาติพันธุ์เป็นอย่างมาก ซึ่งแต่ละกลุ่มสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ และโดยเฉพาะกลุ่มชนเผ่าม้งที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ชนเผ่าม้งเป็นชนเผ่าที่มีอัตลักษณ์อันโดดเด่นทั้งด้านประเพณี การแต่งกาย การละเล่น อาหาร ความเชื่อ รวมถึงภาษาพูดและภาษาเขียนของตัวเอง (แต่ปัจจุบันภาษาเขียนดั้งเดิมได้สูญหายไปแล้ว) ชนเผ่าม้งให้ความสำคัญกับเครื่องประดับเงิน และมีหัตถกรรมลวดลายปักผ้าที่สืบทอดกันมาอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตัวเอง ชุมชนชาวม้ง บ้านเชิงกันน้อย อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์ ถือว่าชุมชนวัฒนธรรมชนเผ่าม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เพราะมีสมาชิกอยู่อาศัยในชุมชนเดียวกันนี้เกือบ 20,000 คน เกือบ 2,000 หลังคาเรือน จน

สามารถจัดตั้งเป็น ตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลเล็กน้อยของตัวเองได้โดยเฉพาะ และยังสามารถรวมกัน เลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นขามังของตนเองได้อีกด้วย (วิศัลย์, 2560)

บ้านเข็กน้อย ได้รับการประกาศจากกระทรวงมหาดไทยให้เป็นตำบล เมื่อปี พ.ศ. 2532 โดยมีนาย ประจวบ ฤทธิเนติกุล เป็นกำนัน ต่อมาได้รับการยกฐานะเป็นสภาตำบลเมื่อปี พ.ศ. 2537 และได้รับการยก ฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย ชั้น 5 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540 ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย ได้รับการปรับขนาดเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย, 2563)

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม

หลายทศวรรษที่ผ่านมา หลังจากที่คำว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้น แนวคิดดังกล่าว ริเริ่มโดยนักภูมิศาสตร์ชาวอเมริกัน คาร์ล โอ ซาเวอร์ (Carl O. Sauer) ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มในการนำคำว่าภูมิทัศน์ วัฒนธรรมมาใช้จนเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในกลุ่มนักภูมิศาสตร์และภูมิสถาปนิก โดยเขียนบทความที่มี อิทธิพลเป็นอย่างมาก คือ Morphology of Landscape ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายขอบเขตการอนุรักษ์มรดก ทางวัฒนธรรมไม่ให้อำนาจเฉพาะอาคารแต่ให้ครอบคลุมถึงสภาพแวดล้อมโดยรอบ ซาเวอร์ ได้อธิบายแนวคิด ของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ไว้เมื่อ พ.ศ. 2468 หรือ ค.ศ. 1925 ว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเกิดจากการปรับเปลี่ยน ธรรมชาติโดยกลุ่มคนในวัฒนธรรมหนึ่ง ในที่นี้วัฒนธรรมคือตัวแทน ธรรมชาติคือสื่อกลาง ผลลัพธ์คือภูมิทัศน์ วัฒนธรรม (The cultural landscape is fashioned from a natural landscape by a culture group. Culture is the agent, the natural area the medium, the cultural landscape the result)” หลังยุค ของ คาร์ล ซาเวอร์ ได้มีหลายองค์การพยายามให้คำจำกัดความของคำว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” ไว้อย่าง หลากหลายมากขึ้น เพื่อตอบสนองกระแสการอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรมที่ค่อยแพร่หลายขึ้นในระดับ นานาชาติ ซึ่งนับเป็นประโยชน์อย่างมาก (UNESCO, 2002)

จวบจนปี พ.ศ. 2535 คณะกรรมาธิการมรดกโลกได้จัดประชุมผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้คำแนะนำและ ช่วยเหลือ ในการร่างแนวปฏิบัติที่เพิ่ม “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” ให้เป็นทางเลือกหนึ่งในรายการทรัพย์สินมรดก ที่ไม่กำหนดเฉพาะรูปแบบที่เป็นธรรมชาติหรือวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว คณะกรรมการมรดกโลกได้ให้การ รับรองแนวคิดของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และแนวความคิดนี้ได้ปรากฏให้เห็นในหมู่ผู้เชี่ยวชาญที่หลากหลายทั่ว โลกมีหลายชาติ ได้บ่งชี้เกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้อย่างชัดเจน มีการประเมินการจัดทำรายชื่อ และการ จัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ทำให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นที่รู้จัก และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั่วโลก รวมทั้งมีการแตกสาขาอย่างเป็นระบบในลักษณะเชิงปฏิบัติ (Flower, 2003)

ในประเทศไทย ได้มีองค์กรและนักวิชาการกล่าวถึงภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้เช่นกัน คือ ร่างกฎบัตร อิ โคโมสไทย (2550) ว่าด้วยการอนุรักษ์และบริหารจัดการโบราณสถาน และมรดกทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องได้ ให้คำจำกัดความของภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้ คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการผสมผสานสิ่งที่เกิดขึ้นโดย ธรรมชาติและโดยมนุษย์รวมกัน แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของสังคมมนุษย์ และการตั้งถิ่นฐานที่ผ่านช่วงเวลา ภายใต้อิทธิพลของข้อจำกัดทางกายภาพหรือสิ่งที่เป็นอยู่ของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมถึงแรงผลักดัน ทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ทั้งจากภายนอกและภายใน ความหลากหลายของกระบวนการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ มักสะท้อนเทคนิคการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืนตามคุณลักษณะข้อจำกัดของ สภาพแวดล้อมธรรมชาติที่มนุษย์ตั้งถิ่นฐานอยู่และความสัมพันธ์ของจิตวิญญาณกับธรรมชาติ ในประเทศไทย

คำจำกัดความของภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้มีการอธิบายเพิ่มเติมโดย เกรียงไกร (2551) ว่าหมายถึง สภาพแวดล้อม สรรค์สร้างที่เกิดจากการจัดการของมนุษย์ เพื่อให้เกิดการดำรงชีวิตอยู่โดยปกติสุขในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ แต่ทว่ามนุษย์ก็มีข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ ทั้งในแง่เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการดำรง ชีวิต ศาสนา ความเชื่อ ทำให้การจัดการต่อพื้นที่เป็นไปในระดับหนึ่งเท่านั้น รวมไปถึงขีดจำกัดการรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติก็เป็นปัจจัยหนึ่งให้มนุษย์กระทำต่อธรรมชาติได้อย่างจำกัด ผลลัพธ์ของการดำเนินไปของวัฒนธรรมมนุษย์บนธรรมชาติแวดล้อมนี้เอง ที่มีความหมายของคำว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรม

จะเห็นได้ว่าความหมายและประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาคมีทั้งความเหมือนและความต่างกันไปตามความมุ่งหมายการให้คำจำกัดความ ซึ่งเป็นไปตามความเชื่อ และบริบททางด้านสังคมและวัฒนธรรมของภูมิภาคหรือประเทศนั้น ๆ แต่อาจกล่าวได้ว่า หลักการของภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่นำมาใช้พิจารณา น่าจะได้แก่ 1) มีธรรมชาติเป็นรากฐานของมรดกทางวัฒนธรรม 2) สิ่งแวดล้อมเป็นบริบทของการกระทำหรือกิจกรรมของมนุษย์ และ 3) Sense of Place เกิดจากการรับรู้ เอกลักษณ์ของท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในภูมิทัศน์นั้น ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม (ฐาปนาและปัทม์, 2551)

จากแนวความคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม ของคณะกรรมการมรดกโลก องค์การยูเนสโก และองค์กรอื่น ๆ และนักวิชาการ ล้วนให้ความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรมไปในทิศทางเดียวกัน คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม มีความหมายแตกต่างจากภูมิทัศน์ธรรมชาติ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม หมายถึง ผลของความสัมพันธ์ หรือการกระทำต่อกัน ระหว่างวัฒนธรรมของมนุษย์และสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เริ่มจากพฤติกรรมของมนุษย์ในแต่ละวัฒนธรรม ที่ปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ภายใต้ข้อจำกัดทางด้านภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และเทคโนโลยี รวมไปถึงปัจจัยจากภายนอกพื้นที่ พัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป จนเกิดเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรม และภูมิทัศน์วัฒนธรรมนี้เอง ที่มีอิทธิพลย้อนกลับมาเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์อีกที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตร มักสะท้อนเทคนิคการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน ผ่านพัฒนาการของสังคมหรือของชุมชนนั้นจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับคติและความเชื่อของชนเผ่าม้ง

ชนเผ่าม้งมีความเชื่อหลัก ๆ 2 ความเชื่อได้แก่ 1) ความเชื่อในวิญญาณ หรือบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ หรือศาสนาพุทธ (Thao & Kirdsiri, 2013) และ 2) ม้งที่มีความเชื่อในศาสนาคริสต์ ซึ่งในปัจจุบันยังคงสืบทอดความเชื่อจากรุ่นสู่รุ่น (เครือข่ายและเยาวชนต้นกล้าชนเผ่าพื้นเมือง, 2562)

โครงสร้างและวิถีชีวิตของชนเผ่าม้ง

โครงสร้างครอบครัวและเครือญาติ ม้งมีสองกลุ่มใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ ม้งเด้อ (ม้งขาว) และม้งจั่ว (ม้งดำ หรือม้งน้ำเงิน) มีการจัดระบบเครือญาติตามตระกูลแซ่ ซึ่งตระกูลแซ่ของชาวม้งในประเทศไทยมีด้วยกันมากกว่า 13 ตระกูลแซ่ เช่น แซ่ย่าง แซ่ลี แซ่สง แซ่ท้อ แซ่เฮ้อ แซ่ว่าง แซ่ฟ้า แซ่มัว แซ่หัน แซ่คัง แซ่เล่า แซ่วิว แซ่จ๊ะ ฯลฯ ในแต่ละตระกูลแซ่จะมีผู้นำตระกูลแซ่เป็นหลัก จะไม่มีการแต่งงานในตระกูลแซ่เดียวกัน เมื่อมีงานหรือกิจกรรมทางประเพณี วัฒนธรรม สมาชิกในตระกูลแซ่ทุกคนจะมาช่วยเหลือร่วมไม้ร่วมมือกัน ปัจจุบันแต่ละตระกูลแซ่มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือสมาชิกในตระกูลแซ่ด้วยกันเกือบทุกตระกูลแซ่ (อุไร, 2560)

โครงสร้างการปกครองและสังคม การจัดการและแก้ไขปัญหาในชุมชนม้ง เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในชุมชนแต่ละฝ่ายจะหาตัวแทนจากตระกูลแซ่ของตน เป็นผู้ที่มีสมาชิกในตระกูลแซ่เดียวกัน ให้ความเคารพนับถือยำเกรงเพื่อไปเจรจาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ณ ที่บ้าน

ของบุคคลที่ทั้งสองฝ่ายให้การยอมรับหรือที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน เพื่อแก้ไขปัญหาข้อพิพาท ระบบการพิจารณาและตัดสินของม้งเป็นระบบจารีตประเพณี ไม่มีตัวอักษร ดังนั้นจึงต้องพิจารณาจากกรณีที่เคยเกิดขึ้นมาก่อนให้เป็นบรรทัดฐาน และมีการใช้คนนอก (แขกอื่น) มาช่วยตรวจสอบข้อมูลและบรรดาพยานหลักฐานที่แต่ละฝ่ายอ้างขึ้นมา บางกรณี คนนอกก็มีบทบาทสูงในการชี้ขาดว่าใครผิดใครถูก กระบวนการพิจารณาเมื่อเริ่มขึ้นแล้วต้องดำเนินการต่อเนื่องเรื่อยไปจนกว่าจะได้ข้อยุติ (เครือข่ายและเยาวชนต้นกล้าชนเผ่าพื้นเมือง, 2562)

วิถีชีวิตกับฤดูกาลทางการเกษตรในรอบ 1 ปี จากการสำรวจและสอบถาม พบว่า ช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายนจะเป็นช่วงที่ชาวม้งจะเตรียมหาพื้นที่เพื่อทำการเกษตรและจะเริ่มเตรียมพื้นที่ให้พร้อม เมื่อเข้าช่วงเดือนพฤษภาคมจะเริ่มการเพาะปลูกและพรวนดิน โดยใช้เวลาประมาณ 2 เดือน เมื่อเข้าสู่ช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนกันยายนจะเป็นช่วงของการดูแลการเติบโตของผลผลิตซึ่งจะขึ้นอยู่กับลักษณะพืชที่อาจแตกต่างกันออกไป จนเมื่อถึงเดือนตุลาคมและพฤศจิกายนก็จะเริ่มเข้าสู่การเก็บเกี่ยวพืชไร่ และชาวม้งมักจะใช้เวลาในการพักผ่อนช่วงเดือนธันวาคมและมีการจัดงานเฉลิมฉลองปีใหม่เป็นประจำในทุก ๆ ปี ในช่วงงานปีใหม่ม้ง พื้นที่ทำพิธีกรรมและงานเฉลิมฉลองปีใหม่ม้งจะเป็นพื้นที่สาธารณะรวมของหมู่บ้าน ซึ่งมีขนาดพื้นที่กว้างขวาง พอที่จะรองรับกิจกรรมของคนทั้งหมดในหมู่บ้านและคนภายนอก

ผลการศึกษา (Results)

จากผลการศึกษา พบว่า พื้นที่เข็กน้อย เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายสูงและเป็นพื้นที่มีเอกลักษณ์มีประเพณีวัฒนธรรมที่น่าสนใจและมีแนวทางในการพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์ของพื้นที่และแนวคิดทิศทางในการพัฒนา พื้นที่มีภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่น่าเรียนรู้และมีเรื่องราวของประวัติศาสตร์ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจและรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีความดั้งเดิมควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ ทิศทางในการอนุรักษ์และพัฒนาตามแผนการพัฒนาเพื่อรักษาและฟื้นฟูให้เกิดกิจกรรมทางวิถีชีวิต กิจกรรม ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามนี้ไว้สามารถพัฒนาพื้นที่ให้เกิดศักยภาพดึงดูดผู้คนในด้านการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน และการประกอบกิจกรรมร่วมกันของชุมชนได้ เป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวภายในชุมชน ซึ่งจากการวิเคราะห์ชุมชนทางด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ และทางด้านสังคม จะเห็นได้ว่าพื้นที่ชุมชนเข็กน้อยมีศักยภาพในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิในภาคสนาม ดังแสดงรายละเอียดต่อไปนี้

1) ลักษณะทางกายภาพที่มีผลต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรม พบว่า ประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนเข็กน้อย จากการแบ่งประเภทตามความเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมนั้นพื้นที่เข็กน้อยเป็นภูมิทัศน์ที่พัฒนาโดยสัมพันธ์กับธรรมชาติ (Organically evolved landscapes) หมายถึง ภูมิทัศน์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม โดยกิจกรรมของมนุษย์ กระบวนการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปจากปัจจัยหลายประการ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศไทยและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของชุมชนเข็กน้อย (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพที่มีผลภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนเข็กน้อย

2) ด้านวัฒนธรรมของชุมชนเข็กน้อย ซึ่งเป็นศูนย์รวมชาวม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ เป็นดินแดนทางประวัติศาสตร์การสู้รบและแหล่งวัฒนธรรมชนเผ่าที่มีวิถีชีวิต ประเพณี และรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ ที่ยังพบเห็นอยู่ในพื้นที่

3) ด้านเศรษฐกิจของชุมชนเข็กน้อย อาชีพหลักของชุมชนคือการทำไร่ ทำเกษตร เป็นแหล่งผลิตผลทางการเกษตรที่สำคัญ และมีแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยว แต่พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงโทรคมนาคมส่งเสริม ดูแลและการพัฒนาศูนย์การท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีเอกลักษณ์ โดดเด่นและหลากหลาย แต่ยังไม่มียพื้นที่ศูนย์กลางรองรับสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชน

4) ด้านสังคมของชุมชนเข็กน้อย ปัญหาทางสังคมความเป็นอยู่ ยาเสพติด และการลักขโมยในพื้นที่ พื้นที่รองรับกิจกรรมทางสังคม และพื้นที่นันทนาการไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากรขาดการเชื่อมต่อของพื้นที่ทางด้านกิจกรรม คนรุ่นใหม่ขาดความรู้ที่เหมาะสมในการบริหารจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมทำให้ชีวิตดั้งเดิมเริ่มมีสัญญาณที่จะเลือนหายไป

ปัจจัยที่พบว่าส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเป็นอยู่ของชุมชน ได้แก่ การเข้ามาอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มคนภายนอก การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบ ตลอดจนการเข้ามาของการท่องเที่ยวชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชนเผ่าม้งในหลายมิติ เช่น การนำการเล่น ประเพณีวัฒนธรรมมาเป็นจุดดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 พื้นที่บริเวณลานกิจกรรมเพื่อใช้เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรม

พื้นที่กิจกรรมของม้งนั้น ส่วนมากจะเป็นพื้นที่ลานโล่ง ๆ และมีร่มเงา เพื่อการจัดการแสดงและการละเล่นตามวัฒนธรรมประเพณีของม้ง และปรับเปลี่ยนการใช้งานได้ในพื้นที่ มีการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในพื้นที่กิจกรรมเพื่อสื่อถึงวิถีม้งและการตกแต่งพื้นที่ให้ความรู้สึกในความอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เรื่องความเชื่อจะถูกมาใช้กับพื้นที่ที่ตำแหน่งบ้านและพื้นที่พิธีกรรมนอกบ้าน ส่วนพื้นที่กิจกรรมของคนทั้งหมด จะอิงตาม ภูมิประเทศ ซึ่งมีพื้นที่กว้างขวาง ความลาดชันไม่มากนักและอยู่บนตำแหน่งที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีลักษณะเป็นศูนย์กลางของชุมชน

สรุปและอภิปราย (Conclusion and Discussion)

พื้นที่ว่าง สถาปัตยกรรม และรูปแบบวิถีชีวิต ธรรมชาติของชาวม้งนิยมสร้างบ้านอยู่บนภูเขาสูง หมู่บ้านจะประกอบด้วยกลุ่มเรือนหลาย ๆ หย่อมหรืออยู่เป็นกลุ่มย่อย ๆ แต่ละหย่อมจะมีบ้านราว 7-8 หลังคาเรือน โดยมีเรือนใหญ่ของคนสำคัญหรือผู้นำอยู่ตรงกลาง ส่วนเรือนที่เป็นเรือนเล็กจะเป็นลูกบ้านหรือลูกหลาน ส่วนแต่ละหย่อมนั้นจะหมายถึงตระกูลเดียวกัน หรือเป็นญาติพี่น้องกันนั่นเอง ภายในบ้านจะมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อยู่ 4 แห่ง คือ ประตูทางเข้าหลัก, เสากลางบ้าน, ผนังบ้านที่ตรงข้ามกับประตูหลัก และเตาไฟใหญ่ รอบ ๆ บริเวณบ้านมักจะมีโรงม้า คอกหมู เล้าไก่ ยุ้งฉางใส่ข้าวเปลือก ถั่ว และ ข้าวโพด ซึ่งองค์ประกอบต่าง ๆ นี้จะมีผลต่อการจัดวางผังบริเวณของกลุ่มม้ง การศึกษานี้พบว่า การจัดผังบริเวณของชาวม้งจะมีหลักการสำคัญอยู่ 3 ประการ ได้แก่ 1) คำนึงถึงการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ 2) การจัดกลุ่มและระบบทางสังคม

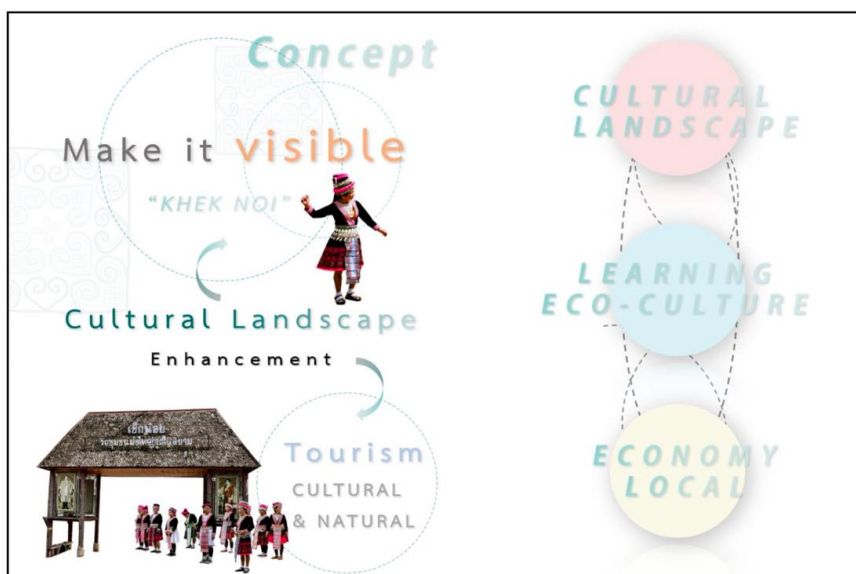

และ 3) ความเชื่อ ซึ่งจะสัมพันธ์กับสองประการแรก โดยกลุ่มม้งจะมีความเชื่อที่สะท้อนผ่านประเพณีสำคัญ ๆ ซึ่งจะมีการรวมกลุ่มและเป็นส่วนสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ในสังคมม้งนั้นแต่ละครอบครัวจำเป็นต้องมีพื้นที่นอกเรือนในเวลาที่มีคนล้มตาย ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับรูปแบบของบ้านม้ง เป็นพื้นที่ที่มีขนาดกว้างเพียงพอกับการประกอบพิธีกรรมและจัดงานศพ พื้นที่ดังกล่าวจะอยู่ในตำแหน่งหน้าเรือนหรือลุ่มเรือนเสมอ

กิจกรรมประจำวันของม้งจะมีความเรียบง่าย มักจะอยู่บ้านและไปทำไร่ทั้งผู้ชายและผู้หญิง หากเป็นช่วงเข้าใกล้เทศกาลกลุ่มผู้หญิงก็มักจะอยู่บ้านเพื่อปักผ้า การปักผ้านี้ได้ถูกส่งมทักษะให้กับเด็กผู้หญิงตั้งแต่วัยเยาว์ หากมองอย่างผิวเผินอาจมองว่าเป็นเพียงกิจกรรมก่อนฤดูเทศกาล แต่แท้จริงแล้วเป็นกิจกรรมที่สะท้อนความขยันและความอดทนของผู้ปักผ้าหรือผู้หญิงของบ้านตระกูลนั้น ๆ ส่วนการละเล่นแบบดั้งเดิมของม้งเริ่มหายไปในชีวิตประจำวัน เช่น การเล่นลูกช่วง หรือการเล่นรถฟอร์มูล่าม้ง ซึ่งจะมีการนำมาเล่นเฉพาะช่วงเทศกาลปีใหม่เท่านั้น แต่ปัจจุบันการละเล่นประจำวันได้เข้าสู่บริบทของสังคมร่วมสมัยมากขึ้น ชาวม้งจึงมีการออกก้าลัง เล่นฟุตบอล เตะตะกร้อ หรือออกก้าลังกายในรูปแบบต่าง ๆ เหมือนคนไทยทั่วไป

ดังนั้นพื้นที่ว่าง สถาปัตยกรรม และรูปแบบวิถีชีวิตจึงเป็นอัตลักษณ์ทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมโดยตัวมันเอง กล่าวคือ และเนื่องจากด้วยทุกปัจจัยนั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัว จึงต้องมีการทำความเข้าใจในการใช้พื้นที่ในกิจกรรมต่าง ๆ และเกิดการส่งเสริมให้มีการใช้งานที่สอดคล้องกับบริบท สามารถยกระดับส่งเสริมเอกลักษณ์ของชุมชนให้ดีขึ้น เพื่อให้สามารถเกิดเป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่สะท้อนการใช้ที่ว่างสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

แนวคิดการออกแบบคือปรับปรุงภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน เพื่อยกระดับภูมิทัศน์วัฒนธรรมม้งเชิงเล็กน้อย เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ของชุมชนให้ดีขึ้น มีความน่าสนใจอย่างเหมาะสม และสามารถส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างงานแก่ชุมชนและสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน นอกจากนี้การสร้างเชื่อมโยงของพื้นที่ผ่านกิจกรรม สร้างการเรียนรู้ผ่านกระบวนการเดินในพื้นที่ ส่งเสริมให้เกิดการเดินทางเพื่อเรียนรู้ระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต วัฒนธรรม และการสร้างประสบการณ์ในการท่องเที่ยวให้กับผู้มาเยือนได้ (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 ไดอะแกรมแนวคิดการออกแบบ (Concept design diagram)

นอกจากนี้การส่งเสริมการเดินทางในพื้นที่ที่มีส่วนช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงกิจกรรมให้ประสบการณ์ที่ดีสำหรับทั้งชาวเมืองและนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนและเป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศน้อย ตลอดจนสามารถเกิดประสบการณ์ที่มีคุณภาพในการมีปฏิสัมพันธ์ทั้งกับคนในพื้นที่และสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม รวมถึงส่งเสริมการใช้พื้นที่เปิดโล่งทางสังคมให้มีพื้นที่รองรับกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างเพียงพอและสอดคล้องกับบริบท โดยเน้นการใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่น และใช้วัสดุที่ช่วยในการลดความร้อน รวมถึงการออกแบบพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่มีในพื้นที่ ตลอดจนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชน และผู้มาเยือนจากนอกพื้นที่

ในส่วนของเศรษฐกิจชุมชนได้ส่งเสริมให้มีพื้นที่กิจกรรมที่รองรับการค้าขายเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในชุมชน โดยให้ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการให้บริการ สามารถประกอบเป็นอาชีพที่ยั่งยืนได้ รวมถึงการเพิ่มพื้นที่สำหรับกิจกรรมนันทนาการ พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับคนในชุมชน และสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน สำหรับการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นนั้นในช่วงเวลาที่ผ่านมา แม้ว่าจะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างและองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมอยู่บ้าง แต่ด้วยที่ชนเผ่าม้งมีการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีจึงทำให้ยังคงอนุรักษ์องค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมดั้งเดิมได้

เอกสารอ้างอิง (References)

เกรียงไกร เกิดศิริ. (2551). *ชุมชนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: อูษาคเนย์.

เครือข่ายและเยาวชนต้นกล้าชนเผ่าพื้นเมือง. (2562). *ชนเผ่าม้ง (Hmong)*. สืบค้นเมื่อ 14 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tonklanetwork.org/%E0%B8%8A%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%9C%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B9%89%E0%B8%87hmong/>

ฐาปนา บุญยประสิทธิ์ และปัทม ญาติมาก. (ม.ป.ป.). *ความหมายและแนวความคิดของภูมิทัศน์วัฒนธรรม*. สืบค้นเมื่อ 14 สิงหาคม 2563 จาก https://asiamuseum.co.th/upload/forum/cultural_landscape.pdf

จำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2547). การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

วิศิษฐ์ โฆษิตานนท์. (2560). *ชนเผ่าม้งบ้านเข็กน้อย*. สืบค้นเมื่อ 14 สิงหาคม 2563 จาก <https://wisonk.wordpress.com/2017/12/17/ชนเผ่าม้ง-บ้านเข็กน้อย/>

องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย. (2563). *ประวัติความเป็นมาหมู่บ้านวัฒนธรรมชาวเขาบ้านเข็กน้อย*. สืบค้นเมื่อ 14 สิงหาคม 2563 จาก http://www.kheknoi.go.th/index.php?op=dynamiccontent_detail&dynamiccontent_id=78594&id=21590

อุไร ยังชีพสุจริต. (2560). *กลุ่มชาติพันธุ์: ม้ง*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). สืบค้นเมื่อ 14 สิงหาคม 2563 จาก <https://www.sac.or.th/databases/ethnic-groups/ethnicGroups/84>

Fowler, P.J. (2003). *World Heritage Cultural Landscapes 1992 – 2002*. UNESCO World Heritage Centre: Paris.

32 - วารสารอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรมร่วมสมัย (CITH)

Thao, C and Kirdsiri, K. (2013). ความเชื่อแบบบุพกาลในภูมิทัศน์วัฒนธรรมและการตั้งถิ่นฐานชุมชนชาติพันธุ์ม้ง บ้านน้ำลง เมืองจำไต แขวงหัวพัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, *NAJUA: Architecture, Design and Built Environment*, 27(61).

UNESCO. (2002). *Cultural Landscapes: The Challenges of Conservation*. World Heritage Centre. Retrieved on 14 August 2020 from https://whc.unesco.org/documents/publi_wh_papers_07_en.pdf

ความพึงพอใจในการเรียนออนไลน์ของนิสิตคณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Online Learning Satisfaction from the Students of the Faculty of Tourism and Hospitality Mahasarakham University Perspectives

วราสิริ รามศิริ¹, จิราธิ์ ขำดี², ธัญพิชชา ตุงตะศิริ³, อภิวรรณ สิทธิศักดิ์⁴, อัมมภรณ์ คำผุย⁵,
ปรานีศรีรัตน์ เสนาคม⁶, นิพิฏฐ์ มังคละเสถียร⁷, พิไลวรรณ ชมภูป้อ⁸

¹ Corresponding Author, คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
61011015251@msu.ac.th

²⁻⁸ คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 61011015235@msu.ac.th²,
61011015304@msu.ac.th³, 61011015304@msu.ac.th⁴, 61011015050@msu.ac.th⁵
61011015097@msu.ac.th⁶ 61011010091@msu.ac.th⁷, philaiwan.c@msu.ac.th⁸

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและความพึงพอใจของนิสิตคณะการท่องเที่ยวและการโรงแรมในการเรียนออนไลน์ พร้อมทั้งเพื่อศึกษาความคิดเห็นของนิสิตเกี่ยวกับการเรียนออนไลน์และการเรียนในชั้นเรียน โดยกลุ่มตัวอย่างคือ นิสิตคณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม สาขาการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 ปี 1-ปี 4 โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ในการเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีแบบสุ่มชั้นปีจำนวน 310 คน โดยประชากรเกือบ 90 เปอร์เซ็นต์เป็นเพศหญิงและอายุอยู่ระหว่าง 18-20 ปี ผลการวิจัยพบว่านิสิตคณะการท่องเที่ยวและการโรงแรมมีความพึงพอใจในการสื่อสารกับเพื่อนร่วมห้องแบบออนไลน์ สภาพแวดล้อมในการเรียนออนไลน์ การทำงานส่งแบบออนไลน์ ความสะดวกสบายในการเรียนออนไลน์ การใช้ Google classroom เป็นสื่อการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ในระดับปานกลาง และพบว่านิสิตมีความพึงพอใจในการมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนออนไลน์ และค่าเทอมในการเรียนออนไลน์ในระดับน้อยที่สุด ด้านเนื้อหาพบว่า นิสิตคณะการท่องเที่ยวและการโรงแรมได้รับความรู้ความเข้าใจในการเรียนออนไลน์ พึงพอใจในเนื้อหาที่มีความกะทัดรัด ชัดเจน เป็นลำดับขั้น ง่ายต่อการทำความเข้าใจ เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ มีความเข้าใจในภาษาที่ใช้การนำเสนอเนื้อหาในการเรียนออนไลน์ มีความพึงพอใจด้านการเรียนออนไลน์ มีการตอบสนองตอบโต้ระหว่างอาจารย์กับนิสิตอย่างน่าสนใจ นิสิตมีความกระตือรือร้นและสนุกกับการเรียนออนไลน์ นิสิตสามารถศึกษาบทเรียนได้ด้วยตัวเองโดยง่าย และความพึงพอใจในการสอบแบบออนไลน์ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ การเรียนออนไลน์

Abstract

This study aims to identify the problems and satisfaction of students of the Faculty of Tourism and Hospitality in online learning. Also, to study the opinions of the students about online learning. The online survey was conducted from students who study hotel management at the Faculty of Tourism and Hotel Management Mahasarakham University, semester 1, the academic year 2021, year 1 - year 4, randomly selected 310 students. Almost 90 percent of the population is female, and their age is between 18-20 years old. The findings show that the students were averagely satisfied with online communication with their classmates, the online learning environment, online delivery, the convenience of online learning, and Google Classroom as online learning. On the other hand, students are satisfied with online learning interactions, and the lowest semester fees for online learning are low.

In terms of content, the findings found the students are averagely satisfied with all of the factors included; the students can gain knowledge and understanding in the online learning process, confident with the compact straightforward and hierarchical content, able to connected previous knowledge with new knowledge, understanding the language used to present the content in online learning, satisfaction with online learning. There was an exciting response between teachers and students.

Keywords: Satisfaction, Online learning

บทนำ

ในยุคปัจจุบันได้มีการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีใหม่ ๆ กับกระบวนการออกแบบการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและอำนวยความสะดวกในการศึกษาหาความรู้ให้กับผู้เรียนทุกช่วงวัย ซึ่งสามารถช่วยแก้ปัญหาในเรื่องข้อจำกัดทางด้านสภาพแวดล้อมในและเวลาในการเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการเรียนรู้ที่มุ่งเปิดโอกาสให้กับผู้เรียนรู้ทุกคนสามารถสร้างองค์ความรู้ สร้างความรู้ความเข้าใจในการเรียนและผู้เรียนได้เรียนรู้ อย่างมีความหมายและสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนา ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้กล่าวไว้ว่าการสร้างทักษะเพื่อการเรียนในศตวรรษที่ 21 เป็นลักษณะ การศึกษาเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพแห่งองค์ความรู้ ทักษะการแก้ปัญหา การคิดวิจารณ์ญาณ เพื่อประสิทธิภาพของการเรียนรู้ในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน (ปิ่นบุญญา ลำมะนา, 2563) ทั้งนี้ในกรอบแนวคิดการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 ยังได้กล่าวถึงทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณการแก้ไขปัญหา ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี โดยให้ผู้เรียนตั้งประเด็นคำถามสำคัญที่จะนำไปสร้างเป็นจุดเน้นในการแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ที่เหมาะสมและดีที่สุดใน กระบวนการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม คือหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมและขับเคลื่อนพัฒนาประเทศไทยเพื่อให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและสถานการณ์ของประเทศและในระดับโลก โดยเป้าหมายคือการสร้างคุณภาพการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสัมฤทธิ์ผลตามที่นโยบายกำหนด ซึ่งคือการสร้างทรัพยากรและบุคลากรของประเทศให้มีคุณภาพและมีคุณค่าต่อความต้องการขององค์กรทั้งในและต่างประเทศ อย่างไรก็ตามจากการรายงานในปี

2552 –2559 พบว่า คุณภาพการศึกษาของไทยยังมีระดับพื้นฐานค่าเฉลี่ยคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มากและมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าประเทศอื่นในแถบเอเชียหลายประเทศ (กฤตพร ลินชัย และ งามอาจ เจ๊ะยะหลี, 2563)

นอกจากนั้นแล้วในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด 19 (Covid-19) ที่เกิดขึ้นเป็นเวลาเกือบสองปี ซึ่งสภาวะโรคระบาดนี้ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วโลก และเป็นเหตุให้ประชาชนทุกภาคส่วนต้องมีการปรับตัวกรรมในการใช้ชีวิต ระบบการศึกษาซึ่งก็เป็นอีกภาคส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก เนื่องจากไม่สามารถเปิดการเรียนการสอนได้ตามปกติ มีการเลื่อนเปิดเรียนของหลาย ๆ สถาบันการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาหลาย ๆ สถาบัน ได้มีการกำหนดนโยบายให้มหาวิทยาลัยในสังกัดปรับเปลี่ยนวิธีการและรูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยเป็นการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์มากขึ้น อย่างไรก็ตามปัญหาความเหลื่อมล้ำในระบบการศึกษาไทยซึ่งถือเป็นปัญหาเรื้อรัง และส่งผลกระทบต่อระดับคุณภาพการศึกษา ด้วยเหตุนี้การปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากเดิมมาเป็นแบบออนไลน์ซึ่งยังเป็นเรื่องที่ใหม่และผู้เรียนส่วนใหญ่ยังขาดความพร้อม (กฤตพร ลินชัย และ งามอาจ เจ๊ะยะหลี, 2563) ข้อจำกัดของการเรียนการสอนแบบออนไลน์ที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพมีหลายประการด้วยกัน เช่น ผู้เรียนยังขาดแคลนอุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็น เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟน การไม่สามารถเข้าถึงและใช้เครือข่ายสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่มีคุณภาพ

ปัญหาของความไม่พร้อมของการเรียนการสอนแบบออนไลน์ไม่ได้กระทบเฉพาะกับตัวผู้เรียนแต่ผู้สอนและสถาบันเองก็ประสบปัญหานี้เช่นกัน เนื่องจากสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหันและรวดเร็วทำให้ผู้สอนและสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่เตรียมตัวและปรับตัวไม่ทันกับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ บางคนขาดความเข้าใจในรูปแบบการสอนออนไลน์ จึงได้นำเนื้อหาวิชาที่จะสอนวางไว้บนแพลตฟอร์มออนไลน์และให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองหรือบางคนสอนแบบบรรยายที่ไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและอาจส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้

จากที่กล่าวไปแล้วเบื้องต้นว่าในยุคปัจจุบันเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาทั้งก่อนเหตุการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 และมีแนวโน้มว่าการใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์จะมีความต่อเนื่องไปในอนาคต ซึ่งเป็นผลมาจากความเจริญและการพัฒนาของสังคมซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เยาวชนรุ่นใหม่จะต้องพบเจอตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้เองแนวทางการจัดการการเรียนการสอนออนไลน์ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างไม่สิ้นสุด ทั้งนี้เพื่อให้สามารถปรับตัวให้ทันต่อเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว ซึ่งการพัฒนานี้ไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนาระบบ ศักยภาพของเทคโนโลยีแต่ควรรวมไปถึงด้านอื่นๆ ด้วย การศึกษาของ (Elfert, M., 2016) แนะนำว่าผู้สอนมีความสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยผู้สอนควรมีเทคนิควิธีการสอนที่ทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสร้างสิ่งแวดล้อมของการเรียนการสอนออนไลน์ให้มีรูปแบบที่น่าสนใจ มีวิธีการการปลูกฝังให้แก่ผู้เรียนเพื่อฝึกการคิดเหตุผลซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกฝนความสามารถในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบฝึกความคิดอย่างมีเหตุผลและสามารถแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้การนำเทคโนโลยีการศึกษามาสนับสนุนระบบการเรียนการสอนมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความรู้อย่างรวดเร็วด้วยตนเอง (กฤตพร ลินชัย และ งามอาจ เจ๊ะยะหลี, 2563) กล่าวคือการเรียนการสอนออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพ ควรยึดหลักที่ว่าระบบศึกษาในบริบทการเรียนออนไลน์ต้องมีคุณภาพอย่างน้อยเทียบเท่าหรือ

มากกว่าระบบการศึกษาแบบดั้งเดิม โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและสถาบันที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้มีการตั้งเป้าหมาย วางแผน ติดตามและประเมินด้วยตนเองตลอดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม สาขาการจัดการโรงแรม ซึ่งโดยธรรมชาติของหลักสูตรนั้นเป็นเนื้อหาที่มีความเฉพาะและต้องมีการผสมผสานระหว่างหลักทฤษฎีและการปฏิบัติ เช่น หลักสูตรการปรุงอาหาร การทำอาหาร การจัดงานต่าง ๆ หรือการบริการขั้นพื้นฐาน วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนในสาขาการจัดการโรงแรม ส่วนมากมุ่งเน้นให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาและขั้นตอนของการบริการ และสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติจริง ซึ่งจากเหตุการณ์ของโรคระบาดทำให้หลาย ๆ วิชาได้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์โดยภายใต้เวลาที่จำกัด ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนอย่างฉับพลันเพื่อให้เป็นไปตามกลไกของสังคมรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ (New normal) ที่ต้องจัดการเรียนการสอนแบบอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นหลัก ซึ่งส่งผลให้ทั้งอาจารย์และนักศึกษาต้องหันมาใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนเป็นหลัก อย่างไรก็ตามด้วยเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการพลิกโฉมอย่างฉับพลันโดยไม่ได้มีการวางแผนอย่างดี และอาจยังขาดกระบวนการในการจัดการที่มีประสิทธิภาพ การศึกษานี้จึงเล็งเห็นความสำคัญของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ให้ตรงกับความต้องการและความคาดหวังของนิสิต โดยมุ่งเน้นที่จะศึกษาความพึงพอใจของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์จากมุมมองของนิสิต โดยมุ่งเน้นที่จะศึกษาถึงความพึงพอใจของการเรียนการสอนออนไลน์ด้านสิ่งแวดล้อมและความพึงพอใจด้านเนื้อหาวิชา จากมุมมองของนิสิต คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม สาขาการจัดการโรงแรมจากประสบการณ์ที่ได้มีการจัดการการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 ทั้งนี้เพื่อเป็นการศึกษาปัญหา พร้อมทั้งแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

แนวคิดสำหรับการเรียนออนไลน์

การเรียนการสอนออนไลน์เป็นกระบวนการที่มีการตั้งวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน และมีการออกแบบการสอนไว้อย่างเป็นระบบ โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้เรียนโดยใช้สื่ออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่มีความทันสมัย (กฤษณา สิกขมาน, 2554) ปัจจุบันระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้มีการพัฒนาและกระจายได้มากขึ้น ซึ่งเป็นโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ นอกจากนั้นแล้วเนื้อหาวิชาหรือบทเรียนยังถูกจัดให้อยู่ในรูปแบบสื่อผสมอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งออกแบบไว้ในลักษณะซอฟต์แวร์รายวิชา (Courseware) ประกอบด้วยสื่อผสม ได้แก่ ข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียงและที่สำคัญ คือ ผู้เรียนสามารถตอบโต้กับบทเรียนและผู้สอนได้ การบริหารจัดการ อีเลิร์นนิ่งใช้ซอฟต์แวร์ประเภทบริหารจัดการการเรียนรู้ (Learning Management System: LMS) ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการอย่างอัตโนมัติเกือบทุกขั้นตอนแทนการปฏิบัติด้วยมือ ตั้งแต่ขั้นตอนการลงทะเบียนเรียนจนถึงขั้นตอนการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

การเรียนการสอนออนไลน์ซึ่งได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบันและอาจต่อเนื่องไปในอนาคต เป็นกระบวนการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรืออินเทอร์เน็ต โดยผู้เรียนสามารถเรียนด้วยตัวเองตามความสามารถ และความสนใจ โดยเนื้อหาของบทเรียนอาจประกอบไปด้วยข้อความ รูปภาพ วิดีโอ เสียงหรือมัลติมีเดียอื่น ๆ โดยเนื้อหาเหล่านี้ได้ถูกพัฒนาจากผู้สอน ซึ่งผู้สอนและผู้เรียนพร้อมทั้งเพื่อนร่วมชั้นเรียนสามารถติดต่อ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันได้เสมือนเรียนในชั้นเรียนตามปกติ หากเพียงแต่การติดต่อสื่อสารหรือส่งงานต้องอาศัย email หรือ platforms ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนและผู้สอนได้ตกลงร่วมกันหรือ

ตามที่ได้รับ การสนับสนุนจากหน่วยงานการศึกษานั้น ๆ (ปีพ.ศ. 2548) การศึกษาที่ผ่านมาได้กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนโดยใช้บทเรียนเป็นประเด็นในการนิยามความหมายของบทเรียนออนไลน์ (ณัฐสินี ภาณุศานต์, 2553) เปรียบเทียบความสำคัญของบทเรียนออนไลน์ ระหว่างรูปแบบที่สอนในห้องเรียนและการ เรียนการสอนออนไลน์พบว่า การสอนในห้องเรียนอาศัยความชำนาญของผู้สอน ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ มากกว่าการเรียนการสอนออนไลน์ที่มีความยืดหยุ่นในการสื่อสารสูงกว่า เพราะมีเทคโนโลยีและสื่อมัลติมีเดีย ต่าง ๆ เข้ามาช่วยเสริม การถ่ายทอดองค์ความรู้ ผู้เรียนจึงสามารถเข้าถึงเนื้อหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองมากกว่า ผ่านครูผู้สอน อย่างไรก็ตามก็มีการเรียนการสอนในห้องเรียนและการเรียนออนไลน์ก็มีข้อดีข้อเสียที่แตกต่างกัน โดย ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบการเรียนการสอนในห้องเรียนและการเรียนออนไลน์

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบการเรียนแบบออนไลน์กับการอบรมในห้องเรียน

รายการ	ห้องเรียน	ออนไลน์
การเข้าถึง	จำกัด	ไม่จำกัด
คุณภาพ	ผิดกัน	ตรงกัน
การวัดผล	ยาก	อัตโนมัติ
ความคงทนในการจำ	ผันแปร	สูง
ค่าใช้จ่าย	สูง	ต่ำ

ที่มา: พัฒนาจาก ณัฐสินี ภาณุศานต์ (2553)

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนออนไลน์และการเรียนในห้องเรียนจะมีข้อได้เปรียบ เสียเปรียบที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามเนื่องจากวิวัฒนาการของเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นควรจะมีการพัฒนาที่มีความต่อเนื่อง ยังมีความจำเป็นไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเนื้อหาหรือด้านอุปกรณ์และปัจจัย ภายนอก

การช่วยเสริมศักยภาพการเรียนการสอนออนไลน์

อย่างที่ป็นที่ยอมรับและตระหนักดีว่าปัจจุบันเป็นยุคที่ข่าวสารและข้อมูลปรากฏอยู่ในทุกมิติของ ชีวิตประจำวัน ข้อมูลที่สามารถเข้าถึงและมีศักยภาพและคุณภาพเพียงพอที่จะนำไปต่อยอดหรือใช้เป็นฐาน ทรัพยากรเพื่อนำไปต่อยอดองค์ความรู้ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถสืบค้นได้จากฐานข้อมูลที่มีอยู่บนโลกออนไลน์ ด้วยตัวเอง โดยเฉพาะการเข้าถึงบทเรียนออนไลน์ต่าง ๆ ที่มีผู้สอนหรือนักวิชาการผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก และนำเสนอในรูปแบบที่มีความหลากหลายแตกต่างกัน เช่น ตำราออนไลน์ คลิปวิดีโอ หรือเสียงในการ บรรยาย ซึ่งสื่อเหล่านี้ช่วยเสริมศักยภาพในการเรียน ซึ่งสามารถช่วยให้นักเรียน นักศึกษา เข้าถึงองค์ความรู้ได้ อย่างถูกต้องและบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน อย่างไรก็ตามเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุด การชี้แนะจากผู้สอนยังมีความจำเป็น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ได้ อย่างถูกต้องและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนที่ต้องการ การศึกษาของ Wood, Bruner and Ross (1976) พบว่าผู้สอนมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการเพิ่มศักยภาพการเรียน กระบวนการที่ทำให้ ผู้เรียน สามารถแก้ปัญหา ดำเนินงานหรือบรรลุตามเป้าหมายที่อยู่เหนือความพยายามของผู้เรียนที่จะทำได้ ด้วยตนเอง เช่นเดียวกับการศึกษาของ สุจิตรา เขียวศรี และ สุกรี รอดโพธิ์ทอง (2552) กระบวนการช่วยเหลือ สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรหรือผู้สอน และเครื่องมือชนิดต่าง ๆ ใน

กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำงานที่ไม่สามารถทำได้ด้วยตัวเองลำพังให้สำเร็จได้ กล่าวโดยสรุปคือ การเพิ่มศักยภาพการเรียนการสอนออนไลน์ ครอบคลุมในเรื่องการช่วยเหลือ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน สนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในการเรียนการสอนออนไลน์

Lieblein (2000) พบปัจจัยที่ทำให้การเรียนการสอนออนไลน์ประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ หลักสูตรต้องมีสภาพแวดล้อมในการนำเสนอของผู้สอนตลอดการเรียนการสอน ซึ่งเชื่อมต่อไปยังแหล่งทรัพยากร แนวทางและเครื่องมือ การติดต่อสื่อสารกับผู้สอนและผู้เรียนร่วมห้อง การสนับสนุนคอมพิวเตอร์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีความเหมาะสม ซึ่งรวมไปถึงการเชื่อมโยงไปยังกระดานสนทนา ห้องสนทนา รวมทั้งการมีสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ของ มหาวิทยาลัย เช่น คู่มือการเรียน แผนผังองค์กร นโยบาย ระบบคอมพิวเตอร์ ระบบลงทะเบียนออนไลน์ และการบริการด้านการเงิน ซึ่งทั้งผู้เรียนและผู้สอนต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลสำคัญ ทรัพยากรออนไลน์ และกิจกรรมทางวิชาการเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ออนไลน์

ทฤษฎีความพึงพอใจ

ความพึงพอใจได้มีการให้ความหมายไว้หลายหลากจากนักวิจัยและการศึกษาที่ผ่านมา Good(1973) ให้ความหมายของความพึงพอใจว่าคุณภาพหรือระดับความพึงพอใจซึ่งเป็นผลจากความสนใจต่าง ๆ และทัศนคติของบุคคลต่อกิจกรรม Shally (1975) เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจว่าเป็นความรู้สึกสองแบบของมนุษย์คือความรู้สึกทางบวก และความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวกเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นแล้วจะทำให้มีความสุข ความสุขนี้เป็นความรู้สึกที่แตกต่างจากความรู้สึกทางบวกอื่น ๆ กล่าวคือ เป็นความรู้สึกที่มีระบบย้อนกลับความสุขสามารถทำให้เกิดความสุขทางบวกเพิ่มขึ้นได้อีก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความสุขเป็นความรู้สึกที่ซับซ้อนและมีความสุขนี้จะมีผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้สึกทางบวกอื่น ๆ ความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวก และความรู้สึกมีความสัมพันธ์ของความรู้สึกทั้งสามนี้เรียกว่า ระบบความพึงพอใจ โดยความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อระบบความพึงพอใจมีความรู้สึกทางบวกมากกว่าทางลบ เช่นเดียวกับ สนิท เหลือบุญนาถ (2529) ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า คือท่าที ความรู้สึก ความคิดเห็น ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหลังจากที่มีประสบการณ์แล้ว ซึ่งมีทั้งทางบวกและลบ หากมีความพึงพอใจทางบวก นั้นหมายถึง นิยมชมชอบ สนับสนุน เจตคติที่ดีของบุคคล เมื่อได้รับการตอบสนองที่ต้องการ ซึ่งจะตรงข้ามกับเชิงลบ คือการที่ได้รับประสบการณ์ที่ไม่ตรงกับความต้องการ ซึ่งจะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจหรือมีความรู้สึกเชิงลบ

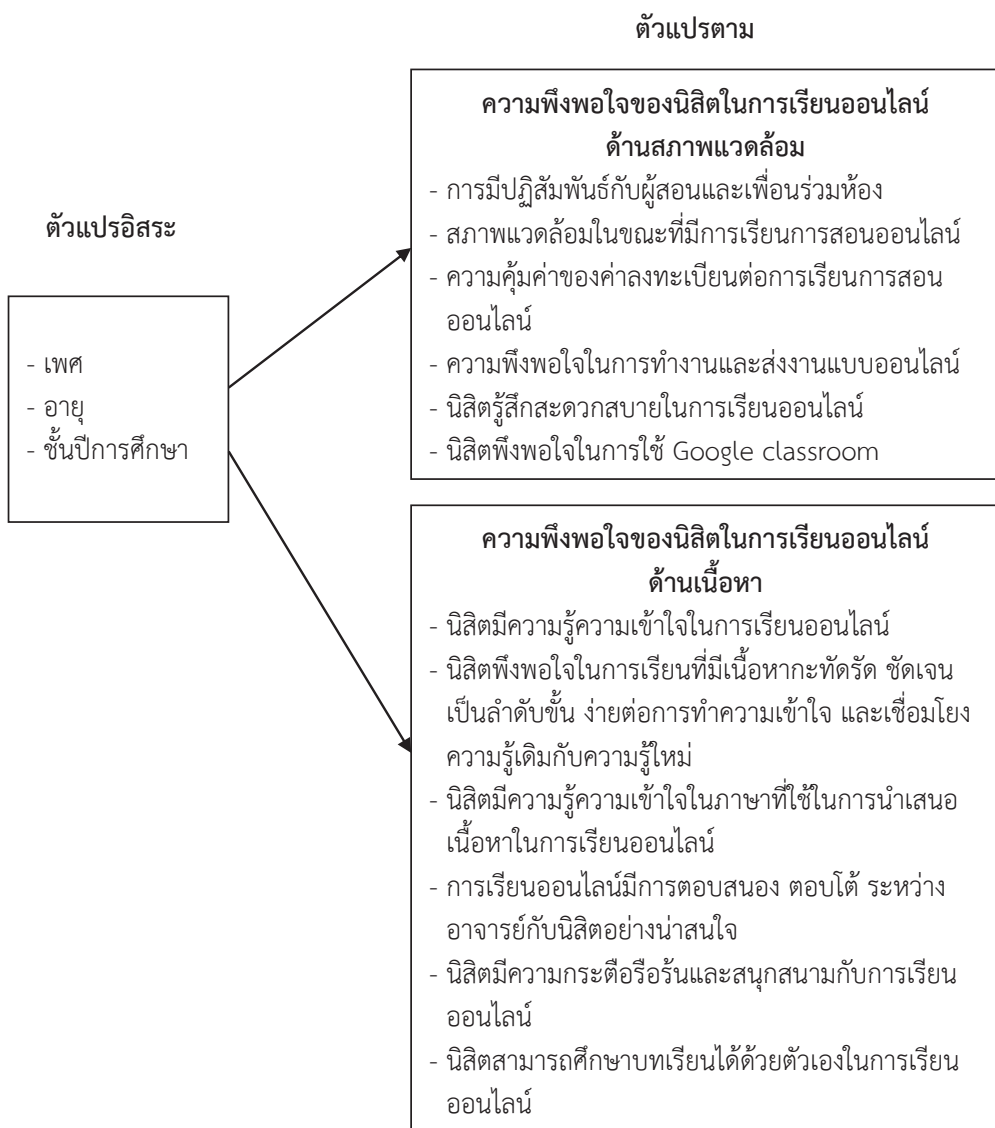
จากความหมายทั้งหมดสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกเชิงบวก หรือท่าทีที่นิยมชมชอบของมนุษย์ที่เกิดขึ้นหลังจากการได้รับประสบการณ์ต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง โดยความมุ่งหมายของความพึงพอใจจะเป็นความรู้สึกทางจิตวิทยา ซึ่งเป็นกระบวนการที่ไม่สามารถมองเห็นได้แต่สามารถคาดคะเนได้ จากการสังเกตของพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ นั่นก็คือความพึงพอใจเป็นสิ่งที่แสดงถึงความรู้สึกทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งสามารถประเมินได้จากการแสดงความรู้สึกชอบ หรือพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อม สิ่งที่ทำให้พอใจเกิดความรู้สึกสบายใจ และเป็นการบรรลุถึงความต้องการที่ปรารถนา ในบริบทของการเรียนการสอนออนไลน์ ความพึงพอใจของผู้เรียน อาจมีผลสัมพันธ์กัน ซึ่งขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น สิ่งแวดล้อม วิธีการสอน กิจกรรมในการเรียนการสอนออนไลน์ หรือกระบวนการจัดการ ซึ่งหากปัจจัยเหล่านี้สามารถตอบสนองของผู้เรียนได้ตามความคาดหวัง ทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่จะได้ตามมา หากผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนการสอน ผู้เรียนก็จะ

รู้สึกมีความสุขในการเรียน ส่งผลที่ดีต่อไป โดยผู้สอนจะต้องคำนึงถึงความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนเป็นสำคัญด้วย

วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาของนิสิตคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรมในการเรียนออนไลน์
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจและความคิดเห็นของนิสิตเกี่ยวกับการเรียนออนไลน์และการเรียนในชั้นเรียน

กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าในการวิจัยครั้งนี้ คือนิสิตคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรมสาขาการจัดการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 ปี 1-ปี 4 จำนวน 310 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำหรับสอบถามความคิดเห็นของนิสิตสาขาการจัดการโรงแรม ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1) ประชากรศาสตร์ ตอนที่ 2) ความพึงพอใจของนิสิตคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรมในการเรียนออนไลน์ด้านสิ่งแวดล้อม ตอนที่ 3) ความพึงพอใจของนิสิตคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรมในการเรียนออนไลน์ด้านเนื้อหาในการเรียนออนไลน์และ ตอนที่ 4) เป็นคำถามปลายเปิด โดยเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามนำเสนอข้อคิดอื่น ๆ โดยแบบสอบถามได้มีการตรวจสอบคุณภาพ และได้มีการทดสอบความเที่ยงตรง (Test of Validity) ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยเป็นการตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 3 คน ซึ่งทำการตรวจสอบคำถามโดยการแสดงความเห็นเป็นรายข้อ พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องว่ามี ความครอบคลุมในเนื้อหา และมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่ ตลอดจนพิจารณาถึงความเหมาะสม และความชัดเจนของคำถามและประเด็นที่ถามก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่งลิงค์ Google form ในเรื่องของแบบสอบถามออนไลน์ให้แก่ นิสิต คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม บริเวณประตูเข้าออกของอาคารคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถใช้ลิงค์เข้าตอบแบบสอบถามได้ ก่อนทำการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความเรียบร้อยสมบูรณ์ของข้อมูลก่อน โดยรวบรวม ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ก่อนลงรหัสข้อมูล และบันทึกลงในเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อประมวลผลด้วยโปรแกรม Excel และนำเสนอโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ บรรยายระดับความแบบพึงพอใจในการเรียนออนไลน์ของนิสิตคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม สาขาการจัดการโรงแรม ด้วยสถิติเชิงบรรยาย ซึ่งประกอบด้วยค่ามัธยมาเลขคณิต (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ระดับค่าเฉลี่ย	4.21-5.00	หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด
ระดับค่าเฉลี่ย	3.41-4.20	หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก
ระดับค่าเฉลี่ย	2.61-3.40	หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
ระดับค่าเฉลี่ย	1.81-2.60	หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย
ระดับค่าเฉลี่ย	1.00-1.80	หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

ตาราง 2 ข้อมูลทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตัวแปร	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	32	10.4%
	หญิง	278	89.6%
อายุ	18-20 ปี	272	88%
	21-23 ปี	37	12%
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	310	100%

ตารางที่ 2 เสนอผลการวิจัยข้อมูลด้านประชากรศาสตร์พบว่าประชากรเกือบร้อยละ 90% เป็นเพศหญิง และเป็นเพศชายร้อยละ 10% โดยกลุ่มประชากรทั้งหมดจะเป็นกลุ่มนิสิตของคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม ซึ่งอยู่ในช่วงอายุ 18-20 ปี 88% และ อายุ 21-23 ปี 12% ซึ่งเป็นช่วงอายุของนิสิตที่เรียนในระดับมหาวิทยาลัย และทั้งหมด 100% ระดับการศึกษาปริญญาตรี และสถานภาพ 100%

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนิสิตคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรมในการเรียนออนไลน์ด้านสภาพแวดล้อมในการเรียนออนไลน์

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ระดับความพึงพอใจ
การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและเพื่อนร่วมห้อง	1.71	น้อยที่สุด
สภาพแวดล้อมในขณะที่มีการเรียนการสอนออนไลน์	3.10	ปานกลาง
ความคุ้มค่าของค่าลงทะเบียนต่อการเรียนการสอนออนไลน์	1.12	น้อยที่สุด
ความพึงพอใจในการทำงานและส่งงานแบบออนไลน์	2.99	ปานกลาง
นิสิตรู้สึกสะดวกสบายในการเรียนออนไลน์	3.21	ปานกลาง
นิสิตพึงพอใจในการใช้ Google classroom	3.01	ปานกลาง

ตารางที่ 3 นำเสนอผลการสำรวจความพึงพอใจของนิสิตคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรมในการเรียนออนไลน์ด้านสภาพแวดล้อมในการเรียนออนไลน์ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า นิสิตมีความพึงพอใจเกือบทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งประกอบด้วย, สภาพแวดล้อมในการเรียนออนไลน์, ความพึงพอใจในการทำงานส่งแบบออนไลน์, ความสะดวกสบายในการเรียนออนไลน์ และการใช้ Google classroom เป็นสื่อการเรียนการสอนแบบออนไลน์ และพบว่า การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและเพื่อนในห้องแบบออนไลน์ และนิสิตมีความพึงพอใจในค่าเทอมในการเรียนออนไลน์ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 4 เป็นการศึกษาความพึงพอใจของนิสิตคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรมในการเรียนออนไลน์ ด้านเนื้อหาในการเรียนออนไลน์

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ระดับความพึงพอใจ
นิสิตได้รับความรู้ ความเข้าใจในการเรียนออนไลน์	2.81	ปานกลาง
นิสิตพึงพอใจในการเรียนที่มีความกระชับ ชัดเจน เป็นลำดับขั้น ง่ายต่อการทำความเข้าใจและเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่	2.94	ปานกลาง
นิสิตมีความรู้ความเข้าใจในภาษาที่ใช้ในการนำเสนอเนื้อหาในการเรียนออนไลน์	2.83	ปานกลาง
การเรียนออนไลน์มีการตอบสนอง ตอบโต้ ระหว่างอาจารย์กับนิสิตที่น่าสนใจ	3.04	ปานกลาง
นิสิตมีความกระตือรือร้นและสนุกกับการเรียนออนไลน์	3.24	ปานกลาง
นิสิตสามารถศึกษาบทเรียนได้ด้วยตัวเองในการเรียนออนไลน์	3.18	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 นำเสนอผลการศึกษา ความพึงพอใจของนิสิตคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคามในการเรียนออนไลน์ด้านเนื้อหาในการเรียนออนไลน์ จากการศึกษาพบว่านิสิตคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรมมีความกระตือรือร้นและสนุกกับการเรียนออนไลน์สูงสุดในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 3.24 และนิสิตพึงพอใจในการเรียนออนไลน์เนื่องจากนิสิตสามารถศึกษาบทเรียนได้ด้วยตัวเองในการเรียนออนไลน์รองลงมาในระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยที่ 3.18 และด้านการเรียนออนไลน์มีการตอบสนองตอบโต้ ระหว่างอาจารย์กับนิสิตที่น่าสนใจ ในระดับปานกลางโดยมีค่าเฉลี่ย 3.04 ส่วนความพึงพอใจด้านความพึงพอใจในเนื้อหาที่มีความกระชับ ชัดเจน เป็นลำดับขั้น ง่ายต่อการทำความเข้าใจ เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ด้านการมีความเข้าใจในภาษาที่ใช้การนำเสนอเนื้อหาในการเรียนออนไลน์ และนิสิตพึงพอใจด้านการได้รับความรู้ความเข้าใจในการเรียนออนไลน์ ในระดับปานกลาง โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94, 2.83 และ 2.81 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ตอนที่ 4 เป็นการศึกษาความคิดเห็นประเด็นอื่น ๆ ของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งผลการศึกษา พบว่านิสิตได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ก่อนดำเนินการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ควรมีการให้ความรู้เรื่องการใช้ Google classroom ให้กับนิสิตทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ นิสิตยังมีการเสนอแนะว่าควรมีการลดค่าเทอมให้กับนิสิต เนื่องจากการเรียนออนไลน์เป็นการเพิ่มต้นทุนในการชำระค่าอินเทอร์เน็ตของนิสิต

อภิปรายผลการวิจัย

กลุ่มประชากรส่วนใหญ่ในการศึกษานี้เป็นเพศหญิงซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุชบาและคณะ (2559) ที่พบว่าส่วนใหญ่ผู้นิสิตเพศหญิงของคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่คณะและมหาวิทยาลัยดำเนินการโดยเห็นว่ากิจกรรมและการมีส่วนร่วมมีความสำคัญกับกระบวนการเรียนในระดับอุดมศึกษา โดยสถานภาพของนิสิตผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดคือโสด และอยู่ระหว่างการเรียนระดับปริญญาตรี

การศึกษานี้ยังพบว่า นิสิตคณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีความพึงพอใจในการเรียนออนไลน์ ด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย สภาพแวดล้อมในการเรียนออนไลน์, ความพึงพอใจในการทำงานส่งแบบออนไลน์, ความสะดวกสบายในการเรียนออนไลน์ และการใช้ Google classroom เป็นสื่อการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต ที่ทำการสำรวจโดยสำนักยุทธศาสตร์สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, (2562) พบว่านักเรียนและนักศึกษาไทยในปี 2562 มีการใช้อินเทอร์เน็ตในการเรียนรู้ ค้นคว้าในสิ่งที่ตนสนใจและทำงาน หรือทำการบ้านที่ได้รับมอบหมายด้วยตัวเองเป็นเวลาเฉลี่ย 10 ชั่วโมง 50 นาที ซึ่งเป็นกลุ่มที่ใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยต่อวันมากที่สุด ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเกิดมาจากในช่วงวัยอายุที่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยี จึงทำให้มีความคล่องตัวในการใช้เทคโนโลยีและเลือกทำสิ่งต่าง ๆ ผ่านออนไลน์

อย่างไรก็ตามในการศึกษานี้ก็พบประเด็นที่น่าสนใจคือ นิสิตคณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีความพึงพอใจในการเรียนออนไลน์ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและเพื่อนร่วมห้องในระดับน้อย ซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ความพึงพอใจทางด้านความคุ้มค่าของค่าเทอมในภาคการเรียนการสอนที่มีการเรียนออนไลน์น้อยตามไปด้วย ผลการศึกษานี้ได้รับการสนับสนุนแนวทางในการจัดการการจัดการกับปัญหานี้ โดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (Thailand Development Research Institute) ได้เสนอแนะประเด็นที่หน่วยงานที่รับผิดชอบควรนำมาใช้ออกแบบอนาคตของการศึกษาไทย โดยการให้ความสำคัญกับสิ่งที่สำคัญต่อการเรียนรู้ของนักเรียน มากกว่าเงื่อนไขที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อตอบสนองนโยบายแนวคิดหรือผลประโยชน์บางอย่างที่ไม่สอดคล้องกับการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ที่มีคุณภาพระหว่างครูและนักเรียน มากกว่าจำนวนชั่วโมงที่นักเรียนอยู่ในห้องเรียนหรือเรียนผ่านสื่อโทรทัศน์หรือสื่อออนไลน์ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2563) ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางที่มีประโยชน์ในการออกแบบอนาคตของการศึกษาไทยในรูปแบบการเรียนออนไลน์ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและการเชื่อมโยงความสนใจของผู้เรียนและเพิ่มความหลักแนวทางให้กับผู้สอนหรือบุคลากรทางศึกษาได้อีกด้วย

ผลการศึกษา ความพึงพอใจของนิสิตคณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในการเรียนออนไลน์ด้านเนื้อหาในการเรียนออนไลน์ จากการศึกษาพบว่า นิสิตคณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มีความกระตือรือร้นและสนุกกับการเรียนออนไลน์ ความพึงพอใจในการเรียนออนไลน์เนื่องจากนิสิตสามารถศึกษาบทเรียนได้ด้วยตัวเองในการเรียนออนไลน์ และความพึงพอใจด้านการเรียนออนไลน์มีการตอบสนอง ตอบได้ ระหว่างอาจารย์กับนิสิตอย่างน่าสนใจ ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการขาดกิจกรรมกระตุ้นให้นิสิตเกิดความสนใจ การศึกษาของซูทแมนและคณะ (Shechtman & others, 2016) พบว่าการจัดการศึกษาโดยทั่วไปมักให้ความสำคัญกับการเรียนแบบท่องจำเพื่อนำความรู้ไปใช้ในการสอบเท่านั้นซึ่งการเรียนในลักษณะนี้ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ การศึกษานี้ยังได้เสนอแนวทางให้กับผู้สอนออนไลน์ว่ามีความจำเป็นที่จะต้องตระหนักในการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน เช่นการสร้างปฏิสัมพันธ์เสมือนการเรียนในห้องเรียนจริง มีวิธีการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนและปลูกฝังคุณลักษณะของการเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา เป็นต้น

การศึกษานี้ยังพบว่านิสิตมีความพึงพอใจในด้านเนื้อหาที่มีความกะทัดรัด ชัดเจน เป็นลำดับขั้น ง่ายต่อการทำความเข้าใจ เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ด้านการมีความเข้าใจในภาษาที่ใช้การนำเสนอเนื้อหาในการเรียนออนไลน์ และนิสิตพึงพอใจในด้านการได้รับความรู้ความเข้าใจในการเรียนออนไลน์ ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องจากการเรียนออนไลน์จะใช้เวลาในการเรียนการสอนประมาณ ชั่วโมงหรือ ชั่วโมงครึ่ง ซึ่งจะตรงกับผลการสำรวจพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตในการเรียน การค้นคว้าของนักเรียนและ

นักศึกษาไทย ซึ่งมีความคุ้นชินและเติบโตมากับการใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีค้นคว้าในสิ่งที่ตนสนใจด้วย อยู่แล้ว (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ : 2562)

ประเด็นสุดท้ายของการศึกษาในงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นประเด็นอื่น ๆ ของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งผลการศึกษาพบว่านิสิตมีข้อเสนอแนะว่าก่อนจะมีการเรียนการสอนออนไลน์ ควรมีการให้ความรู้เรื่องการใช้ Google classroom ให้นิสิตทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยสอดคล้องกับการศึกษาของ กฤตพรและองอาจ (2563) พบว่าเพื่อผลสัมฤทธิ์สูงสุดก่อนที่จะมีการเรียนการสอนออนไลน์ ควรมีการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน การเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีปัจจัยที่แตกต่างกัน ปัจจัยภายนอก เช่น ความพร้อมของเครื่องมืออุปกรณ์ในการเรียนรู้ ทักษะความสามารถในการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ การเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีให้เหมาะสมและค่าใช้จ่ายและปัจจัยภายใน เช่น สติปัญญาสุขภาพ เวลาในการเรียน เป็นต้น โดยนักวิจัยยังเสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ นั้นผู้สอนหรือสถาบันจำเป็นต้องมีแนวทางส่งเสริมความพร้อมและสร้างเจตคติที่ดีในการเรียนออนไลน์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นในรูปแบบการสนับสนุนอุปกรณ์หรือลดค่าทำเนียบการศึกษาเพื่อชดเชยในส่วนที่นิสิตต้องรับผิดชอบการจัดหาอุปกรณ์ในการเรียนและค่าใช้จ่ายที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาด้วย ทั้งนี้จะช่วยในส่วนของการศึกษานี้ที่มีการนำข้อเสนอแนะว่าควรมีการลดค่าเทอมให้กับนิสิตลง เนื่องจากการเรียนออนไลน์เป็นการเพิ่มต้นทุนในการจ่ายค่าอินเทอร์เน็ตของนิสิต

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไป

อย่างไรก็ตามเนื่องจากเนื้อหาวิชาของแต่ละรายวิชามีความแตกต่างกัน พร้อมทั้งลักษณะของการเรียนการสอนที่อาจจะใช้วิธี เทคนิคในการสอนที่ต่างกัน เช่น ระหว่างวิชาที่เป็นวิชาเชิงบรรยายกับวิชาที่มีความจำเป็นต้องมีการสาธิต และฝึกปฏิบัติจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาในสาขาการจัดการโรงแรม เช่น วิชาครัว และการปรุงอาหาร วิชาการจัดการแม่บ้าน และวิชาการบริการในห้องอาหาร ซึ่งวิชาเหล่านี้ล้วนเป็นวิชาที่ต้องอาศัยการลงมือปฏิบัติจริงหลังการเรียนทฤษฎี และหากนิสิตไม่สามารถลงมือปฏิบัติได้จริงเนื่องจากข้อจำกัดของการเรียนออนไลน์ อาจจะส่งผลต่อความพึงพอใจและประสิทธิภาพการเรียนการสอนได้ ดังนั้น เพื่อความชัดเจนและประโยชน์สูงสุด ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชั้นปีการศึกษาและรายวิชาที่ศึกษาด้วย

เอกสารอ้างอิง

- Elfert, M., (2016), September. Revisiting the Faure report (1972) and the Delors Report (1996). Why was UNESCO's utopian vision of lifelong learning an "unfailure". In *ESREA Triennial Conference Maynooth, Ireland*.
- Lieblein, E., (2000). *Critical factors for successful delivery of online programs*. The Internet and Higher Education, 3(3), pp.161-174.
- Shally, V.W., (1975). Mission Hill Watershed, Yankton County, South Dakota.
- Shechtman, N., & Others. (2016). Empowering adults to thrive at work: Personal success skills for 21st century jobs: A report on promising research and practice. Chicago, IL: Joyce Foundation.

Wood, D., Bruner, J.S. and Ross, G., (1976). The role of tutoring in problem solving. Journal of child psychology and psychiatry, 17(2), pp.89-100.

กฤตพร สีนชัย และ งามอาจ เจ๊ะยะหลิ. (2563). การสอนออนไลน์ภายใต้ประสิทธิภาพและการเปลี่ยนแปลงที่ท้าทายผู้สอนกับการสร้างผลสัมฤทธิ์นักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, 16(2), pp.1-18.

กฤษณา ลิกขมาน. (2554). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาการสื่อสารภาษาอังกฤษธุรกิจ โดยการใช้การสอนแบบ E-Learning. กรุงเทพฯ: รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยศรีปทุม.

กองนโยบาย สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). รายงานผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน พ.ศ. 2562, ศ.ทั่วราชอาณาจักร สืบค้น 1 มิถุนายน 2563 ที่มา: http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านสังคมเศรษฐกิจ/สาขารายได้/62/สังคมครัวเรือนWhole_full_report_.62pdf

ณัฐสินี ภาณุศานต์. (2553). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจจากการเรียนการสอนออนไลน์ในเวลาเดียวกัน วิชาพื้นฐานศิลปะเรื่อง ทักษะการบรรเลงดนตรี ประเภทขลุ่ยรีคอร์เดอร์.

พุทธศิลป์ ในปรกเมืองไพร :ความเชื่อ ความศรัทธา การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระพิมพ์ดินเผาทวารวดี บ้านเมืองไพร อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

Title Buddhist Art in Prok Muang Phrai:Belief faith Clay Votive Tablets Cultural Tourism of Dvaravati Baan Meuang -Prai, Selaphum District, Roi - Et Province

วุฒิกัทร ธีรดาธนานนท์¹, ในตะวัน กำหอม², ถนัด ยันต์ทอง³

¹ Corresponding Author, วิทยาลัยทองสุข ntawan@hotmail.com;

²⁻³ วิทยาลัยทองสุข

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพุทธศิลป์ พระปรกเมืองไพร บ้านเมืองไพร อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และวิเคราะห์ความเชื่อ ความศรัทธา การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระพิมพ์ดินเผาทวารวดี ที่เน้นพระกรเมืองไพร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ได้แก่ การคัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เป็นแหล่งที่มีประวัติความเป็นมา เป็นแหล่งที่มีเอกลักษณ์ ได้แก่ ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 3 คน อาวุโสหรือผู้มีความรู้ในท้องถิ่น จำนวน 3 คน เขียนพระ จำนวน 3 คน ชาวบ้าน จำนวน 5 คน ผู้ให้การสนับสนุน จำนวน 9 คน ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์การประชุมกลุ่มย่อยและการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผลการศึกษา พบว่า พระปรกเมืองไพร เป็นพระเครื่องที่ค่อนข้างใหญ่มีขนาด 3 x 6.8 ซม. ทั้งหมดมีสองสีคือ แดงกับเหลือง เนื้อพระกรนี้จะใกล้เคียงกับพระสกุลลำพูนแต่แตกต่างกันที่เนื้อกระด้างกว่าพระกรลำพูนเล็กน้อย มีฝักรูราดำเป็นดวงหุ้มอยู่แน่นหนา พระนาครปรกเมืองไพร เป็นพระเครื่องพิมพ์นาครปรกปางสมาธิประทับนั่งบนฐานขดนาคร 3 ชั้น โดยมีขนาดเจ็ดเศียรแผ่ปรากฏอยู่เบื้องหลังองค์พระอย่างชัดเจน ความเชื่อเกิดจากการนำเอาสิ่งที่เป็นพุทธคุณเข้ามาผสมผสานกับความเชื่อ เครื่องราง เพื่อการสืบทอดพระพุทธศาสนา หลอมรวมเกิดแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่ออุทิศส่วนกุศล เพื่ออาราธนาคุณพระพุทธานุภาพ

คำสำคัญ : พุทธศิลป์,ปรกเมืองไพร ,ความเชื่อ ,ความศรัทธา

Abstract

This study aims to study Buddhism. Phra Prok Mueang -Prai Mueang- Prai, Selaphum District Roi Et Province And analyze the belief and faith of the Dvaravati votive tablet cultural tourism Focusing on Phra- Muang Phrai

The population used in this study. Including the selection of specific populations and samples Is a source with a history It is a unique source: 3 local scholars, 3 senior or local knowledgeable, 3 monk masters, 5 Mueang -Prai villagers, 9 supporters using tools to collect information by How to interview Small group meeting And workshops

The results of the study showed that Phra Prok Muang-Prai It is a quite sassy amulet, size 3 x 6.8 cm, all available in two colors, red and yellow. There is a ceiling covering the dark mold tightly. Naga Buddha statue Is a Buddha image, a serpent, sitting on a 3-tiered Naga base. With the size of seven heads clearly spreading behind the Buddha image The belief arises from the integration of Buddhist virtues and beliefs, Fusion of cultural attractions amulets for the succession of Buddhism, in order to dedicate charity to the supernatural power

Keywords : Buddhism arts, cover the city, belief, faith Clay Votive

บทนำ

ในสมัยครั้งพุทธกาลนั้น คนที่นับถือพุทธศาสนาจะนับถือเฉพาะแต่พระพุทธรูปเจ้า พระธรรมคำสอน และพุทธสาวกเป็นหลักของศาสนา เรียกรวมกันทั้ง 3 ว่า “ไตรสรณคมน์” จึงยังไม่ปรากฏว่ามีอนุสรณ์อย่างอื่น ให้เป็นที่นับถือแต่อย่างใด การกำเนิดเครื่องเตือนใจเหล่านั้นมีมูลเหตุมาจากเมื่อพระพุทธรูปทรงประทับประจวบ ใกล้เคียงเสด็จสู่พระนิพพาน ณ คงไม้สาละในแขวงเมืองกุสินารานั้น พระอานนทซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิด ได้ทูลถามพระพุทธรูปว่า เมื่อพระพุทธรูปเสด็จเข้าสู่พระนิพพาน ไปแล้ว บรรดาพุทธบริษัททั้งหลายจะระลึกถึงพระองค์ได้อย่างไร พระองค์ทรงตรัสว่า สำหรับพุทธสาวกเหล่าใดใครจะเห็นพระองค์ก็ให้ไปปลงธรรมสังเวช ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งในสังเวชนียสถาน ทั้ง 4 แห่งนั้น คือ สถานที่ประสูติแห่งหนึ่ง สถานที่ตรัสรู้แห่งหนึ่ง สถานที่แสดงปฐมเทศนาแห่งหนึ่ง และสถานที่เสด็จสู่พระนิพพานแห่งหนึ่ง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ.2514 :4-5) ครั้นต่อมาในสมัยหลังจึงเกิดเจตยัตถุเป็นเครื่องให้รำลึกพระองค์ 4 ประการ ได้แก่

1. ธาตุเจดีย์ คือ สถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระองค์ ซึ่งเมื่อได้ถวายพระเพลิงพระพุทธรูป สรีระแล้ว ก็มีการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุนั้นออกเป็น 3 ส่วน แจกไปยังบรรดาเมืองต่างๆ ในอินเดียที่ นับถือพระพุทธรูป 8 แห่ง คือ 1.) พระเจ้าอชาตศัตรู ได้ไปยังเมืองราชคฤหมหานคร อันเป็นราชธานีของมคธราชในสมัยนั้น ปัจจุบันเรียกว่า ตำบลปัตนะ “Patna” อยู่ในแคว้นพิหาร 2) กษัตริย์สักราช พระญาติวงศ์ของพระพุทธรูป ได้ไปยังเมืองกบิลพัสดุ์ ปัจจุบัน เรียกว่า แขวงภูกิลละ ในเขตเนปาลราชู3) กษัตริย์ลิฉวี ได้ไปยังเมืองเวสาลี “Vaisali” ปัจจุบันเรียกว่าแคว้นพิหาร “Bihar” 4) กษัตริย์กิลิยะ หรือเรียกว่า บุล ได้ไปยังเมืองอัลกัปะปะ 5) มหาพราหมณ์ผู้ครองเมือง ได้ไปยังเมืองเวฐฐที่ปะกะ 6) กษัตริย์กิลิยะ ได้ไปยังรามคาม ปัจจุบันอยู่ในเขตประเทศเนปาล 7) มัลลกษัตริย์เมืองทาวา ได้ไปยังเมืองปาวา ปัจจุบันเรียกว่า แขวงพระโอณะ 8) มัลลกษัตริย์เมืองกุสินารา ได้ไว้ ณ เมืองกุสินารา ปัจจุบันเรียกแขวงกาเสีย

2. บริโภคเจดีย์ คือ สถานที่ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่สำคัญในพุทธประวัติทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ สถานที่ประสูติ สถานที่ ตรัสรู้ สถานที่แสดงปฐมเทศนาและสถานที่เสด็จสู่พระนิพพาน ต่อมาภายหลังจึงเพิ่มเข้าไปอีกคือที่บรรจุพระอังคารของพระพุทธรูปเจ้า ที่บรรจุพระนาลโหลหะ ที่ใช้ดวงพระบรมธาตุ ตลอดจนการรับพันธู์พระศรีมหาโพธิ์ไปปลูก ณ ที่ต่าง ๆ ก็ถือเป็นบริโภคเจดีย์อีกด้วย

3. ธรรมเจดีย์ คือ มูลเหตุของธรรมเจดีย์นั้นพอจะสันนิษฐานได้ว่า คงอาศัยพุทธบรรหารของพระพุทธรูปเจ้าว่า พระธรรมจะแทนพระองค์ต่อไป ดังนั้นเมื่อพระพุทธรูปเจ้าเสด็จสู่พระนิพพานไปแล้ว ผู้เลื่อมใสที่อยู่ห่างไกลบริโภคเจดีย์และพระธาตุเจดีย์ยากที่จะไปนมัสการ จึงได้จารึกข้อพระธรรมไว้บูชา ในชั้นเดิมมักเลือกเอาข้อพระธรรมที่ถือกันว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เช่น คาถาพระอริยสัจจามัจจาริกไว้บูชา ต่อเมื่อภายหลังมีการจารึกพระธรรมลงเป็นตัวอักษรแล้วก็นับพระไตรปิฎก เป็นธรรมเจดีย์เช่นเดียวกัน

4. อุเทสิกเจดีย์ คือ พุทธเจดีย์อย่างอื่นที่ไม่เกี่ยวกับ 3 อย่างข้างต้น เช่น พระพุทธรูป พระพิมพ์ แต่ชั้นเดิมในอดีตยังไม่มีคติการสร้างรูปเคารพ จึงได้ทำเป็นเครื่องหมายแทนพระพุทธรูป โดยในชั้น แรกนั้น ได้ทำเครื่องหมายอาสนะบูชา (พุทธบัลลังก์) แทนตอนตรัสรู้ รูปม้าผูกเครื่องอาเนเปลา แทนตอนออกมหาภิเนษกรมณ์ รูปกงจักร (หมายถึง ธรรมจักร) และมีรูปกวางหมอบอยู่ด้วย แทนตอนประทานปฐมเทศนา เป็นต้น ต่อมาเมื่อมีการทำพระพุทธรูปที่เป็นประติมากรรมรูปบุคคลแล้ว จึงเกิดการนิยมสร้างและนับถือพระพุทธรูปในฐานะ “อุเทสิกเจดีย์” เรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน (ไพโรจน์ คุ้มไพโรจน์.2522 : 354)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณที่มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ (พุทธศตวรรษที่ 3-9) โดยชุมชนหลายแห่งมีการตั้ง ถิ่นฐานต่อเนื่องยาวนานมาจนถึงสมัยประวัติศาสตร์ ซึ่งส่วนใหญ่ชุมชนดังกล่าวมักมีการตั้งถิ่นฐาน ใกล้กับลำน้ำสำคัญ ได้แก่ บริเวณลำน้ำมูล ลำน้ำชี ลำน้ำพอง ลำน้ำปาว และลำน้ำสงคราม เป็นต้น การตั้งถิ่นฐานของชุมชนในบริเวณลุ่มแม่น้ำชีนั้น หลายชุมชนได้มีพัฒนาการต่อเนื่องลง มาจนถึงสมัยประวัติศาสตร์ โดยได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมทวารวดี จากลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาทางภาคกลางของประเทศไทย (พุทธศตวรรษที่ 12-16) ได้แก่ เมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมืองนาคนูน เมืองกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม และเมืองไพร จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นต้น ซึ่งเมืองดังกล่าวได้ตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำชีตอนกลางบนพื้นที่ที่เป็นที่ราบน้ำท่วมถึงของแม่น้ำชี พื้นที่ดังกล่าวนี้ มักจะเป็นพื้นที่แฉะเป็นหนองบึง และอาจมีการใช้ประโยชน์จากน้ำที่ท่วมถึงในปริมาณไม่มากในการเพาะปลูกข้าวก็เป็นได้ จึงเป็นทำเลที่เหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานทำกินของกลุ่มชนโบราณ และจากตำแหน่งที่ตั้งของแหล่งโบราณคดีทั้ง 4 แหล่งดังกล่าว ก็เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ใกล้กับลำน้ำชี และน่าจะมีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างชุมชน โดยจากการศึกษาทางโบราณคดีในแหล่งโบราณคดีทั้ง 4 แหล่งนั้น ได้พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญดังนี้

1. เมืองนาคนูน จังหวัดมหาสารคาม เมื่อ พ.ศ.2514 เจ้าหน้าที่หน่วยศิลปากรที่ 7 จังหวัดขอนแก่น ได้ทำการขุดแต่ง โบราณสถานในพื้นที่อำเภอนาคนูน จำนวน 3 แห่ง คือ กูสันตรัตน์ กุ๋นน้อย และศาลานางขาว การขุดแต่งโบราณสถานในครั้งนั้นได้พบโบราณวัตถุที่สำคัญดังนี้ พระวัชรธรรมทำด้วยหินทรายสีเขียว (กองโบราณคดี กรมศิลปากร.2531 : 243) เทวรูปหินทรายศิลาจารึก 1 หลั ก สูง 21 เซนติเมตร กว้าง 9 เซนติเมตร หนา 4.50 เซนติเมตร ต่อมาเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม ถึงวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2522 หน่วยศิลปากรที่ 7 นำโดยนายสถาพร ขวัญยืน นักโบราณคดี 3 ตำแหน่งขณะนั้น เป็นหัวหน้าดำเนินงานได้ไปขุดแต่งโบราณสถานบริเวณเนินดินที่มีลักษณะยาวรี กว้าง 10.10 เมตร ยาว 14 เมตรสูง 1.15 เมตร ซึ่งเป็นที่นาของราษฎรบ้านนาคนูน อำเภอนาคนูน จังหวัดมหาสารคาม จากการขุดแต่งเป็นโบราณสถาน ดังกล่าว พบโบราณวัตถุที่สำคัญได้แก่ ยอดสถูปจำลองสำริด 1 ชิ้น เศษแผ่นทองคำ 1 ชิ้น แม่พิมพ์พระดินเผา 1 ชิ้น และพระพิมพ์ดินเผาจำนวนมาก ซึ่งเป็นโบราณวัตถุเนื่องในพุทธศาสนาของวัฒนธรรมทวารวดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (วีรพงษ์ สิงห์บัญชา. 2539 : 55)

2. เมืองกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เมืองกันทรวิชัย มีลักษณะเป็นเมืองรูปไข่ที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ 2 ชั้น คูเมืองกว้าง 18 เมตร คันดินสูงระหว่าง 2-3 เมตร และกว้าง 6 เมตร โดยเมื่อปี พ.ศ.2515 เจ้าหน้าที่หน่วยศิลปากรที่ 7 ได้ทำการขุดแต่งซากโบราณสถานในบริเวณเมืองกันทรวิชัย ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นพระอุโบสถ เนื่องจากได้พบเศษแตกหักของใบเสมาที่มุมทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของโบราณสถานดังกล่าว จากการขุดแต่งซากโบราณสถานในครั้งนั้น พบเศษสำริดเล็ก ๆ เศษเครื่องถ้วยชามดินเผา พระพิมพ์ดินเผา 1 องค์ แผ่นเงินบุเป็นพระพุทธรูป 66 แผ่น ซึ่งแผ่นเงินดังกล่าวถูกพบภายในภาชนะ

ดินเผาใกล้กับตำแหน่งของฐานศิลาแลงของพระประธานภายในอุโบสถ (หม่อมเจ้า สุภัททิศ ดิศกุล. 2517 : 303-304)

3. เมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมืองฟ้าแดดสงยาง มีผังเมืองเดิมเป็นเมืองรูปไข่ ซึ่งขยายออกมาทางทิศใต้และทิศตะวันออก กลายเป็นเมืองรูปร่างค่อนข้างเหลี่ยม มีขนาดกว้าง 1,350 เมตร ยาว 2 กิโลเมตร มีคูน้ำ คันดินล้อมรอบ เมืองฟ้าแดดสงยางแห่งนี้ได้รับการขุดค้นทางโบราณคดีครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2511 โดยหน่วยศิลปากรที่ 7 ซึ่งได้ขุดพบศาสนสถานจำนวน 14 แห่ง ผลการขุดแต่งโบราณสถานได้ นำไปสู่ข้อสรุปว่า เมืองโบราณฟ้าแดดสงยางเป็นชุมชนในวัฒนธรรมทวารวดีอาศัยอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-16 และในช่วงสมัยอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ 19-23) ได้รับการบูรณะอีกครั้ง โดยการสร้างเจดีย์แบบอยุธยาซ้อนกับฐานเจดีย์แบบทวารวดีหลายแห่ง ที่เห็นได้ชัดเจนคือ พระธาตุยาคู ซึ่งปัจจุบันพระธาตุยาคูกลายเป็นศาสนสถานสำคัญของชุมชน ต่อมาในปี พ.ศ.2534 กรมศิลปากรร่วมกับคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ทำการขุดค้นบริเวณที่อยู่อาศัยของชุมชนโบราณแห่งนี้ เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมและได้ข้อสรุปว่า เริ่มมีชุมชนเข้ามาอาศัยอยู่ที่เมืองโบราณแห่งนี้ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 หรือตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ตอนปลายในวัฒนธรรมยุคเหล็กเป็นต้นมา และอยู่ต่อเนื่องกันมาจนถึงสมัยประวัติศาสตร์ช่วงพุทธ ศตวรรษที่ 18 ในระยะเวลาดังกล่าว ชุมชนแห่งนี้ได้มีการติดต่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับชุมชนโบราณร่วมสมัยในภูมิภาคเดียวกันและภูมิภาคอื่นๆ และจากการขุดค้นเพิ่มเติมในครั้งนี้ได้พบ โบราณวัตถุในวัฒนธรรมทวารวดีที่สำคัญคือ ใบเสมาจำนวนมาก ประกอบด้วยใบเสมาที่ไม่มีภาพเล่าเรื่องและที่มีภาพเล่าเรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวในชาดก พระพุทธรูปสำริด จำนวน 2 องค์ พระโพธิสัตว์สำริด 1 องค์ และพระพิมพ์ดินเผาจำนวนมาก โดยมีพิมพ์ที่พบทั้งหมด 7 พิมพ์ และ ในปี พ.ศ.2539 กรมศิลปากร ได้ทำการขุดแต่งบูรณะเสริมความมั่นคงพระธาตุยาคู เมืองฟ้าแดดสงยาง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งในการขุดแต่งบูรณะในครั้งนั้น ได้ค้นพบเสมาหินสมัยทวารวดี จำนวน 11 ใบ (บางใบค้นพบแต่เดิมเมื่อปี พ.ศ. 2526 แต่ได้วางคว่ำหน้าเอาไว้) และจากการศึกษาพบว่า ใบเสมาเหล่านี้มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 (อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. 2541 : 57)

4. เมืองไพร จังหวัดร้อยเอ็ด เมืองไพร ตั้งอยู่ใน อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้มีการขุดค้นพบพระพิมพ์ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ.2517 บริเวณที่ขุดพบนั้นมีลักษณะเป็นเนินดิน ซึ่งพบพระพิมพ์จำนวนมาก เรียงเป็นแถวหันพระเศียรชนกัน ซ้อนเป็นชั้นๆ ค่อนข้างเป็นระเบียบ โดยไม่พบโบราณวัตถุอื่นรวมอยู่เลย ในจำนวนของพระพิมพ์เหล่านี้ ได้พบพระพิมพ์นาคปรกประมาณ 3,000 องค์ ซึ่งเป็นพิมพ์ที่พบมากที่สุด (ธีรพงษ์ จตุรพาณิชย์. 2543 : 94)

จากการขุดค้นทางโบราณคดีในเมืองโบราณทั้ง 4 แห่ง ดังกล่าว พบว่าโบราณวัตถุที่ค้นพบเป็นโบราณวัตถุในวัฒนธรรมทวารวดี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโบราณวัตถุเนื่องในพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนสถาน ชิ้นส่วนสลักจำลอง ใบเสมา และที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งคือ การพบพระพิมพ์จำนวนมากจากเมืองโบราณทั้ง 4 แห่ง เนื่องจากพระพิมพ์เป็นโบราณวัตถุขนาดเล็กที่มีความสำคัญเทียบเท่ากับพระพุทธรูปขนาดใหญ่ กล่าวคือ การสร้างสรรค์พระพิมพ์เป็นการถ่ายทอดพุทธศิลปะของสกุลช่างต่าง ๆ ที่ได้รับอิทธิพลมาจากแหล่งกำเนิดนั้น ๆ ดังนั้นการศึกษาพระพิมพ์ จึงทำให้ทราบถึงการรับอิทธิพลศิลปะการสร้างพระพิมพ์ที่มาจากแหล่งอื่น ๆ และคติการสร้างพระพิมพ์ ความแพร่หลายของรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่น รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน การศึกษาพระพิมพ์ แต่จากการศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่มุ่งเน้นศึกษาแต่ในเรื่องรูปแบบศิลปะของพระพิมพ์ที่ขุดพบในแหล่งโบราณคดีนั้น ๆ แบบกว้าง ๆ หากแต่ยังไม่ได้เชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ความเชื่อ ความศรัทธา ของคนในชุมชน ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ที่ควรค่าแก่การศึกษาพระพิมพ์แบบจำเพาะเจาะจงในพระพิมพ์นั้น ๆ เลย โดยศึกษาพระพิมพ์แบบวิเคราะห์เชิง

ลึก เพื่อทราบถึงพุทธศิลป์ และความเชื่อ ความศรัทธา ของพระพิมพ์ดินเผาทวารวดี ที่เน้นพระกรุเมืองไพร ของบ้านเมืองไพร อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพุทธศิลป์ พระปรกเมืองไพร บ้านเมืองไพร อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อ ความศรัทธา วัฒนธรรมการท่องเที่ยวพระพิมพ์ดินเผาทวารวดี ที่เน้นพระกรุเมืองไพรของบ้านเมืองไพร อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสำรวจ (Survey) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non- Structure Interview) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participant Observation) แบบประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop) ดังนี้ (ในตะวัน กำหอม. 2557 : 49-53)

1. แบบสำรวจ (Survey)

แบบสำรวจ ผู้วิจัยใช้แบบสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลฉบับที่กโดยแบ่งประเด็นการสำรวจต่าง ๆ ดังนี้ 1) สำรวจสภาพพื้นที่ 2) สำรวจเส้นทางการเดินทาง 3) สำรวจวิถีชีวิตชาวบ้าน 4) สำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ก่อนทำการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สอบถามชาวบ้านทั่วไป นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้สอบถามจากหน่วยงานทางราชการและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อนำมาเป็นองค์ความรู้เบื้องต้นในบริบทพื้นที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้ และนำมาสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย

2. แบบสัมภาษณ์ (Interview) มี 2 แบบ ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์ตามแนวทางแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้แต่ละประเด็นคำถาม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาคำตอบตามกรอบแนวความคิดและความมุ่งหมายของการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 2 ชุด ดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ประวัติชุมชน ภาษา ศิลธรรม จริยธรรม สุนทรียศาสตร์ อาหารการกิน การแต่งกาย ศาสนา และความเชื่อ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 2) แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์พุทธศิลป์ พระปรกเมืองไพร การค้นพบลักษณะโครงสร้างพิมพ์

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non - Structured Interview) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไปแบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบเพื่อจับประเด็นและนำมาตีความหมายโดยใช้ทฤษฎี และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth Interview) จากผู้รู้ (Key Informants) และมีจุดสนใจในการสัมภาษณ์ในพุทธศิลป์ในปรกเมืองไพร:ความเชื่อ ความศรัทธา วัฒนธรรมการท่องเที่ยวพระพิมพ์ดินเผาทวารวดี บ้านเมืองไพร อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชนผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้ 1) ประวัติชุมชนในอดีตและสภาพปัจจุบันของชุมชน 2) วิถีชีวิต 3) ภาษา 4) ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม 5) ศิลธรรม จริยธรรม 6) สุนทรียศาสตร์ 7) อาหารการกิน 8) การแต่งกาย 9) ความรู้ทักษะอาชีพ 10) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

2.3 แบบการสังเกต (Observation) แบ่งเป็น 2 ชุด ดังนี้

2.3.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยเข้าไปพักอาศัยอยู่กับชุมชน โดยร่วมทำกิจกรรม สังเกต เกี่ยวกับบริบทแบบสังเกต เพื่อนำไปกระทำข้อมูลต่อไป

2.3.2 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - participant Observation) ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตกิจกรรมในชุมชนอยู่นอกที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน

2.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการนี้ ในการศึกษาวิจัยด้วย ซึ่งใช้เก็บข้อมูลกลุ่มและเป็นการตรวจสอบข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ คือ กลุ่มผู้รู้ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นักวิชาการหรือ ประชาชนชาวบ้านโดยการกำหนดกลุ่มละประมาณ 5 - 10 คน ในพื้นที่ ในการสนทนาผู้วิจัยจะกล่าวนำและให้กลุ่มแสดงความคิดเห็นในอย่างเปิดเผย และข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะได้จัดทำเป็นใบงานประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำไปวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายของการวิจัยต่อไปพร้อมกับข้อมูลที่ได้จากวิธีอื่น ๆ

2.5 การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการนี้ในการศึกษาวิจัยด้วย ซึ่งใช้เก็บข้อมูลกลุ่มและเป็นการตรวจสอบข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนที่ทำการศึกษ จำนวนพื้นที่ คือ กลุ่มผู้รู้ ผู้นำชุมชน ครู พระสงฆ์ กำนัน ประชาชนชาวบ้าน โดยการกำหนดกลุ่มละประมาณ 5 - 10 คน ในประชุมเชิงปฏิบัติการจะกล่าวนำ และให้กลุ่มแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยและข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยจะได้จัดทำเป็นแบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำไปวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายของการวิจัยต่อไปพร้อมกับข้อมูลที่ได้จากวิธีอื่น ๆ

ผลการศึกษา

พุทธศิลป์ รูปร่าง ของพระปรกเมืองไพร

พระนาครปรกกรูเมืองไพรนี้ เป็นพระเครื่องที่ค่อนข้างเชื่องมีขนาด 3 x 6.8 ซม. ทั้งหมดมีสองสีคือ แดงกับเหลือง (บางท่านก็ว่าสีดำเหมือนกันแต่ก็เพียง 7-8 องค์เท่านั้น) จะสังเกตได้ที่เนื้อพระกรูนี้จะใกล้เคียงกับพระสกุลลำพูนมาก จะผิดไปบ้างก็ตรงเนื้อกระด้างไปนิดหน่อยเท่านั้นเอง แต่ถึงกระนั้นพระบางองค์ก็จะมีฝ้ากรูดำเป็นดวงหุ้มอยู่แน่นอน พระนาครปรกเมืองไพร เป็นพระเครื่องพิมพ์นาครปรกปางสมาธิ ประทับนั่งบนฐานขดนาคร 3 ชั้น โดยมีขนาดเจ็ดเศียรแผ่ปรากฏอยู่เบื้องหลังองค์พระอย่างชัดเจน นับเป็นพระเครื่องแบบทวารวดียุคปลายพิมพ์แรกที่ทำให้ความอลังการไว้อย่างครบถ้วน

ข้อแตกต่างระหว่าง "พิมพ์" พระปรกเมืองไพร เป็นพระเครื่องที่มีขนาดเดียว แต่พิมพ์หาใช่ว่าจะเหมือนกันไปหมดก็หาไม่ เมื่อตรวจดูแล้วพระนาครปรกกรูนี้จะแยกพิมพ์ออกได้ถึง 2 พิมพ์ ดังนี้ พิมพ์ใหญ่ ลักษณะผิวด้านหน้าส่วนความงามอยู่ในระดับขั้นดี การตัดส่วนดีมาก เพราะปีกที่รองรับนาครปรก 7 เศียรนั้น จะปรากฏแผ่กว้างรองรับนาครไว้โดยไมโค้งเว้าเลยพระเนตรของพระพิมพ์นี้อยู่ในอาการของครึ่งปิด ด้านหลังจะอูมมากคล้ายกับแดงกวางผ่าซีกและจะมีลายมือติดอยู่ด้วย

พิมพ์เล็ก ลักษณะของพระพิมพ์เล็กนี้ถ้าดูในด้านความงามแล้ว นับว่าดีเยี่ยมกว่าทุกพิมพ์ แต่ปีกที่รองรับนาครเจ็ดเศียรนั้น จะมีการตัดส่วนโค้งขยักอยู่หลายตอนที่บริเวณเศียรนาคร พระเนตรพิมพ์นี้จะเป็นตุ่มปรากฏเด่นเป็นพระเนตรขณะลึ้มอยู่ ส่วนด้านหลังจะมีลายมือติดอยู่แต่ไม่อูมมนูนจนเกินไปและบางองค์หลังเกือบจะแบนก็มี พระทั้ง 2 แบบนี้เป็นการแยกพิมพ์พอให้เห็นข้อแตกต่างกันเท่านั้น ซึ่งความจริงแล้วหากเราไม่สังเกตอย่างละเอียดกันแล้ว พระนาครปรก กรูเมืองไพรนี้จะแลดูเหมือน ๆ กันไปหมดทีเดียว การที่ต้องแยก

ไว้นี้เป็นเรื่องของนักสะสมรุ่นเก่าที่ได้ทำการสังเกตพระแล้วกำหนดข้อแตกต่างกันไว้เท่านั้น ส่วนในด้านพุทธคุณแล้ว ต่างองค์ต่างพิมพ์ต่างก็เหมือนกัน และคืออยู่ในระดับเดียวกันโดยมีได้ลดน้อยไปกว่ากันเลย อนึ่งเกี่ยวกับพิมพ์ของพระนาคปรก กรุเมืองไพรนี้ ผู้เขียนอยากจะบอกกับท่านผู้อ่านไว้ สำหรับทุกท่านที่มีความสนใจโปรดได้ระวังการเข้าพระผิดกรุไว้ด้วย เพราะประมาณปี พ.ศ. 2515 ที่จังหวัดมหาสารคามก็ได้มีพระเครื่องพิมพ์พระนาคปรก กรุเมืองไพรขึ้นจากกรุเหมือนหัน แต่องค์เล็กกว่า และศิลปะจะด้อยลงไป (ศิลปะจะออกไปทางแบบลาว) นอกจากนั้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2514 ที่กรุเนินสูง จังหวัดนครราชสีมา ก็ได้มีพระนาคปรกพิมพ์นี้แตกกรูออกมาเช่นกัน และเป็นขนาดเดียวกัน และเป็นขนาดเดียวกันกับกรุเมืองไพรด้วย จะสังเกตได้ที่ศิลปะจะด้อยกว่า รายละเอียดน้อยกว่า ทั้งลักษณะและเนื้อก็ด้อยไปด้วยเช่นกัน

ความเชื่อ ความศรัทธา การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระกรุเมืองไพรเชื่อมโยงต่อทัศนคติ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีวัฒนธรรมชุมชน

พระพิมพ์ หรือพระเครื่อง หมายถึง เครื่องรางของขลัง หรือพระเครื่องราง ซึ่งเกิดจากการนำเอาสิ่งที่เป็นพุทธคุณเข้ามาผสมผสานกับความเชื่อที่เป็นไสยขาว ทำให้กลายเป็นวัตถุสำเร็จรูปที่รวบรวมบรรดาของขลังทั้งหมดให้อยู่ภายในวัตถุเดียวกัน เรียกว่าวัตถุมงคล ทำให้ง่ายแก่การรักษา พกพาติดตัว พระเครื่องจึงนับว่าเป็นเครื่องรางของขลังแบบใหม่ที่ทันสมัยเป็นที่นิยมกันมากในอดีตและปัจจุบัน การสร้างพระพิมพ์ หรือพระเครื่องสืบเนื่องมาจากสาเหตุดังนี้ คือ เพื่อการสืบทอดพระพุทธศาสนา เพื่ออุทิศส่วนกุศล เพื่ออาราธนาคุณพระพุทธานุภาพให้เกิดผลกับตัว หรือที่เรียกกันให้เข้าใจง่าย ๆ ว่า “สร้างเพื่อไว้ใช้” การสร้างพระตามคตินี้จะมีการปลุกเสกเวทมนตร์ คาถา อาคม ให้บรรจุลงในพระพิมพ์หรือพระเครื่อง ในปัจจุบันได้มีมูลเหตุของการสร้างพระเครื่องขึ้นมาอีกในรูปแบบหนึ่งเพื่อหารายได้จากการบูชาไปก่อเกิดสาธารณประโยชน์มากมาย ทั้งในพระศาสนาและกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งมูลเหตุการนี้กำลังได้รับความนิยมและแผ่ขยายเป็นอย่างยิ่ง เช่น สร้างพระเครื่องเพื่อเป็นที่ระลึก ให้กับผู้บริหารทรัพย์ สร้างพระเครื่องเพื่อให้เป็นขวัญ และกำลังใจในการทำงาน สร้างพระเครื่อง เพื่อหาทุนการศึกษาให้กับพระภิกษุและสามเณร เพื่อเป็นเครื่องรางของขลัง เพื่อแจกเป็นของชำร่วย เพื่อบรรจุลงกรุ เจดีย์ สถูป และยังนำมาซึ่งการท่องเที่ยวของชุมชน ทำให้เกิดรายได้ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างที่แตกต่างกันออกไป

พระกรุเมืองไพร เป็นพระนาคปรกที่มีลักษณะงดงามมาก ๆ เชื่อกันว่าเป็นพระหมอช่วยรักษาโรคได้ ผู้ใดครอบครองจะเด่นด้านมหาอำนาจ ข้าราชการตำรวจ หรือผู้ทำงานเกี่ยวกับด้านการปกครอง เด่นด้านป้องกันภัย คนนิยมนำมาประจำบ้านหรือสำนักงาน เด่นด้านยกฐานะให้สูงขึ้น เลื่อนขั้นเลื่อนเงินเดือน ยกฐานะ ผู้ที่มีคติความซื่อตรงซื่อสัตย์ เป็นพระประจำนักซ์ตรผู้เกิดปีมะโรง และเกิดวันเสาร์

สรุปและอภิปราย

ประวัติความเป็นมา ความเชื่อ และบริบททางวัฒนธรรม

พระนาคปรกกรุเมืองไพรนี้ เป็นพระเครื่องที่มีขนาด 3 x 6.8 ซม. ซึ่งจัดอยู่กลุ่มพระเครื่องที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ เมื่อเปรียบเทียบกับพระเครื่องในยุคเดียวกัน ทั้งหมดมีสองสีคือ แดงกับเหลือง (บางท่านก็ว่าสีด้าเหมือนกันแต่ก็เพียง 7-8 องค์เท่านั้น) เป็นที่สังเกตอยู่อย่างนี้เนื้อพระกรุนี้จะไม่ใกล้เคียงกับพระสกุลลำพูนมาก จะผิดไปบ้างก็ตรงเนื้อกระด้างไปนิดหน่อยเท่านั้นเอง แต่ถึงกระนั้นพระบางองค์ก็จะมีฝ้ากรุราดำเป็นดวงหุ้มอยู่แน่นอนหา พระนาคปรกเมืองไพร เป็นพระเครื่องพิมพ์นาคปรกปางสมาธิประทับนั่งบนฐานชดช้น 3 ชั้น โดยมีขนาดเจ็ดเศียรแปดปรากฏอยู่เบื้องหลังองค์พระอย่างชัดเจน นับเป็นพระเครื่องแบบทวารวดียุคปลายพิมพ์แรกที่ทำให้ความอลังการไว้อย่างครบถ้วนทีเดียว

ข้อแตกต่างระหว่าง "พิมพ์" พระปรกเมืองไพร เป็นพระเครื่องที่มีขนาดเดียว แต่พิมพ์หาใช้ว่าจะเหมือนกันไปหมดก็หาไม่ เมื่อตรวจดูแล้วพระนาครปรกนี้ จะแยกพิมพ์ออกได้ถึง 2 พิมพ์ด้วยกันดังนี้ พิมพ์ใหญ่ ลักษณะผิวด้านความงามอยู่ในระดับขั้นดี การตัดส่วนดีมาก เพราะปีกที่รองรับนาครปรก 7 เศียรนั้นจะปรากฏแผ่กว้างรองรับนาครไว้โดยไม่โค้งงอเลยพระเนตรของพระพิมพ์นี้อยู่ในอาการของครึ่งปิด ด้านหลังจะอูมมากคล้ายกับแตงกวาผ่าซีกและจะมีลายมือติดอยู่ด้วย พิมพ์เล็ก ลักษณะของพระพิมพ์เล็กนี้ถ้าดูในด้านความงามแล้ว นับว่าเป็นเยี่ยมดีกว่าทุกพิมพ์ แต่ปีกที่รองรับนาครเจ็ดเศียรนั้น จะมีการตัดส่วนโค้งงออยู่หลายตอนที่บริเวณเศียรนาคร พระเนตรพิมพ์นี้จะเป็นตุ่มปรากฏเด่นเป็นพระเนตรขณะลึมอยู่ ส่วนด้านหลังจะมีลายมือติดอยู่แต่ไม่อูมจนเกินไป และบางองค์หลังเกือบจะแบนก็มี

พระทั้ง 2 แบบนี้เป็นการแยกพิมพ์พอให้เห็นข้อแตกต่างกันเท่านั้น ซึ่งความจริงแล้วหากเราไม่สังเกตอย่างละเอียดกันแล้ว พระนาครปรก กรุเมืองไพรนี้จะแลดูเหมือนๆ กันไปหมดทีเดียว การที่ต้องแยกไว้นี้เป็นเรื่องของนักสะสมรุ่นเก่าที่ได้ทำการสังเกตพระแล้วกำหนดข้อแตกต่างกันไว้เท่านั้น ส่วนในด้านพุทธคุณแล้ว ต่างองค์ต่างพิมพ์ต่างก็เหมือนกัน และตีอยู่ในระดับเดียวกันโดยมิได้ลดน้อยไปกว่ากันเลย อนึ่งเกี่ยวกับพิมพ์ของพระนาครปรก กรุเมืองไพรนี้ ผู้เขียนอยากจะบอกกับท่านผู้อ่านไว้ สำหรับทุกท่านที่มีความสนใจโปรดได้ระวังการเข้าพระผิดกรุไว้ด้วย เพราะประมาณปี พ.ศ. 2515 ที่จังหวัดมหาสารคามก็ได้มีพระเครื่องพิมพ์พระนาครปรก กรุเมืองไพรขึ้นจากกรุเหมือนหัน แต่องค์เล็กกว่าและศิลปะจะด้อยลงไป (ศิลปะจะออกไปทางแบบลาว) นอกจากนั้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2514 ที่กรุเนินสูง จังหวัดนครราชสีมา ก็ได้มีพระนาครปรกพิมพ์นี้แตกกรุออกมาเช่นกัน และเป็นขนาดเดียวกัน และเป็นขนาดเดียวกันกับกรุเมืองไพรด้วย จะสังเกตได้ที่ศิลปะจะด้อยกว่า รายละเอียดด้อยกว่า ทั้งลักษณะและเนื้อก็ด้อยไปด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของเสรี เสรีรัฐสินิท (2540 : บทคัดย่อ)การศึกษาพระพิมพ์ดินเผากรุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ เพื่อศึกษารูปแบบของพระพิมพ์ดินเผากรุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม และเพื่อศึกษาความเชื่อถือศรัทธาและความนิยมของชาวอำเภอเมืองมหาสารคาม ที่มีต่อพระพิมพ์ดินเผากรุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้วิธีศึกษาจากเอกสารและการศึกษาภาคสนามประกอบกัน การศึกษาภาคสนามใช้วิธีการสัมภาษณ์ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 60 คน โดยจำแนกเป็นผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 18 คน กลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธี Snow ball sampling จำนวน 42 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่แบบสัมภาษณ์ แบบไม่มีโครงสร้าง กล้องถ่ายภาพ และเทปบันทึกเสียงข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม ได้นำมาวิเคราะห์ตามประเด็นในความมุ่งหมายของการวิจัยแล้วนำเสนอผลการศึกษาวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ 1) อำเภอนาดูนเป็นแหล่งค้นพบโบราณสถานและโบราณวัตถุในสมัยทวารวดี อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 11-15 โดยเคยเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยในนามนครจัมปาตรี โดยขุดค้นพบครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2513 แต่ได้มีการขุดค้นครั้งใหญ่ เมื่อพ.ศ. 2522 โดยหน่วยศิลปากรที่ 7 จังหวัดขอนแก่น พบสถูปพระบรมสารีริกธาตุและพระพิมพ์ดินเผาพิมพ์ต่าง ๆ จำนวนมาก 2) รูปแบบของพระพิมพ์ดินเผากรุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม มี 6 ลักษณะ คือ สามเหลี่ยมรูปไปไม้ สามเหลี่ยมหน้าจั่ว สี่เหลี่ยมผืนผ้า สี่เหลี่ยมจัตุรัส ฐานเหลี่ยมยอดโค้งและแบบลอยตัวองค์เดียว โดยจำแนกเป็นปางต่าง ๆ 7 ปาง คือ ปางทรงแสดงธรรม ปางยมกปฏิหารย์ปางมุจลินทร์ (ปางนาครปรก) ปางชัตสมาริ ปางลีลา พระแผง และแผ่นดินเขารูปสถูปจำลอง จำแนกตามแบบพิมพ์ได้ 39 พิมพ์ 3) ความเชื่อศรัทธาและความนิยมของผู้สนใจพระพิมพ์ดินเผากรุนาดูน มีความเชื่อถือมากกว่าพระพิมพ์ดินเผากรุนาดูน มีพลังพุทธคุณสามารถบันดาลให้เกิดความแคล้วคลาด คงกระพันชาติรี เมตตามหานิยม และอำนาจในด้านโชค ลาภ ในด้านพุทธพาณิชย์ กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพแผงจำหน่ายพระเครื่อง มีความมุ่งหวังผลกำไร โดยการแสวงหา

พระพิมพ์ดินเผากรุณาคุณไว้เพื่อสนองความต้องการของผู้สนใจจนเกิดการลอกเลียนแบบขึ้น เพื่อแสวงหาผลกำไร กลุ่มผู้สนใจทั่วไปต้องการแสวงหาพระพิมพ์ดินเผากรุณาคุณเพื่อให้ตนเองบรรลุความมุ่งหมาย ได้แก่ พลังด้านพุทธคุณและการนำไปเป็นของฝากของกำนัล เพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์ตอบแทน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษฎา พิณศรี (2552 : บทคัดย่อ) การศึกษารูปแบบศิลปะและคติความเชื่อในงานเครื่องปั้นดินเผาวัฒนธรรมเขมรในประเทศไทย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบลักษณะรูปแบบทางศิลปะและศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางด้านรูปแบบศิลปกรรมและประติมานวิทยา หรือคติความเชื่อในงานเครื่องปั้นดินเผาที่สร้างขึ้น เนื่องในวัฒนธรรมเขมรโบราณ ผลจากการศึกษาด้านรูปแบบศิลปะทำให้พบว่า เครื่องปั้นดินเผาวัฒนธรรมเขมรส่วนใหญ่ผลิตขึ้นในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 15-18 และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเครื่องปั้นดินเผาจีนสมัยห้าราชวงศ์และสมัยราชวงศ์ซ่ง เช่น ภาชนะประเภทตลับมีลักษณะใกล้เคียงกับเครื่องปั้นดินเผาเคลือบสีขาวอมฟ้าที่เรียกว่า “เครื่องถ้วยชิงไป่” ซึ่งผลิตจากหลายแหล่งเตาในประเทศจีนภาชนะประเภทถ้วยหรือชามมีความสัมพันธ์กับเครื่องปั้นดินเผาจีนจากเตายั่วหรือภาชนะประเภทกระปุก ขวดหรือแจกันมีลักษณะรูปทรงคล้ายกับเครื่องปั้นดินเผาจีนที่ผลิตจากเตาซีซุน เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีรูปแบบที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับเครื่องปั้นดินเผาในวัฒนธรรมอื่น ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาอินเดียโดยเฉพาะภาชนะประเภทหม้อน้ำที่มีลักษณะคล้ายกันกับหม้อน้ำศักดิ์สิทธิ์ของอินเดียที่เรียกว่า “กมณฑล” และ “กลศ” ซึ่งเป็นหม้อน้ำที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา และเครื่องปั้นดินเผาที่ปรากฏในภาพสลักศิลปะชาวโดยเฉพาะภาชนะประเภทไห หรือแจกันใส่ดอกไม้ที่เรียกกันว่า “ไหเท้าช้าง” เป็นต้นสำหรับการศึกษาทางด้านประติมานวิทยาได้พบความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับความหมายทางประติมานวิทยา ทั้งที่เกี่ยวข้องในพุทธศาสนานิกายมหายานตันตระและศาสนาฮินดู โดยสามารถจำแนกเครื่องปั้นดินเผาวัฒนธรรมเขมร ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ การศึกษารูปแบบศิลปะและคติความเชื่อในงานเครื่องปั้นดินเผาวัฒนธรรมเขมรในประเทศไทย ส่วนประกอบสถาปัตยกรรม ประติมากรรมทางศาสนาและภาชนะเครื่องใช้สอยเครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้ โดยมากมักมีลักษณะรูปทรงและลวดลายประดับตกแต่งที่ค่อนข้างโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ทั้งที่ทำเป็นรูปบุคคล รูปสัตว์หรือรูปทรงอื่น ๆ ซึ่งสามารถสื่อให้เห็นความหมายในเชิงประติมานวิทยาที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมทางศาสนาทั้งในพุทธศาสนานิกายมหายานตันตระและศาสนาฮินดู ทำให้เชื่อว่าเครื่องถ้วยเหล่านี้คงมีวัตถุประสงค์ในการผลิตเพื่อใช้เป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือกิจกรรมของราชสำนัก รวมทั้งเป็นเครื่องใช้สอยของนักบวชหรือเครื่องแสดงฐานะทางสังคมของชนชั้นสูงมากกว่าเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือนสำหรับประชาชนทั่วไป สอดคล้องกับทฤษฎีของทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ทรงคุณ จันทจร (2553 : 32) สุนทรียศาสตร์ หมายถึง วิชาหรือศาสตร์ที่ว่าด้วยความงาม มีคุณค่ามีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ที่มนุษย์แต่ละคนจะรับรู้เข้าใจ และรู้สึกได้ด้วยประสบการณ์การรับรู้ของแต่ละคนสามารถสื่อให้ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและสภาพของสังคมวัฒนธรรม สุนทรียศาสตร์กับความงาม ความงามหมายถึง ความมหัศจรรย์ ความเหมาะสมของสัดส่วน การเลียนแบบธรรมชาติหรือความงามเป็นสุข ความเพลิดเพลินเมื่อเรารู้ถึงสิ่งที่งาม อาจจะกล่าวได้ว่า ความงามหมายถึง สิ่งมหัศจรรย์ การเลียนแบบมีสัดส่วนที่เหมาะสมมีความบริสุทธิ์ชัดเจนและยังให้ความรู้สึกที่เพลิดเพลินพอใจและมีความสุขสำหรับความงามตามที่สนของนักสุนทรียศาสตร์ในยุคปัจจุบัน มักมีความเชื่อว่าความงามขึ้นอยู่กับคุณค่าของผลงานศิลปะนั้นๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ แหล่งกำเนิดความงามทางสุนทรียะ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1. ความงามในธรรมชาติ ความงามของธรรมชาติที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเราไม่ว่าจะเป็นความงามของแสงระยิบระยับของดวงดาวบนท้องฟ้าในยามราตรี ท้องฟ้าสดใสในยามเช้า น้ำตกชัดซ่า กระทบบโหดหิน คลื่นซัดชายฝั่งทะเลและความเขียวสดใสของใบไม้แรกผลิ ผีเสื้อพลีกล้วยใบบินอยู่ข้างริมทาง เป็นต้น จะเห็นได้ว่าความงามในธรรมชาติมีอยู่มากมาย และสามารถเลือกชื่นชมได้ตามความพอใจของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตามแม้ความงามในธรรมชาติจะให้ความรู้สึกถึงสุนทรียะ แต่มิใช่ความงามในศิลปะ ซึ่งมนุษย์นำมาเป็นต้นแบบสำหรับสร้างสรรค์งานศิลปะเท่านั้น

2. ความงามของศิลปะหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น จากการที่มนุษย์มีความสามารถมากกว่าสัตว์ชนิดอื่นๆ ในโลกมนุษย์จึงสามารถสังเกตเข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวเราจะสามารถสะสมความรู้สร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นมาเพื่อสนองความต่อความต้องการของมนุษย์ในยุคแรกเริ่มสร้างสิ่งต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก ต่อมาเมื่อมีความสามารถมากขึ้นมนุษย์จึงหันมาสนใจในเรื่องของความงามควบคู่กันไปกับประโยชน์ใช้สอย เช่น การทำเครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน เครื่องลายครามและทอผ้า ฯลฯ พัฒนาไปสู่ยุคการสร้างสรรคศิลปะที่มุ่งเน้นเพียงความงามอันบริสุทธิ์ หรือศิลปะเพื่อศิลปะ (Art for Art) ซึ่งความอ่อนช้อยของพระพุทธรูปปางลีลาสมัยสุโขทัยความงามของภาพดอกไม้ หรือความงามของภาพเขียนทิวทัศน์ เป็นต้น และยังรวมถึงศิลปะเพื่อชีวิตที่สะท้อนความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้จิตใจแสวงหาจริยธรรมความดีงามในสังคม (Art for life) ซึ่งความงามอยู่ที่สะท้อนความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นเพื่อกระตุ้นให้จิตใจแสวงหาจริยธรรมความดีงามในสังคม ซึ่งเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นอีก ทั้งศิลปะในปัจจุบันได้พัฒนาไปสู่ศิลปะจินตทัศน์ (Imagin Art) ที่มุ่งเน้นการใช้ปัญญาหรือความคิดมากกว่ารูปแบบ เนื่องจากความงามเป็นเรื่องของความรู้สึก แนวคิดทฤษฎีทางความงาม จึงเป็นการกล่าวไว้กว้าง ๆ ไม่เฉพาะเจาะจงเหมือนทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์ เช่น เมื่อออกซิเจนพบกับไฮโดรเจน จะมีการระเบิดและกลายเป็นหยดน้ำขึ้น หรือ 2+2 จะเป็นอื่นไม่ได้นอกจาก 4 แต่ในทางศิลปะ ถึงแม้ว่าสีแดงผสมสีน้ำเงินได้สีม่วง แต่ความรู้สึกที่มีต่อสีม่วงของแต่ละคนจะต่างกัน แนวคิดทางความงามได้มาจากนักคิดหรือนักปรัชญาชาวตะวันตกที่ต้องการอยากรายการจะหาคำตอบว่าความงามมีจริงไหม ถ้ามีอยู่จริง อยู่ที่ไหนแนวคิดทางความงามมีอยู่หลายแนวคิดสรุปได้ดังนี้

1) ความงามที่เป็นวัตถุพิสัย (Objective) กล่าวว่า ความงามมีจริง อยู่ในวัตถุเป็นคุณสมบัติของวัตถุ ปรากฏออกมาในลักษณะความงามของรูปร่าง รูปทรง สี ผิวน ฯลฯ ถึงแม้ว่าจะไม่มี ไม่มีใครเคยเห็นวัตถุแต่ความงามก็ยังคงอยู่กับวัตถุแต่ความงามก็ยังคงอยู่กับวัตถุ ธรรมชาติหลายแห่งมีความสวยงามและศิลปกรรมหลายชิ้นที่สวยงาม ถึงแม้ว่าเราไม่มีโอกาสได้พบเห็นแต่ความงามก็ยังคงอยู่กับสิ่งเหล่านั้นและการรับรู้ค่าความงามของสิ่งใดต้องไปดูที่สิ่งนั้นเพราะความงามอยู่ที่วัตถุ วัตถุเป็นแหล่งหรือบ่อเกิดความงาม การจะชื่นชมความงามของสิ่งใด ก็ควรสัมผัสหรือมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งนั้น

2) ความงามเป็นจิตวิสัย (Subjective) กลุ่มนี้เชื่อว่า ความงามอยู่ในจิตใจของมนุษย์เป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนดขึ้นเอง โดยให้เหตุผลว่าถ้าในวัตถุมีความงามอยู่จริง ทุกคนก็ต้องเห็นวัตถุงามเท่ากัน แต่ในความจริงแล้วเราเห็นความงามต่างกัน ทั้งนี้เพราะแต่ละคนมีความรู้สึกนึกคิดต่างกัน ความงามในทัศนะของแต่ละคนจึงแตกต่างกันด้วยตรงกับแนวคิดของกลุ่มเชลพิสที่ว่ามนุษย์เป็นตัววัดสรรพสิ่ง (Man is measurement of All Things)

3) ความงามเป็นสัมพัทธ์วิสัย (Relative) เป็นสภาวะที่สมดุลระหว่างจิตกับวัตถุกลุ่มนี้เชื่อว่า สิ่งต่าง ๆ จะอยู่อย่างไม่โดดเดี่ยวไม่ได้ต้องมีความสัมพันธ์กัน ความงามเป็นสัมพัทธ์ระหว่างมนุษย์ (จิต) กับสิ่งที่มีความงาม (วัตถุ) การรับรู้ค่าความงามเป็นสภาวะที่เหมาะสมนั้นคือวัตถุต้องมีความงามด้วย และจิตใจของเรา

อยู่ในสภาพพร้อมที่จะรับรู้ค่าความงามด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ อัลเฟส โฟสเซอร์ (Alfred Foucher. 1994 : 11-12 อ้างถึงใน วิริยา อุทธิเสน. 2546 : 13) กล่าวคือ การที่พุทธศาสนิกชนเดินทางไปแสวงบุญยังสังเวชนียสถานทั้ง 4 แห่งนี้ เป็นต้นเหตุของการผลิต “ของที่ระลึก” เพื่อเป็นอนุสรณ์ในการมาจาริกแสวงบุญ โดยส่วนใหญ่มักจะทำเป็นก้อนดินเผา โดยการพิมพ์หรือกดประทับเป็นรูปสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งสามารถพบได้ทั่วไปตามสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาแทบทุกแห่งในอินเดีย และยังแพร่กระจายมาถึงคาบสมุทรมลายู และแคว้นอันนัมของเวียดนามด้วย

ทั้งนี้ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเคส์ (George Coedès) ได้ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า พระพิมพ์เป็นของที่ระลึกจากการไปจาริกแสวงบุญยังสังเวชนียสถานทั้ง 4 แห่ง โดยแต่ละแห่งจะปรากฏปูชนียสถานที่เป็นสัญลักษณ์สำคัญต่าง ๆ กันไป คือ ที่เมืองกุสินารา อันเป็นสถานที่ที่ พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน ก็ได้มีการสร้างสถูปขึ้นไว้ที่ตรงนั้นตั้งแต่เดิมมาเช่นเดียวกับ เมืองพาราณสี ก็ได้มีการทำรูปเสมาธรรมจักรไว้ รูปเสมาธรรมจักรนี้จะต้องมีมฤคคู้หนึ่งอยู่เสมอ สิ่งอันเป็นที่นับถือที่เมืองพุทธคยา ก็คือต้นโพธิพฤกษ์ ซึ่งเป็นต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าเสด็จประทับที่โคนต้น เมื่อได้ตรัสรู้ตรัสสมาธิโพธิญาณ แต่ที่เมืองกบิลพัสดุ์นั้นยังเป็นสิ่งที่น่าสงสัยอยู่ ซึ่งตามความเห็นของศาสตราจารย์ยอร์ช เซเคส์ได้ให้ความเห็นว่า น่าจะเป็นพระยุคบาท (พระพุทธบาท) คือหมายความว่าเมื่อพระโพธิสัตว์ประสูติ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปในทิศทั้ง 4 ทิศละ 7 ก้าว และอีกสิ่งหนึ่งก็น่าจะเป็นดอกบัว ซึ่งก็หมายถึงปางประสูติเช่นเดียวกัน ต่อมาภายหลังได้เกิดนิมิตไปสักการะสถานที่ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์อีก 4 แห่ง คือ 1) ที่พระตถาคตเจ้าเสด็จลงจากดาวดึงส์สวรรค์ ณ เมืองสังกัส (ปัจจุบันเรียกว่า แขวงสุ ขานโกต) 2) ที่พระตถาคตเจ้าทรงทำยมกปาฏิหาริย์ ณ เมืองสวาวดี (ปัจจุบันเรียกว่า แคว้นสาเหตุ มาเทศ) 3) ที่พระตถาคตเจ้าทรงทรมานช้างนาฬาคีรี ณ เมืองราชคฤห์ (ปัจจุบันเรียกว่า แขวง ราชะเคีย) 4) ที่พระตถาคตเจ้าทรงทรมานพระยาวานร ณ เมืองเวสาลี (ปัจจุบันเรียกว่า แขวงเพ สารห์) "

ดังนั้น สังเวชนียสถานทั้ง 4 แห่งและสถานที่อันเนื่องด้วยปาฏิหาริย์ทั้ง 4 นี้ จึงถือว่าเป็นบรีโกคเจดีย์ทั้ง 8 แห่ง นอกจากนี้บางแห่งก็เกิดนิมิตพุทธบริหารว่าเป็นบรีโกคเจดีย์ ซึ่งอ้างที่ประดิษฐานพุทธบริหารอีก 10 แห่ง แต่ก็น่าสงสัยว่าจะเป็นของสมมติกันขึ้นในภายหลัง เมื่อพระพุทธกาลล่วงแล้วช้านาน

จากสมมติฐานข้างต้นดังกล่าว สรุปได้ว่า พระพิมพ์เป็นของสำคัญที่สร้างขึ้นเป็นอนุสรณ์ จากการไปสักการบูชาสังเวชนียสถานทั้ง 4 แห่ง ซึ่งถือเป็นบรีโกคเจดีย์ โดยสัญลักษณ์สำคัญตาม สถานที่ดังกล่าวจะแสดงอยู่บนพระพิมพ์นั้นๆ ดังนั้นพระพิมพ์จึงถือเป็นอุเทสิกเจดีย์อย่างหนึ่ง เพราะเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระพุทธเจ้า เช่นเดียวกับพระพุทธรูป

ความเชื่อ ความศรัทธา วัฒนธรรมการท่องเที่ยว พระกรุเมืองไทร เชื่อโยง ต่อทัศนคติ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีวัฒนธรรมชุมชน

พระพิมพ์ หรือพระเครื่อง หมายถึง เครื่องรางของขลัง หรือพระเครื่องราง ซึ่งเกิดจากการนำเอาสิ่งที่เป็นพุทธคุณเข้ามาผสมผสานกับความเชื่อที่เป็นไสยขาว ทำให้กลายเป็นวัตถุสำเร็จรูปที่รวบรวมบรรดาของขลังทั้งหมดให้อยู่ภายในวัตถุเดียวกัน เรียกว่าวัตถุมงคล ทำให้ง่ายแก่การรักษา พกพาติดตัว พระเครื่องจึงนับว่าเป็นเครื่องราง ของขลังแบบใหม่ที่ทันสมัย เป็นที่นิยมกันมาก ในอดีตและปัจจุบัน การสร้างพระพิมพ์หรือพระเครื่องสืบเนื่องมาจากสาเหตุดังนี้ คือ เพื่อการสืบทอดพระพุทธศาสนา เพื่ออุทิศ ส่วนกุศล เพื่ออาราธนาคุณพระพุทธานุภาพให้บังเกิดผลกับตัว หรือที่เรียกกันให้เข้าใจ ง่าย ๆ ว่า “สร้างเพื่อไว้ใช้” การสร้างพระตามคตินี้จะมีการปลุกเสกเวทย์มนต์ คาถา อาคม ให้บรรจุลงในพระพิมพ์หรือพระเครื่อง ในปัจจุบันได้มีมูลเหตุของการสร้างพระเครื่องขึ้นมาอีกในรูปแบบหนึ่งเพื่อหา รายได้จากการบูชาไปก่อเกิดสาธารณประโยชน์

มากมายทั้งในพระศาสนาและกิจกรรม ต่าง ๆ ของสังคม เกิดการทงเทียวทางวัฒนธรรม ซึ่งมูลเหตุของการสร้างนี้กำลังได้รับความนิยมและแผ่ขยายเป็นอย่างยิ่ง เช่น สร้างพระเครื่องเพื่อเป็นที่ ระลึก ให้กับผู้บริจาคทรัพย์ สร้างพระเครื่องเพื่อให้เป็นขวัญ และกำลังใจ ในการทำงาน สร้างพระเครื่อง เพื่อหาทุนการศึกษาให้กับพระภิกษุและสามเณร เพื่อเป็นเครื่องรางของขลัง เพื่อแจกเป็นของชำร่วย เพื่อบรรจุลงกรุ เจดีย์ สลูป ซึ่งล้วนแล้วแต่มีวัตถุประสงค์ในการสร้าง ที่แตกต่างกันออกไป และพระกรุเมืองไพร เป็นพระนาครปรกที่มีลักษณะงดงามมาก ๆ เชื่อกันว่าเป็นพระหมอช่วยรักษาโรคได้ ผู้ได้ครอบครองจะเด่นด้านมหาอำนาจ ข้าราชการตำรวจ หรือผู้ทำงานเกี่ยวกับด้านการปกครอง เ่นด้านป้องกันภัย คนนิยมนำมาประจำบ้านหรือสำนักงาน เ่นด้านยกฐานะให้สูงขึ้น เลื่อนขั้นเลื่อนเงินเดือน ยกฐานะ ผู้ที่มีคติความซันโรงซันศาล เป็นพระประจำนัษัตร์ผู้เกิดปีมะโรง วันเสาร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิภพธา แจ่มรุจี (2557 : 131) ทำการศึกษาเรื่อง “การผสมผสานความเชื่อทางศาสนา (Syncretism) กับการกลายเป็นสินค้าของวัดในสังคมไทย กรณีศึกษา วัดสมานรัตนาราม ตำบลบางแก้ว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา” ได้สรุปว่า สังคมพุทธศาสนา เป็นศาสนาแบบอเทวนิยม (Atheism) ที่ไม่เชื่อเรื่องอำนาจดลบันดาลและการมีอยู่ของพระเจ้า แต่อธิพลของศาสนาพราหมณ์ที่เป็นศาสนาในแบบพหุเทวนิยม (Polytheism) ที่เชื่อการมีอยู่ของพระเจ้าหลายองค์ได้แทรกซึมมากกว่า 2,500 ปีมาแล้ว ประกอบกับความเชื่อดั้งเดิมของผู้คนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งดินแดนที่เป็นที่ตั้งของประเทศปัจจุบัน เช่น ความเชื่อเรื่องผีสามเทวดา ผีบ้านผีเรือน ซึ่งสืบทอดมาถึงปัจจุบันในรูปแบบความเชื่อ เช่น แม่นาคพระโขนง ปู่เจ้าสมิงพราย เป็นต้น และในสังคมไทยยังคงมีพิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์ปรากฏให้เห็นในชีวิตประจำวันอย่างมาก เช่น การตั้งศาลพระภูมิพิธีในวันพืชมงคล ฉัตรมงคล พิธีโล้ชิงช้า เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมหรือความเชื่อแบบพราหมณ์ได้ผสมกลมกลืนกับศาสนาพุทธมาอย่างยาวนาน ซึ่งจากกรณีศึกษา วัดสมานรัตนาราม เป็นวัดที่มีความเชื่อหลากหลาย เช่น ความเชื่อแบบจีน ที่มีรูปหล่อเจ้าแม่กวนอิม หรือความเชื่อแบบพราหมณ์-ฮินดูที่มีรูปหล่อพระพิฆเนศให้ประชาชนได้กราบไหว้บูชา หรือแม้แต่ความเชื่อในแบบวิญญาณนิยมเช่น จระเข้โหราเทพารักษ์พญานาคราช พ่อปู่บรมครูฤาษีซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นแนวคิดจากเจ้าอาวาสหรือ พระครูธรรมธโรไพรัตนปัญญาโร ที่ว่า บูชาและให้ความสำคัญกับพระพุทธรเจ้ามากกว่าสิ่งอื่นแต่ที่มีการดึงเอาเทพเข้ามาไว้ในวัด เพราะเป็นกุศโลบายหนึ่ง ที่ให้เพื่อดึงดูดผู้คนให้เข้ามาทำบุญที่วัดและใกล้ชิดกับพุทธศาสนามากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาและปรับปรุงวัดจนมีชื่อเสียงผ่านการผสมผสานความเชื่อทางศาสนาเข้าด้วยกัน เพื่อดึงดูดให้ประชาชนมาทำบุญที่วัดสมานฯแห่งนี้รวมทั้งการเปิดตลาดและมีสินค้าต่างๆมากมาย ทั้งวัดถุ่มงคลที่มีชื่อเสียง ที่สร้างความพึงพอใจ และยังทำให้วัดสมานรัตนารามแห่งนี้เปรียบเสมือนแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจสำหรับผู้มาเยือนสอดคล้องกับงานวิจัย ศิริพร เจนวิทยาอมรเวช (2554 : 120) ทำการศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมกรเข้าบูชา ความเชื่อและความศรัทธาในพระเครื่องและวัดถุ่มงคลของเภสัชกร ได้สรุปว่า ปัจจัยในการเข้าบูชาพระเครื่องและวัดถุ่มงคลของเภสัชกร ประกอบด้วย ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านเทคโนโลยีมีรายละเอียดดังนี้ 1) ปัจจัยด้านสังคม (Social Factors) ปัจจัยด้านสังคมที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมกรเข้าบูชาพระเครื่องและวัดถุ่มงคลเกิดจากกลุ่มอ้างอิง (Reference Group) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมและการปฏิบัติที่เหมือนกัน ได้แก่ นักสะสมพระเครื่อง เพื่อน เป็นต้น กลุ่มอ้างอิงนี้จะมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อทัศนคติ ความคิดเห็นและค่านิยมของเภสัชกร โดยเมื่อเภสัชกรเห็นกลุ่มอ้างอิงมีพระเครื่องและวัดถุ่มงคลจึงเกิดอยากมีบ้าง ตลอดจนกระแสความนิยมสะสมพระเครื่องและวัดถุ่มงคลในวงการพระเครื่อง เป็นสิ่งที่ส่งผลให้เภสัชกรเกิดการเข้าบูชาพระเครื่องและวัดถุ่มงคล 2) ปัจจัยด้านจิตวิทยา (Psychological Factors) ปัจจัยด้านจิตวิทยาที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมกรเข้าบูชาพระเครื่องและวัดถุ่มงคลเกิดจากความเชื่อ (Beliefs) เป็นความเชื่อที่เกิดจากความรู้ความคิดเห็น ความศรัทธา

และความเลื่อมใสเฉพาะตัว โดยเกสซักรแชนพระเครื่องและวัตถุมงคลไว้เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเมื่อได้แขวนพระเครื่องและวัตถุมงคลแล้ว ต่างก็มีความรู้สึกมั่นใจและเชื่อว่าสามารถเป็นเครื่องคุ้มครอง ป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ได้ 3) ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors) ปัจจัยส่วนบุคคลที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม การเข้าบูชาพระเครื่องและวัตถุมงคล เกิดจากค่านิยม หรือคุณค่า (Value) เป็นความรู้สึกนิยมชมชอบ หรือ เห็นคุณค่าในพระเครื่องและวัตถุมงคล โดยในการเข้าบูชาพระเครื่องและวัตถุมงคลเกิดจากความชอบส่วนบุคคล ซึ่งอยู่ภายในตัวบุคคลและกระแสความนิยมในวงการพระเครื่อง เป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกิดพฤติกรรม การเข้าบูชาเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง 4) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี (Technological Factors) ปัจจัยด้าน เทคโนโลยีที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม การเข้าบูชาพระเครื่องและวัตถุมงคลเกิดจากความสามารถในการค้นหา การ เข้าใช้เว็บไซต์ตลอดจนการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระเครื่องและวัตถุมงคลที่ตน สนใจก่อนทำการตัดสินใจเข้าบูชา เนื่องจากการใช้เว็บไซต์นั้นทำให้ประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย แรงงาน และได้ สินค้าหลากหลายชนิด เกสซักรจึงนิยมหาข้อมูลผ่านเว็บไซต์เพื่อเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ราคา และในขณะที่ เดียวกันก็ได้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ด้วยสอดคล้องกับทฤษฎีของ นิชพรณ วรณศิริ (2540 : 94 – 96) ได้รวบรวมแนวคิดของสำนักแนวคิดทางการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ สำนัก อังกฤษ สำนักเยอรมัน สำนักอเมริกัน

แนวคิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่กล่าวมาทั้ง 3 สำนัก นิชพรณ วรณศิริ ได้สรุป หลักการหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมไว้ว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้ 1) หลัก ภูมิศาสตร์ต้องไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้นเช่นไม่มีภูเขาสูง ทะเลกว้าง ทะเลทราย แหล่งหิมะ ป่าทึบ เป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของคนที่มีวัฒนธรรมติดตัว 2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การที่ ผู้คนต้องเดินทางติดต่อไปมาหาสู่กัน ส่วนมากเนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ บ้างก็ต้องเดินทางไปติดต่อ ค่าขาย หรือแสวงหาโอกาสที่ดีกว่าทางเศรษฐกิจ คนที่มีเศรษฐกิจดีจะมีโอกาสนำวัฒนธรรมติดตัวไปสังสรรค์ กับวัฒนธรรมอื่นได้ 3) ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การจงใจไปแลกเปลี่ยนวิธีการ พฤติกรรมใหม่ และความรู้ เป็น ต้น การไปศึกษายังถิ่นอื่นเป็นการแพร่กระจายวัฒนธรรมโดยตรง การรู้จักใคร่ และแต่งงานกับคนต่าง วัฒนธรรม การไปร่วมปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนา และการอพยพโยกย้ายถิ่นเพราะเกิดภัยทางสังคม เช่น เกิดสงคราม เกิดความขัดแย้ง ประสบภัยธรรมชาติ ข้ายากหนักแฉง ความแห้งแล้ง และการยึดครองโดยผู้ รุกราน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม 4) การคมนาคมขนส่ง เป็นปัจจัยที่เอื้อ ต่อการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เช่น ถนนดี พาหนะสำหรับการโดยสารและการเดินทางในระยะทางไม่ไกล เกินไปนัก ล้วนเป็นอัตราเร่งการแพร่กระจายที่ดีด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ สุนัย จุลพงศธร (2550 : 17- 19) ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมตามแนวคิดทางมานุษยวิทยา ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับระบบความเชื่อ (Belief System) และค่านิยมทางสังคม (Social Values) ที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ รวมทั้งหมายถึง กฎระเบียบหรือมาตรฐานของพฤติกรรมที่คนในสังคมยอมรับ วัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิต (Way Of Life) ใน ความเห็นของนักวิชาการทางด้านวัฒนธรรม จากหลายสำนักได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของคำว่า วัฒนธรรม โดยใช้วิธีมองจากการศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั่วโลกของมานุษยวิทยา โดยสรุปลักษณะ พื้นฐานของวัฒนธรรมไว้ 6 ประการ คือ 1) วัฒนธรรมเป็นความคิดร่วม (Shared Ideas) และค่านิยมทาง สังคมซึ่งเป็นตัวกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรม เช่น ค่านิยมอย่างหนึ่งในสังคมไทย คือการเคารพนับถือผู้ใหญ่ เมื่อเด็กพบผู้ใหญ่ที่ตนรู้จัก เด็กทราบดีว่าตนควรยกมือไหว้ เพื่อทักทายและแสดงความเคารพขณะเดียวกัน ผู้ใหญ่ก็สามารถคาดคะเนได้ว่า เด็กจะไหว้ตนและตนควรจะรับไหว้ 2) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ (Culture Is Lessening) ทีละเล็กทีละน้อยจากการเกิด และเติบโตในสังคมแห่งหนึ่ง วัฒนธรรมเปรียบเสมือน

มรดกทางวัฒนธรรม ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมหรือกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม (Enculturation) ซึ่งรวมทั้งการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ครู อาจารย์ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้รับสั่งสมมาจากการเป็นสมาชิกสังคม 3) วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ (Symbol) พฤติกรรมของมนุษย์มีต้นกำเนิดมาจากการใช้สัญลักษณ์ ชีวิตประจำวันของเราเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเงินตรา สัญลักษณ์ไฟจราจร หรือสัญลักษณ์ทางศาสนา เช่น พระพุทธรูป ภาษา โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางภาษายังช่วยให้มนุษย์สามารถเก็บรวบรวมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติอย่างเป็นระบบ ถ่ายทอดไปยังคนรุ่นหลังต่อไป 4) วัฒนธรรม เป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญา ในลักษณะนี้วัฒนธรรมมีหน้าที่สนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เช่น สอนให้มนุษย์รู้จักหาอาหาร ช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะด้านการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี เพื่อความเจริญและความอยู่รอดของมนุษย์ 5) วัฒนธรรม คือกระบวนการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตและสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ซึ่งอาจจะออกมาในรูปของความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม จักรวาลรวมทั้ง การกำหนดนิยามความหมายของอำนาจ ซึ่งก็จะกลายเป็นแนวความคิดพื้นฐานของระบบการเมืองการปกครองของสังคมนั้น และติดตามมาด้วยการสร้างสถาบัน หรือองค์กรขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่รองรับการตีความดังกล่าวข้างต้น แต่การตีความก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงหรือการตีความใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบและเนื้อหาของสถาบันสังคมตามไปด้วย 6) วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวอยู่ตลอดเวลาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีสาเหตุหลายประการเช่น การเปลี่ยนแปลงอาจจะมีผลมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion) เช่น ความคิดและค่านิยมที่มาจากวัฒนธรรมอื่น และมีอิทธิพลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการยอมรับในวัฒนธรรมของเรา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ยังอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งเป็นความพยายามของมนุษย์ในการควบคุมธรรมชาติและใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อเทคโนโลยีการผลิตเปลี่ยนแปลงไปวัฒนธรรมก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย หากเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงรวดเร็วเกินไป จนกระทั่งวัฒนธรรมและประเพณีปฏิบัติไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ทัน ก็อาจส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่าวัฒนธรรมล่า (Culture Lag) และทำให้มนุษย์ในสังคมนั้นเกิดความรู้สึกแปลกแยก (Alienation) หรืออาจมีผลกระทบรุนแรงถึงขั้นทำให้วัฒนธรรมเกิดการแตกแยกสลายไป

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณ ดร.สมคิด สุขเอิบ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ (ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก) ดร.ถนัด ยันต์ทอง กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โนตะวัน กำห่อม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความกรุณาเมตตาสละเวลาให้คำแนะนำ และการตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนเป็นผลสำเร็จ

สุดท้ายนี้ ผู้ศึกษาขอน้อมระลึกถึงพระคุณอันสูงสุดของคุณพ่อ คุณแม่ ผู้เป็นแรงบันดาลใจให้การอบรมสั่งสอน ปลุกฝังความใฝ่รู้ในการศึกษาพร้อมทั้งให้กำลังใจ ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนถ่ายทอดความรู้ ช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้ศึกษาตั้งแต่ต้นจนประสบผลสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร กองโบราณคดี(2531) อติตอิสาน กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- ธีรพงษ์ จตุรพาณิชย์(2543)“พระพิมพ์กัณฑ์ทวิชัย นาคูน ฟ้าแดดสงยาง เมืองไพร พุทธศิลป์ทวารวดี”เมืองโบราณ 26, 1 (มกราคม-มีนาคม 2543)
- ในตะวัน กำหอม (2560)การวิจัยประยุกต์ทางวัฒนธรรม.วิทยาลัยทองสุข.โรงพิมพ์ที่คอม.จังหวัดมหาสารคาม.
- ไพโรจน์ คุ่มไพโรจน์ (2522) พุทธประวัติจากสังเวชนียสถาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว
- สุภัทรดิศ ดิศกุล, หม่อมเจ้า (2538) ศิลปะในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 10 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล, หม่อมเจ้า (2534) ศิลปะอินเดีย, กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าของคุรุสภา.
- อรุณศักดิ์ กิ่งมณี (2541)“ใบเสมาสลักภาพ เตมียชาดก ที่พระธาตุนาค เมืองฟ้าแดดสงยาง อำเภอกมลาไสย.จังหวัดกาฬสินธุ์” ศิลปากร 41, 5 (กันยายน-ตุลาคม 2541)
- กฤษฎา พิณศรี (2552) การศึกษารูปแบบศิลปะและคติความเชื่อในงาน เครื่องปั้นดินเผาวัฒนธรรมเขมรในประเทศไทย.วิทยานิพนธ์.มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ทรงคุณ จันทจร. (2549). การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในเรื่องทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง ทุ่งกุลารุ อาณาจักรเกลือ 2000. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิภทรา แจ่มรุจี (2557) การผสมผสานความเชื่อทางศาสนา (Syncretism) กับการกลายเป็นสินค้าของวัดในสังคมไทย : กรณีศึกษาวัดสมานรัตนาราม ตำบลบางแก้ว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ระดับ ปริญญาตรี. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริพร เจนวิทยาอมรเวช. (2554). พฤติกรรมการเข้าสู่ความเชื่อและความศรัทธาในพระเครื่องและวัตถุมงคลของ เกษชกร. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เสรี เสริฐสนิท (2540) การศึกษาพระพิมพ์ดินเผากรุณาคุณ จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ สาขาไทยคดีศึกษา.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศาลเจ้าไต้ฮงกง: จากศรัทธา ความเชื่อ สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Tai Hong Gong Shrine: from Faith, Belief to Cultural Tourism

สมบัติ แซ่เป้¹

¹ Corresponding Author, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ sombut.sae@rmutr.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งศึกษาถึงความเชื่อ ความศรัทธา สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของศาลเจ้าไต้ฮงกง ที่คนไทยเชื้อสายจีนให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ผลการศึกษาพบว่า ศาลเจ้าแห่งนี้ สร้างขึ้นโดยกลุ่มพ่อค้าชาวจีนย่านเยาวราช เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการกุศล ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ มีอัตลักษณ์ รูปแบบ ลักษณะทางศิลปกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากจีนตอนใต้ การประดับตกแต่งในลักษณะสถาปัตยกรรมแบบแต้จิ๋ว มูลเหตุความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อศาลเจ้าไต้ฮงกงของคนไทยเชื้อสายจีน เกิดจากความต้องการสืบทอดเจตนารมณ์ในการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากของพระภิกษุไต้ฮงกง นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางการประกอบกิจกรรมในชุมชน ทั้งด้านขนบธรรมเนียมประเพณี คติความเชื่อ ความศรัทธา และวิถีชีวิต จนสามารถทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนเกิดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวจีน ตลอดจนวัฒนธรรมจีน จึงทำให้ศาลเจ้าไต้ฮงกง มีบทบาทโดยตรงในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สอดรับกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ในด้านแหล่งกิจกรรมสถานที่ทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ศรัทธา, ความเชื่อ, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ศาลเจ้าไต้ฮงกง

Abstract

The purposes of this paper is to study beliefs, faith, and cultural tourism of Tai Hong Gong Shrine. Tai Hong Kong Shrine that Thai people of Chinese descent is very important. The study found that this shrine it was built by a group of Chinese peoples in Chinatown, to carry out charitable activities in helping the victims of various disasters. There are identities, styles, and artistic features that are influenced by southern of China, decoration in Teochew style. Belief and faith in the Tai Hong Gong Shrine because need to inherit the intention of helping the poor of the monks. It is also the center of community activities, that can enable tourists who visit to learn the history, Chinese community and Chinese culture. Tai Hong Gong Shrine is a direct role in being a cultural tourist attraction in line with the Bangkok Development Plan.

Keywords: Faith, Belief, Cultural Tourism, Tai Hong Gong Shrine

บทนำ

ชาวจีนโพ้นทะเลเดินทางเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ มีชาวจีนในเมืองไทยอยู่ราว 3 ล้านคน นอกเหนือจากสิงคโปร์และมลายูแล้ว เมืองไทยนับเป็นประเทศที่มีคนจีนอาศัยอยู่เป็นสัดส่วนมากที่สุด (อู๋จี้เยีเยะ, 2553) ชาวจีนที่อพยพเข้ามาส่วนใหญ่อเดินทางมาจากทางตอนใต้ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อชาวจีนไปอาศัยอยู่ที่ใดก็มักจะสร้างศาสนสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมและบูชาเทพเจ้าของตนเสมอ เป็นผลทำให้เกิดการสร้างศาลเจ้าจีนโดยทั่วไป

ศาลเจ้าไต้ฮงกง เป็นหนึ่งในศาลเจ้าจีนที่ชาวไทยเชื้อสายจีน ให้ความเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างมาก ตั้งอยู่บริเวณริมถนนพลับพลาไชย ใกล้กับชุมชนคนจีนย่านเยาวราช มีการดำเนินกิจกรรมด้านการกุศลในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ เช่น การแจกจ่ายยารักษาโรค การเก็บศพไร้ญาติ เป็นต้น ภายใต้การดูแลของมูลนิธิฮั่วเคี้ยวป้อเด็กเซียงตึ้ง ก่อปรกกับศาลเจ้าแห่งนี้ ตั้งอยู่บริเวณย่านชุมชนประวัติศาสตร์ของชาวจีน เป็นย่านธุรกิจการค้า ที่สำคัญแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์รวมความความเชื่อ ความศรัทธา และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ศาลเจ้าไต้ฮงกง จึงเป็นศาสนสถานที่สำคัญแห่งหนึ่ง ที่มีบทบาทในการช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจ

ความเป็นมาและความสำคัญของศาลเจ้าไต้ฮงกง

ชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย แต่เดิมมีความเชื่อตามลัทธิหรือศาสนาตามท้องถิ่นอยู่แล้ว เมื่อมีการผสมรวมกับความเชื่อทางศาสนาพุทธในประเทศไทย จนได้กลายเป็นหนึ่งในความเชื่อของ คนไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบัน จากการผสมผสานวัฒนธรรมจีนเข้ากับวัฒนธรรมไทย ผ่านขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา ทำให้เกิดศาลเจ้าจีนขึ้นในชุมชนชาวจีน

ศาลเจ้าไต้ฮงกง (大峰祖师庙) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ศาลเจ้าป้อเด็กตึ้ง” (报德善庙) เนื่องจากเป็นศาลเจ้าที่อยู่ในการดูแลของมูลนิธิฮั่วเคี้ยวป้อเด็กเซียงตึ้ง (华侨报德善堂) ความเป็นมาของศาลเจ้าแห่งนี้ กล่าวกันว่า มีพ่อค้าชาวจีนคนหนึ่งเดินทางเข้าทำการค้าขายและตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพมหานคร เมื่อราวปีพุทธศักราช 2439 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ในขณะที่เดียวกันได้เชิญเจี๋ยรูปจำลององค์ “ไต้ฮงกง” มาให้ชาวจีนได้สักการะขอพร ด้วยความเชื่อเกี่ยวกับองค์ไต้ฮงกงนี้ว่าเป็นภิกษุจีนที่ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ต่อมากลายเป็นเทพมีชื่อเสียงด้านเมตตาคุณจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏพบว่า ไต้ฮงกง เกิดที่เมืองเหวินโจว (温州) มณฑลเจ้อเจียง (浙江省) ครั้นเติบโตได้สอบเข้ารับราชการเป็นนายอำเภอ แล้วลาออกจากราชการมาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา นิกายมหายาน อยู่ในมณฑลฮกเกี้ยน (福建省) เพื่อเผยแผ่พระธรรม ช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยาก และช่วยเก็บศพไร้ญาติไปฝัง จนเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของผู้คนทั่วไป

ในเวลาต่อมาประเทศไทยเกิดโรคระบาด คือ “อหิวาตกโรค” บรรดาคนล้มป่วยได้พากันเดินทางมาสักการะขอพร จนอาการป่วยหายเป็นปกติ ผู้คนในหมู่ชาวจีนจึงเกิดความเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างมาก กลุ่มพ่อค้าชาวจีนจึงได้ร่วมกันซื้อที่ดิน บริเวณริมถนนพลับพลาไชย ใกล้กับชุมชนคนจีนย่านเยาวราช ก่อตั้งเป็นสำนักงานเพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการกุศล ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ เช่น การแจกจ่ายยารักษาโรค การเก็บศพไร้ญาติ เป็นต้น ดังนั้น จากความเชื่อความศรัทธาของผู้คนทั่วไปที่มีความเคารพ นับถือในเวลาต่อมาจึงได้สร้างศาลเจ้าสำหรับประดิษฐานองค์ไต้ฮงกงขึ้น เพื่อให้ประชาชนผู้เลื่อมใสศรัทธาเดินทางมาสักการะบูชาจวบจนปัจจุบัน

ภาพที่ 1 ศาลเจ้าไต้ฮงกง

ภาพที่ 2 แผนที่ศาลเจ้าไต้ฮงกง

ที่มาของภาพ: <http://www.chinatownyaowarach.com>

อัตลักษณ์ ศิลปกรรมของศาลเจ้าไต้ฮงกง

ศาลเจ้าเงินที่พบในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีอายุกว่า 100 ปี เป็นศาสนสถานที่ยึดได้ว่า มีอัตลักษณ์ รูปแบบ ลักษณะทางศิลปกรรม ที่ได้รับอิทธิพลจากจีนตอนใต้ จากการสำรวจพบว่า มีรูปแบบการก่อสร้างที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละกลุ่มภาษา แต่ศาลเจ้าเงินส่วนใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานครนี้ มีลักษณะโครงสร้างอาคารเป็นสถาปัตยกรรมตามรูปแบบของกลุ่มแต้จิ๋ว 2 รูปแบบ คือ แบบชื่อเตียนจิน (四点金) และแบบผาซือ (八卦狮) เนื่องจากรูปแบบอาคารชนิดนี้ แบ่งเป็นห้องตามประโยชน์ใช้การสอยเป็นห้องสี่ห้อง (เจษฎา นิลสงวนเดชะ, 2561)

สำหรับลักษณะทางศิลปกรรมของศาลเจ้าไต้ฮงกงแห่งนี้ เป็นอาคารโครงสร้างไม้ผสมผสานการ ก่ออิฐถือปูน การวางผังอาคารเป็นลักษณะตัวอักษรจีนคำว่า “ดิง” (丁) กล่าวคือ มีการสร้างอาคารโถงต่อออกมาทางด้านหน้าของอาคารหลัก มีการประดับตกแต่งในลักษณะสถาปัตยกรรมแบบแต้จิ๋ว ตัวอาคารใช้โครงสร้างการเข้าไม้ตามระบบ “ซาเหลียง” มีการแกะสลักรูปสิงโตและฟักทอง พร้อมภาพเขียนยันต์แปดทิศเพื่อเป็นการขจัดสิ่งชั่วร้าย ภายในประดิษฐานองค์ประธาน “ไต้ฮงกง” (大峰祖师) แต่งกายด้วยเครื่องนุ่งห่มจีวรสีเหลือง สวมหมวกแบบภิกษุจีน นอกจากนี้ยังมีการประดิษฐานแท่นบูชา พระอนุวัตน์ ราชนิยม (อง เตชะ วาณิช) รวมทั้งเทพเจ้าองค์อื่น ๆ

ศาลเจ้าเงินจึงมีอัตลักษณ์และศิลปกรรม ซึ่งรวมถึงองค์ประกอบทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เช่น สถาปัตยกรรมประเภทศาสนสถาน ศาลเจ้าเงินในประเทศไทยส่วนใหญ่จะมีหลังคา เป็นหลังคาใหญ่ปูกระเบื้องเคลือบสี แต่ก็มีหลังคาไม้พื้นรูปแบบที่มีชายหลังคาสูงชัน หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสี ทำให้ดูสวยงามและตัวอาคารจะประดับด้วยภาพวาดลวดลาย และมีมังกรทองพันรอบเสา ซึ่งเป็นงานศิลปะที่งดงาม (ตัวนลี่เซิง และบุญยั้ง ไร่สุขศิริ, 2543) ดังนั้น ศาลเจ้าไต้ฮงกง จึงมีความสำคัญทางด้านอัตลักษณ์และศิลปกรรม ถือเป็นสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม โครงสร้างทางสถาปัตยกรรมและลวดลายทางศิลปกรรม มีส่วนช่วยในการอธิบายเนื้อหาเชิงประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในอัตลักษณ์และศิลปกรรมจีนเป็นอย่างมาก

ความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อศาลเจ้าไต้ฮงกงของคนไทยเชื้อสายจีน

มูลเหตุความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อศาลเจ้าไต้ฮงกงของคนไทยเชื้อสายจีน เนื่องด้วยต้องการสืบทอดเจตนารมณ์ในการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากของพระภิกษุไต้ฮงกง ทำให้มีการสร้างศาลเจ้าไต้ฮงกงขึ้นจากแรงศรัทธาของผู้คน ก่อให้เกิดงานสาธารณกุศลต่าง ๆ ไปด้วยกัน ในยุคนั้นเกิดโรคระบาด ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก ท่านได้จัดการเก็บศพ ตั้งโรงทานจัดหาอาหาร สิ่งของ และยารักษาโรคให้ผู้เดือดร้อน เมื่อพระภิกษุไต้ฮงกงมรณภาพ ชาวบ้านจึงพร้อมใจกันสร้างรูปสลักจำลองไว้เพื่อกราบไหว้ ระลึกถึงเมตตาของท่าน เป็นที่เลื่อมใสของชาวจีนสืบมา

ดังนั้น เมื่อชาวจีนโพ้นทะเล อพยพมาตั้งรกรากในกรุงเทพมหานคร ก็ได้ร่วมใจกันสร้างศาลเจ้าขึ้นพร้อมกับอัญเชิญรูปสลักพระภิกษุไต้ฮงกง มาประดิษฐานในศาลเจ้า เพื่อให้ได้กราบไหว้บูชา ต่อมาชาวจีนกลุ่มนี้จึงร่วมใจกันก่อตั้ง “คณะเก็บศพไต้ฮงกง” ขึ้น เมื่อปี พ.ศ.2453 เพื่อทำการเก็บศพไร้ญาติ มีการจดทะเบียนก่อตั้งเป็นมูลนิธิฮั่วเคี้ยวป้อเด็กเซียงตั้ง (华侨报德善堂基金会) หรือที่รู้จักกันในนามมูลนิธิ “ป้อเด็กตั้ง” (报德堂) และขยายงานการกุศลเป็นที่รู้จักโดย ทั่วกัน

ภาพที่ 3 รูปจำลององค์ไต้ฮงกง

ศาลเจ้าไต้ฮงกงกับบทบาทในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร

ปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองของกรุงเทพมหานคร มีความโดดเด่นมากขึ้น เนื่องจากการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ หน่วยราชการ และการเติบโตด้านการค้า บริการและการท่องเที่ยว จึงทำให้ตัวเมืองเองเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ประกอบด้วยองค์ประกอบสามประการ คือ ประการที่หนึ่ง องค์ประกอบหลัก (Primary Elements) องค์ประกอบรอง (Secondary Elements) และองค์ประกอบ ส่วนเพิ่ม (Additional Elements) ซึ่งองค์ประกอบหลักนั้นประกอบด้วย แหล่งกิจกรรมสถานที่ทางวัฒนธรรม (cultural facilities) ลักษณะทางกายภาพ (physical characteristics) ลักษณะทางสังคม (social characteristics) โดยเฉพาะแหล่งกิจกรรมสถานที่ทางวัฒนธรรม (cultural facilities) คือ เขตประวัติศาสตร์ (Historic Districts) เป็นประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน อาคาร และสิ่งปลูกสร้างในท้องถิ่น สามารถสร้างคุณลักษณะที่แตกต่างให้แก่พื้นที่ ซึ่งมีคุณค่าอย่างมากทั้งทางด้านข้อมูลความเป็นมาที่น่าสนใจ และการสร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่ในเชิงการท่องเที่ยว ซึ่งมักจะต้องการพัฒนาให้สามารถเดินเที่ยวได้ง่าย เช่น เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นใน ย่านเยาวราช ผังธนบุรี ในกรุงเทพมหานคร เป็นต้น โดยกรุงเทพมหานคร มีแผนจะจัดระเบียบอาคารและสิ่งปลูกสร้าง และการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ที่กำหนดวิสัยทัศน์กรุงเทพมหานคร 2575 ให้กรุงเทพมหานคร เป็นมหานครแห่งเอเชีย เป็นเมืองชั้นนำด้านเศรษฐกิจภาคบริการความปลอดภัย สะดวกสบาย สวยงาม น่าอยู่ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นไปตามแผนผังแม่บทการอนุรักษ์ (เพชรรัตน์, 2563)

ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพมหานคร มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ตามที่กรมศิลปากรประกาศขึ้นเป็นโบราณสถาน และได้ประกาศไว้ในพระราชกิจจานุเบกษาหลายแห่ง (ประกาศกรมศิลปากร เรื่อง ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน, 2531) ล้วนมีคุณค่าที่แสดงถึงประวัติศาสตร์การย้ายถิ่นฐานของชาวจีนโพ้นทะเลในอดีตได้เป็นอย่างดี อันเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถดึงดูด

นักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมเยือนได้ ถือเป็นเป็นมรดกที่ควรค่าในการอนุรักษ์ส่งต่อไปยังอนุชนรุ่นหลัง และเพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดผลประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นต่อไป

โดยเฉพาะศาลเจ้าไต้ฮงกง ที่ตั้งอยู่บริเวณย่านชุมชนประวัติศาสตร์ของชาวจีน เป็นย่านธุรกิจการค้าที่สำคัญแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์รวมความศรัทธา และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ศาลเจ้าไต้ฮงกง จึงเป็นศาสนสถานที่สำคัญแห่งหนึ่ง ที่มีบทบาทในการช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจ การสร้างกำไรจากมรดกทางวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยว การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญา เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาควักกับการรักษามรดกวัฒนธรรม ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านองค์ความรู้ การให้คุณค่า แก่สังคม ขณะที่การพัฒนาการท่องเที่ยวนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจและรายได้ของชุมชน การจัดหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้น ศาลเจ้าไต้ฮงกง จึงมีบทบาทโดยตรงในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สอดรับกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ในด้านแหล่งกิจกรรมสถานที่ทางวัฒนธรรม

การใช้ประโยชน์ศาลเจ้าไต้ฮงกงในฐานะแหล่งท่องเที่ยว

ศาลเจ้าไต้ฮงกง เป็นศูนย์กลางการประกอบกิจกรรมในชุมชน ทั้งด้านขนบธรรมเนียมประเพณี คติความเชื่อ ความศรัทธา และวิถีชีวิต จนสามารถทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนเกิดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวจีน ตลอดจนวัฒนธรรมจีน ทั้งนี้ต้องเกิดจากความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และนักท่องเที่ยว ที่ต้องตระหนักถึงคุณค่าของอัตลักษณ์ชุมชน เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และส่งผลต่อด้านเศรษฐกิจไปด้วย อีกทั้งบริเวณโดยรอบศาลเจ้าไต้ฮงกง เป็นแหล่งสร้างงานสร้างอาชีพของคนในชุมชน คนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้สามารถนำความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อว่าด้วยเรื่องการทำการกระดาเซ่นไหว้เทพเจ้า จนเกิดเป็นย่านการค้ากระดาเซ่นไหว้เจ้า ผู้ใดประสงค์จะซื้อกระดาเซ่นไหว้เจ้าก็จะคิดถึงย่านนี้เป็นอันดับแรก ทำให้ชุมชนเป็นย่านขายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนที่ครบทุกอย่าง ถือเป็นแหล่งเดียวที่มีข้าวของเครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรมของชาวจีนที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

สรุป

ศาลเจ้าไต้ฮงกง เป็นศาสนสถานที่เป็นศูนย์รวมและเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นสัญลักษณ์แห่งความเชื่อ ความศรัทธาของผู้คนจำนวนมากที่ลี้ภัยเข้ามาสีกการะกราบไหว้ ศาลเจ้าไต้ฮงกง จึงมีพลังและความศักดิ์สิทธิ์ในความรู้สึกของผู้คนในสังคม มีความสำคัญ คุณค่า และความผูกพันกับคนไทยเชื้อสายจีนอย่างแนบแน่น ขณะเดียวกันก็นำความหมายเชิงวัฒนธรรมของศาลเจ้ามายึดถือเป็นศาสนสถานที่มีความเป็นอัตลักษณ์ โดยนำความเชื่อและความศรัทธาผ่านทางศาลเจ้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

ดังนั้น ศาลเจ้าไต้ฮงกง จึงมีคุณค่าทางวัฒนธรรมจีนด้านความเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่น มีบทบาทความสำคัญทางด้านศิลปกรรม วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี การท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ชุมชน ตลอดจนเป็นแหล่งสร้างงานสร้างอาชีพให้ผู้คนในสังคม บทบาทศาลเจ้าไต้ฮงกงจะยังคงมีอิทธิพลต่อสังคมไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เจษฎา นิลสงวนเดชะ. (2561). ศาลเจ้าจีน: ศรัทธาสถานในสังคมไทย. วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 37(1), 45-70.
- ถ้วนลีเซิง และบุญยั้ง ไร่สุขศิริ. (2543). ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา.
- ประกาศกรมศิลปากร เรื่อง ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน. (2531, 16 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 105 ตอนที่ 188. หน้า 17.
- เพชรลัดดา เพ็ชรภักดี. (2563). การท่องเที่ยวในเขตเมืองและการพัฒนา: กรุงเทพมหานคร. วารสารสถาปัตยกรรม การออกแบบและการก่อสร้าง, 2(2), 13-26.
- อู๋จีเยี่ยะ. (2553). 60 ปี โพนทะเล. (ปนัดดา เลิศล้ำอำไพ, บรรณาธิการแปล). กรุงเทพฯ: โพสต์บุ๊กส์.

หนึ่งทศวรรษเมืองมรดกโลกในฐานะเมืองท่องเที่ยว: เมืองเก่ามะละกาและจอร์จทาวน์, มาเลเซีย

A decade of world heritage city as urban tourist destination: historic cities of Melaka and George Town, Malaysia

มยุรี นาสา คาร์น¹, มงคล คาร์น²

¹ Corresponding Author, คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
mayuree.n@msu.ac.th

² คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม mongkol.k@msu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนภาพรวมในประเด็นเมืองมรดกโลกที่กลายมาเป็นเมืองท่องเที่ยวกรณีศึกษาเมืองมรดกโลกในประเทศมาเลเซีย ซึ่งได้รับการประกาศให้เขตเมืองเก่ามะละกาและจอร์จทาวน์ เป็นเมืองมรดกโลกในปี ค.ศ.2008 หลังจากนั้นทั้งสองเมืองก็กลายสภาพมาเป็นดังพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตราวอวดโฉมผู้คน นับจากนั้นก็นำมาซึ่งบรรยากาศของการอภิปรายระหว่างกลุ่มนักวิชาการ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถึงประเด็นสถานภาพปัจจุบันและความท้าทายในอนาคตของเมืองมรดกโลกจากการประกาศพื้นที่ที่มีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล ซึ่งผ่านมากกว่าหนึ่งทศวรรษ เมืองมรดกโลกแห่งนี้ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วโลกเป็นอย่างมาก จึงเป็นที่มาของความจำเป็นในการประเมินถึงความคงอยู่ของคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลว่ายังคงมีอยู่หรือไม่ มะละกาและจอร์จทาวน์ได้สังเคราะห์หลากหลายทางวัฒนธรรมและสะท้อนเอกลักษณ์อันโดดเด่นของย่านอนุชาคนย์ทั้งรูปธรรมและนามธรรม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังได้รับการประกาศเป็นเมืองมรดกโลก ที่แม้จะได้รับข้อเสนอนโยบายการจัดการต่อภาคส่วนต่าง ๆ แล้ว แต่ยังคงพบเห็นการขาดการควบคุมดูแลพื้นที่เพื่อคงไว้ซึ่งคุณค่าความสำคัญของเมืองเก่า ทั้งยังประสบกับผลกระทบการท่องเที่ยว ทั้งด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมท่องเที่ยวที่ขาดการควบคุม ยิ่งไปกว่านั้น ราคาที่ดินและค่าเช่าอาคารก็สูงขึ้น ทำให้เกิดการอพยพออกจากพื้นที่ เพราะไม่สามารถทนต่อค่าครองชีพที่สูงขึ้นได้ ด้านโครงสร้างทางกายภาพของเมืองก็ถูกปรับเปลี่ยนไปค่อนข้างมากอันเนื่องจากการตอบสนองนักท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเขตเมืองมรดก, แหล่งมรดกโลก, จอร์จทาวน์, มะละกา, มาเลเซีย

Abstract

After UNESCO declaration of Melaka and George Town as the World Heritage Cities in 2008, cities become the living museum that exhibit to the world. Since then, discussion on several issues addressed among academicians, and various group of stakeholders for their current situation and their future challenge. Over the decade, the sites required examination after two outstanding destinations become places of attraction for visitors from all over the world. Since the maritime era until post-colonial, both historic cities emerged and represented

their rich multi-cultural living heritage as remarkable historic living cities along the strait of Melaka. These essences of characteristics exhibited throughout their built forms and cultural expression. For hundreds of years, both living heritage sites accumulated their cultural diversity and reflected the uniqueness of multi-cultural of living heritage cities. The sites are representing their unique tangible and intangible cultural aspects as the showcase of Southeast Asian cultural significances. In this regard, historic cities rapidly transformed from the past decade after being nominated by UNESCO, especially in the core zone and buffer zone. Although guidelines and recommendations provided for local authorities but still resulting imbalance for maintaining the value of the historic cities. The fact is that the cities faced crucial situations from tourism impacts and its attractions. Facilities, services, activities which related to tourism have been introduced into the place to accommodate visitors without appropriate control. Moreover, land prices and properties value were highly increased and left no chances for their residents and tenants to move out to new area. In particular, cities have gradually transformed their physical and social structure to served tourists appreciation. With respect, this paper aims to examine the overview concerns on the world heritage cities as urban tourist destinations.

Keyword: Urban heritage tourism, World heritage city, George Town, Melaka, Malaysia

บทนำ

การประกาศหรือการให้การรับรองพื้นที่ที่มีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล เพื่อยกย่องให้เป็นแหล่งมรดกโลกนั้น จัดทำขึ้นโดยหน่วยงานยูเนสโก (UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือที่ใช้ชื่อในภาษาไทยว่า องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ 2562) โดยพื้นที่ที่จะได้รับการจารึกชื่อให้เป็นมรดกโลกนั้น จะต้องได้รับการประเมินและผ่านเกณฑ์อย่างน้อยหนึ่งเกณฑ์ ซึ่งเกณฑ์ประเมินมี 10 เกณฑ์ด้วยกัน โดยจะประกอบไปด้วย เกณฑ์ประเมินทางธรรมชาติ 4 เกณฑ์และทางวัฒนธรรม 6 เกณฑ์ (UNESCO World Heritage Centre, 2008)

พื้นที่เมืองเก่ามะละกาและจอร์จทาวน์ ตั้งอยู่บนคาบสมุทรมาลายู ในประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย เป็นอีกหนึ่งแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ที่ได้รับการประกาศให้เป็นแหล่งมรดกโลกเมื่อปี ค.ศ. 2008 (พ.ศ. 2551) ซึ่งผ่านมาแล้วกว่าหนึ่งทศวรรษ (UNESCO World Heritage Centre, 2007) ทั้งยังเป็นหนึ่งในสี่ของแหล่งมรดกโลกในประเทศสหพันธรัฐมาเลเซียอีกด้วย (UNESCO World Heritage Centre, 2019) โดยเป็นลำดับที่สามต่อจากแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติอีกสองแห่งในเกาะบอร์เนียวที่ได้รับการจารึกไปเมื่อปี ค.ศ. 2000 (พ.ศ. 2543) และยังเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมแห่งแรกของประเทศ

ด้วยประวัติศาสตร์อันยาวนานของเมืองเก่ามะละกาและจอร์จทาวน์ นับแต่ยุคการค้าขายทางทะเลโบราณจนถึงยุคหลังอาณานิคม เมืองมรดกโลกแห่งนี้นี้ส่งสมความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากผู้คนหลากหลาย

เชื้อชาติ ที่เข้ามาค้าขาย ถือว่ากลุ่มคนเหล่านี้ เป็นกลุ่มคนที่ช่วยกันก่อสร้างเมืองเก่าทั้งสองขึ้นมาให้ได้ ซึ่งมีทั้งชาวเอเชีย ยุโรปและคนท้องถิ่นมลายู และกลุ่มคนที่ถือว่าเป็นเสาหลักที่ค้าจนเมืองมาจนถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นกลุ่มเชื้อชาติหลักในประเทศนี้ คือ มลายู จีน และอินเดีย (Khoo, 1993; Mohamed et al., 2015) และสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นออกมาในรูปแบบของวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม การหล่อหลอมดังกล่าว กลายมาเป็นตัวแทนของเมืองที่หลอมรวมความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเป็นเมืองประวัติศาสตร์แห่งช่องแคบมะละกาและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละชนชาติแสดงให้เห็นผ่านทางสิ่งก่อสร้างและวัฒนธรรมการดำรงชีพ และมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมที่ยังคงพบเห็นได้ในเมืองเก่ามะละกาและจอร์จทาวน์ จึงเป็นสิ่งยืนยันได้ว่า เหตุใดเมืองเก่าทั้งสองนี้ จึงได้รับการจารึกให้เป็นเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรม (ICOMOS Malaysia, 2018)

ทั้งนี้ การได้สถานะ เมืองมรดกโลก นำมาซึ่งชื่อเสียงในระดับนานาชาติ และดึงดูดความสนใจต่อผู้มาเยือนทั้งจากในประเทศและทั่วโลก สิ่งก็ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือ การเปลี่ยนแปลง ทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ บรรยากาศของเมือง และดำรงชีพของคนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเมืองเก่า และถึงแม้ว่าจะมีแนวทางการจัดการสำหรับหน่วยงานดูแลพื้นที่ หากแต่สิ่งที่เกิดขึ้นมาก็ยังชี้ให้เห็นถึงการขาดความสมดุลในการบริหารจัดการและทำนุบำรุงเพื่อให้คงไว้ซึ่งคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล โดยเฉพาะการจัดการด้านการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก ที่ยังคงเป็นประเด็นให้ถกกันอยู่เนือง ๆ ด้วยเหตุนี้ บทความฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนภาพรวมเกี่ยวกับประเด็นของเมืองมรดกโลกที่กลายมาเป็นเมืองท่องเที่ยว โดยจะอภิปรายถึงประเด็นสิ่งที่ควรตระหนักในด้านการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกตามเกณฑ์ขององค์การยูเนสโก

1. รู้จัก “เมืองเก่ามะละกาและจอร์จทาวน์”

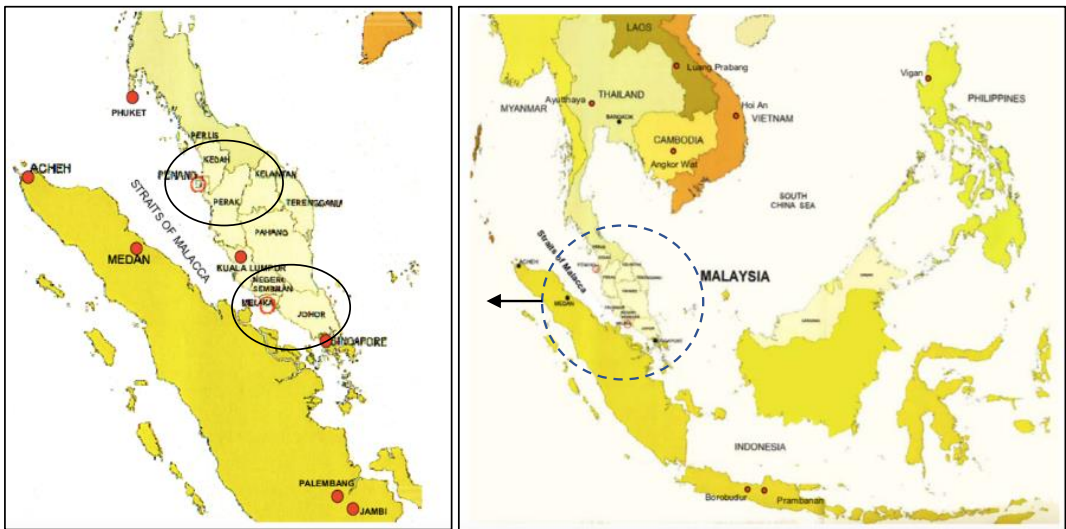
1.1 สภาพปัจจุบัน

ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซียในปัจจุบัน มีชื่อเดิมว่า มาลายา หรือ มลายู (ดวงธิดา, 2537; Andaya, 2001; Andaya & Andaya, 2017) ประกอบไปด้วยพื้นที่ทั้งที่อยู่บนคาบสมุทรมลายู ซึ่งเรียกว่ามาเลเซียตะวันตก อยู่ทางทิศใต้ของประเทศไทยและมีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทยด้วยเช่นกัน อีกส่วนหนึ่ง ตั้งอยู่บนเกาะบอร์เนียว เรียกว่ามาเลเซียตะวันออก พรมแดนติดต่อกับประเทศบรูไนดารุสซาลามและประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย (อาณัติ, 2557) แบ่งการปกครองออกเป็น 13 รัฐ ซึ่งตั้งอยู่บนคาบสมุทรมลายู จำนวน 11 รัฐ ประกอบด้วย ปีนัง (Penang) เกดะห์ (Kedah) ปะลิส (Perlis) กลันตัน (Kalantan) ตรังกานุ (Terengganu) เประ (Perak) สลังงอร์ (Selangor) ปาหัง (Pahang) เนกรีเซมบีตัน (Negeri Sembilan) มะละกา (Melaka) ยะโฮร์ (Johor) ส่วนอีก 2 รัฐ ที่ตั้งอยู่บนเกาะบอร์เนียวนั้น ได้แก่ ซาบาห์ (Sabah) และซาราวัก (Sarawak) โดยมีทะเลจีนใต้แบ่งพื้นที่ทั้งสองส่วนออกจากกัน นอกจากนี้ทั้ง 13 รัฐนี้แล้ว ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ยังมีเขตปกครองภายใต้สหพันธรัฐอีก 3 เขต ประกอบด้วย กรุงกัวลาลัมเปอร์ (Kuala Lumpur) เมืองหลวงเก่าของมาเลเซีย และยังถือว่าเป็นเมืองหลวงทางเศรษฐกิจของประเทศ ปุตราจายา (Putrajaya) ซึ่งเป็นเมืองหลวงในปัจจุบันและถือเป็นเมืองราชการ โดยมีหน่วยงานสำคัญ ๆ ของประเทศตั้งอยู่ และสุดท้ายคือ เกาะลาบวน (Labuan) ซึ่งถือเป็นเขตเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศและเป็นศูนย์กลางทางการเงินระหว่างประเทศนอกชายฝั่ง (Marzuki, 2010; อาณัติ, 2557; กรมเอเชียตะวันออก, 2562)

สำหรับ เมืองเก่ามะละกาและเมืองเก่าจอร์จทาวน์นั้น ตั้งอยู่บริเวณช่องแคบมะละกา บนคาบสมุทรมลายู โดยที่เมืองเก่ามะละกา อยู่ในเขตการปกครองของรัฐมะละกา ซึ่งตั้งอยู่ทางตอนใต้ของแหลมมลายู ส่วนเมืองเก่าจอร์จทาวน์นั้น ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศ ในเขตการปกครองของรัฐปีนัง (ภาพที่ 1) โดยทั้ง

สองรัฐนี้เป็นเพียงสี่ในสิบสามรัฐของประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ที่มีได้มีสุลต่านหรือเจ้าผู้ครองรัฐเป็นประมุข ในปัจจุบันหลังยุคอาณานิคม โดยจะมีตำแหน่งผู้ว่าการรัฐเป็นตำแหน่งสูงสุดในการปกครองรัฐแทน ซึ่งอีกสองรัฐที่มีได้มีสุลต่านปกครองด้วยเช่นกัน ได้แก่ ซาบาห์และซาราวัก (อาณัติ, 2557; กรมเอเชียตะวันออกเฉียง, 2562)

ในส่วนของขนาดพื้นที่เมืองเก่ามะละกา มีขนาดพื้นที่ 172.65 เฮกตาร์ หรือ 1.73 ตารางกิโลเมตร โดยประกอบไปด้วย พื้นที่หลัก (core zone) ขนาด 38.62 เฮกตาร์ หรือ 0.39 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่กันชน (buffer zone) ขนาด 134.03 เฮกตาร์ หรือ 1.34 ตารางกิโลเมตร (ภาพที่ 2) (UNESCO World Heritage Centre, 2007) ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของรัฐมะละกา บริเวณเขตปากแม่น้ำและริมฝั่งแม่น้ำมะละกา ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักของเมือง การเดินทางเข้าถึงเมืองเก่ามะละกาค่อนข้างสะดวกสบาย ด้วยระยะทางจากกรุงกัวลาลัมเปอร์ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการเดินทางภายในประเทศ ลงไปทางใต้ถึงเมืองมะละกา ประมาณ 146 กม. อีกทั้งในรัฐมะละกาเองก็มีสนามบินภายในประเทศ สถานีขนส่งรถโดยสาร และท่าเรือนานาชาติ ซึ่งสามารถรองรับนักเดินทางได้จากทุกสารทิศ ท่าเรือนานาชาติที่เมืองมะละกา นี้ยังสามารถเดินทางข้ามประเทศไปยังหมู่เกาะในประเทศอินโดนีเซียและสิงคโปร์ได้อีกด้วย

ภาพที่ 1 ที่ตั้งของเมืองเก่ามะละกาและจอร์จทาวน์

ที่มา: UNESCO World Heritage Centre (2007)

สำหรับเมืองเก่าจอร์จทาวน์นั้น มีขนาดพื้นที่ 259.42 เฮกตาร์ หรือ 2.59 ตารางกิโลเมตร ประกอบไปด้วยพื้นที่หลัก 109.38 เฮกตาร์ หรือ 1.09 ตารางกิโลเมตรและพื้นที่กันชน 150.04 เฮกตาร์ หรือ 1.50 ตารางกิโลเมตร (ภาพที่ 2) (UNESCO World Heritage Centre, 2007) ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ของเกาะปีนัง โดยรัฐปีนังนี้ มีพื้นที่ทั้งที่อยู่บนคาบสมุทรมาเลย์และบนเกาะ โดยมีขนาดใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ ที่ตั้งของหน่วยงานราชการ สถานที่สำคัญ ๆ ทั้งด้านการปกครอง ย่านการค้าพาณิชย์ และเขตอุตสาหกรรม รวมทั้งสนามบินนานาชาติ ก็ยังตั้งอยู่บนเกาะปีนังอีกด้วย แม้ว่าเมืองเก่าจอร์จทาวน์จะตั้งอยู่บนเกาะก็ตาม หากแต่การเดินทางเข้าถึง ก็มีความสะดวกสบายมาก ไม่ว่าจะเป็นสนามบินนานาชาติ ซึ่งมีเที่ยวบินจากนานาชาติประเทศเข้ามายังสนามบินแห่งนี้ทุกวันและเกือบตลอดทั้งวัน โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางไปผ่านสนามบินนานาชาติในกรุงกัวลาลัมเปอร์ อีกทั้ง เมืองเก่าจอร์จทาวน์เอง ก็มีท่าเรือที่สำคัญ ที่สามารถ

รองรับเรือสินค้าและเรือสำราญขนาดใหญ่ จากนานาชาติประเทศอีกด้วย นอกจากนั้น ยังสามารถให้บริการเรือเฟอร์รี่ข้ามฟาก ระหว่างฝั่งบัตเตอร์เวิร์ธไปยังเกาะปีนังได้เช่นเดียวกัน และหากต้องการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนบุคคลหรือรถโดยสาร ก็สามารถใช้บริการข้ามช่องแคบปีนังจากฝั่งแผ่นดินไปยังเกาะปีนังได้ ซึ่งสะพานข้ามฟาก มีด้วยกัน 2 สะพาน โดยสะพานแรกมีชื่อว่า Penang Bridge ระยะทาง 13.5 กิโลเมตร และสะพานที่สองชื่อ Sultan Abdul Halim Muadzam Shah Bridge ซึ่งตั้งตามชื่อของกษัตริย์องค์ที่ 14 ของประเทศมาเลเซีย และเคยเป็นสุลต่านของรัฐเกดะฮ์อีกด้วย สะพานแห่งนี้มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า Penang Second Bridge (penangbridge.com.my, 2019)

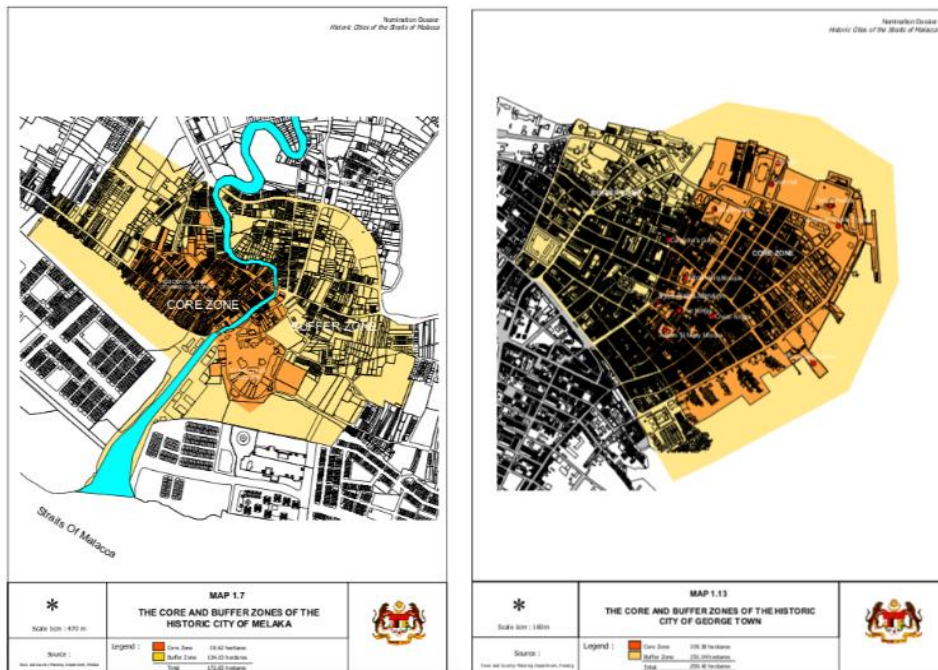
1.2 ย้อนอดีตเมืองเก่า

ประวัติศาสตร์ของประเทศมาเลเซียในปัจจุบัน กล่าวได้ว่ายากแก่การที่จะเขียนเรื่องราวขึ้นมาใหม่ให้มีความแน่ชัด อันเนื่องมาจากความไม่ชัดเจนของบันทึกต่าง ๆ นักประวัติศาสตร์จึงมักจะถือว่า มะละกา ซึ่งปรากฏตัวขึ้นเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญทางชายฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรมาลายู เป็นจุดเริ่มต้นที่เห็นได้ชัดสำหรับประวัติศาสตร์มาเลเซีย (อันดาयाและอันดาया, 2557) เมืองเก่ามะละกา นั้น มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 ซึ่งตรงกับช่วงต้นของกรุงศรีอยุธยา (อานันต์, 2557) ในอดีต เมืองเก่ามะละกา เคยเป็นเมืองท่าที่สำคัญของหมู่เกาะมาลายูและดึงดูดพ่อค้าจากต่างแดน ไม่ว่าจะเป็นประเทศในทวีปเอเชียหรือจากทวีปยุโรป ด้วยที่ตั้งและลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญสำหรับการค้าขายและอยู่ในเส้นทางการค้าทางทะเลโบราณ เป็นจุดพักและจุดค้าขายระหว่างพ่อค้าและนักเดินเรือชาวอินเดีย ชาวจีน และชาวอาหรับ ด้วยเหตุนี้จึงมีส่วนทำให้เป็นที่สนใจในการจะเข้ามายึดครองของประเทศผู้ล่าอาณานิคม นับตั้งแต่โปรตุเกส ซึ่งเป็นชาติแรกที่เข้ามาปิดล้อมและโจมตีเมืองมะละกา ในปี ค.ศ. 1511 ซึ่งเป็นช่วงที่กรุงศรีอยุธยาเริ่มมีการติดต่อกับพ่อค้ากับโปรตุเกสเช่นเดียวกัน ซึ่งในขณะนั้นเองมะละกา ก็มีสถานะเป็นเมืองคู่สงครามกับสยามอีกด้วย (ดวงธิดา, 2537) ทั้งนี้ โปรตุเกสได้ยึดครองมะละกาอยู่เป็นเวลา 130 ปี จากนั้นชนชาติดัตช์ก็เข้ามายังมะละกา ในปี ค.ศ. 1641 และยึดครองต่อจากโปรตุเกสอยู่เป็นเวลา 154 ปี และต่อจากนั้น อังกฤษก็เป็นชาติสุดท้ายที่เข้ามายึดครองมะละกา นับตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1824 จนภายหลังมะละกาได้รับเอกราชจากอังกฤษ และเป็นส่วนหนึ่งของประเทศสหพันธรัฐมาเลเซียในปัจจุบัน ใน ปี ค.ศ. 1957 (Lai & Ooi, 2015) ซึ่งตรงกับรัชสมัยรัชกาลที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ของไทย

ที่มาของชื่อเมืองเก่ามะละกา นั้น ได้มีการให้ความเห็นกันหลายมุมมอง นับแต่ความเชื่อที่ว่า ชื่อมะละกา (Melaka หรือ Malacca) นั้นมีที่มาจากชื่อต้นไม้ ซึ่งปรากฏอยู่ในตำราเรียนประวัติศาสตร์ชาติมาเลเซีย โดยกล่าวกันว่า จุดกำเนิดของพื้นที่มะละกา มาจากเจ้าชายปรเมศวร (Parameswara) จากสุมาตราได้หนีมายังมะละกา และได้พบกับเหตุการณ์กลางบอกเหตุจากกระจงและสุนัขที่บริเวณใต้ต้นมะละกา จึงได้ให้ชื่อพื้นที่ตรงนั้นและได้ก่อสร้างสร้างเมืองมะละกาขึ้น ส่วนอีกหนึ่งความเชื่อที่เกี่ยวกับต้นมะละกา คือชื่อมะละกา มาจากคำสันสกฤตว่า amlaka หรือ amalaka ซึ่งแปลว่าเปรี้ยว และได้ตีความไปถึงรสชาติความเปรี้ยวของต้นมะละกา ที่ใช้ในทางการแพทย์อินเดีย ส่วนในมาเลเซียนั้นได้นำมาหมักดอง ส่วนความเห็นถัดไปที่มีได้ก็เกี่ยวกับต้นไม้เลย ก็คือความเห็นที่ว่า มะละกา มาจากคำในภาษาอาหรับ คือ Mamlakat หรือ Malakat ซึ่งใกล้เคียงกับชื่อ Malacca มากที่สุด และมีความหมายว่า ศูนย์กลางการค้านานาชาติ ส่วนความเห็นสุดท้ายนั้น จากมุมมองของจีนแผ่นดินใหญ่ โดยชื่อของมะละกาได้ถูกระบุไว้โดยจักรพรรดิของจีน ในบันทึกการสำรวจพื้นที่ชายฝั่งมหาสมุทร โดยบริเวณที่ตั้งของอาณาจักรมะละกาในขณะนั้นที่ถูกบันทึกไว้ ระบุว่าไม่มีกษัตริย์ปกครอง มีแต่เพียงหัวหน้าก๊กต่าง ๆ ที่ดูแลพื้นที่ปากแม่น้ำมะละกาเท่านั้น และหนึ่งในนั้นคือปรเมศวร และอยู่ในสถานะที่เป็นเมืองขึ้นของสยาม ต่อมานายพลเจิ้งเหอ (Zheng Ho) ได้รับคำสั่งจากจักรพรรดิหย่งเล่อ (Yongle

emperor) ให้นำพระราชกฤษฎีกาแต่งตั้งปรเมศวรขึ้นเป็นกษัตริย์ของมะละกา และตั้งชื่อเมืองว่า Ma-la-jia ซึ่งกล่าวได้ว่าชื่อของเมืองมะละกาสามารถสืบร่องรอยย้อนกลับไปยังราชวงศ์หมิงของจีนได้ จากหลักฐานในความเชื่อส่วนนี้ อาจสรุปได้ว่ามะละกามีความเป็นเมืองศูนย์กลางการค้านานาชาติ เป็นที่พำนักของพ่อค้าวาณิชยั้งจากจีน อินเดีย ตะวันออกกลาง มลายู หรือแม้กระทั่งกลุ่มชาติอาณานิคมตะวันตก ทั้งโปรตุเกส สเปน และอังกฤษ เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมหลอมรวมอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งชื่อของเมืองมะละกานั้น ได้รับอิทธิพลไปไม่น้อยทั้งจากคนพื้นเมือง ชาวอาหรับและจีนแผ่นดินใหญ่ (Sun, 2010; Sen, 2014)

ส่วนความเป็นมาของเมืองเก่าจอร์จทาวน์นั้น ก็ได้รับการค้นพบจากชาติมหาอำนาจในอดีต เช่นเดียวกับเมืองเก่ามะละกา เมื่อครั้งที่กองเรือจากชาติตะวันตกเข้ามายังช่องแคบมะละกานั้น รัฐปีนังในขณะนั้นยังอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรเกดะห์ (Kedah) จากบันทึกประวัติศาสตร์เกะปีนัง มักกล่าวถึงชนชาติโปรตุเกสที่เป็นชาติแรกที่ค้นพบเกาะปีนัง โดยเป็นการแวะพักเรือระหว่างทางไปยังมะละกา โดยขึ้นบกที่หาดบาตูเฟอริงกิ (Batu Feringgi) (Khuo, 1993) ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเกาะปีนัง และห่างจากเมืองเก่าจอร์จทาวน์ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ประมาณ 12 กิโลเมตร แต่ก็ยังมีกรกล่าวถึงกัปตัน James Landcaster ซึ่งเป็นกัปตันเรือชาวอังกฤษที่เป็นคนที่ค้นพบหาดบาตูเฟอริงกิ ก่อนที่กองเรือโปรตุเกสจะจอดพักเรือด้วยเช่นกัน ซึ่งจากบันทึกการเดินทางเรือระบุว่า ขึ้นฝั่งในปี ค.ศ. 1592 ทั้งนี้ กัปตัน James Landcaster ก็เป็นที่หมายหัวของกองเรือโปรตุเกสเป็นอย่างมาก อันเนื่องมาจากทำตัวเป็นโจรสลัดปล้นสะดมเรือทุกลำที่ผ่านเข้ามายังชายฝั่งปีนัง (Hockton & Tan, 2012)

ภาพที่ 2 แผนที่ตั้งเมืองเก่ามะละกาและจอร์จทาวน์ มาเลเซีย
ที่มา: UNESCO World Heritage Centre (2007)

ในปี ค.ศ.1786 ซึ่งตรงกับรัชสมัยรัชกาลที่ 1 ของกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อ กัปตันชาวอังกฤษนาม Francis Light ได้เจรจาขอเช่าใช้พื้นที่เกาะปีนังจากสุลต่านเกดะห์ (Morson, 1993) ซึ่งสยามเรียกว่า เกาะหมาก และตั้งชื่อเกาะปีนังใหม่ว่า Prince of Wales Island (Khou, 1993) หากแต่ในบันทึกประวัติศาสตร์ของไทย ระบุว่า สยามได้สูญเสียดินแดนเกาะหมากให้กับอังกฤษ (ดวงธิดา, 2537) โดยอ้างกับสุลต่านเกดะห์ว่าจะช่วยเป็นกันชนเพื่อไม่ให้ชาติตะวันตกอื่นใดเข้ามารุกรานเกดะห์ รวมทั้งสุลต่านเกดะห์ก็ต้องการเป็นอิสระจากอำนาจของสยามด้วยเหมือนกัน จึงจำเป็นต้องยินยอมให้อังกฤษเช่าเกาะปีนัง จากนั้น กัปตัน Francis Light ได้เริ่มก่อร่างสร้างเมืองขึ้นที่บริเวณปลายแหลมทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะปีนัง ตั้งชื่อว่า จอร์จทาวน์ (George Town) ตามชื่อกษัตริย์ George William Frederick หรือ George III ของอังกฤษ ซึ่งเดิมทีบริเวณนี้มีชื่อเรียกตามการออกเสียงของภาษามลายูว่าแหลมเปอไนเกอร์ (Tanjong Penang) เป็นการเรียกชื่อตามลักษณะของพืชพรรณที่เป็นไม้เด่นของพื้นที่ ซึ่งก็คือต้นสารภีทะเลหรือ Penaga tree ที่เป็นไม้พื้นถิ่นที่ขึ้นริมทะเล ในช่วงยุคแรกนี้ การค้าขายกับนานาประเทศของปีนัง เป็นค้าขายเครื่องเทศและสินค้าที่ผลิตได้ในแถบนี้กับเรือสินค้าจากชาติยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย และจีน (Khou, 1993) หลังจากนั้น ในปี ค.ศ.1819 ซึ่งตรงกับรัชกาลที่ 2 ของไทย ปีนังก็ตกอยู่ในภาวะตกต่ำ อันเนื่องมาจากการย้ายฐานที่ตั้งสถานีการค้าไปยังเมืองสิงคโปร์หรือเกาะสิงคโปร์ในปัจจุบัน โดย Sir Thomas Stamford Raffles เพื่อเป็นการควบคุมและผูกขาดเส้นทางการค้าระหว่างโลกตะวันตกและโลกตะวันออกไว้แต่เพียงผู้เดียว นอกจากสิงคโปร์และปีนัง ที่เป็นสถานีการค้าของอังกฤษแล้ว ยังมีเมืองอื่นที่ตั้งเป็นสถานีการค้าเช่นกัน คือ มะละกาและดินดิงในรัฐปะละ ซึ่งอังกฤษได้เรียกชื่อสถานีการค้านี้ว่า “นิคมช่องแคบ” (Straits Settlements) ทั้งนี้ ถือว่าเป็นดินแดนส่วนพระองค์ของบริษัท บริติช อีสต์อินเดีย ของอังกฤษ (British East India Company) (Khou, 1993; ดวงธิดา, 2537; เรืองวุฒิ, 2557; Lai & Ooi, 2015)

1.3 คุณค่าความสำคัญ

ดินแดนที่ตั้งของประเทศสหพันธรัฐมาเลเซียในปัจจุบันนี้ เมื่อย้อนกลับไปหลายศตวรรษก่อนคริสตกาล เป็นดินแดนที่มีความสำคัญในแง่ของเส้นทางการค้าโบราณ ทั้งนี้ บริเวณปลายแหลมมลายูเองก็เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีสินค้าแลกเปลี่ยนกับนานาประเทศหลากหลายชนิด ซึ่งสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับอาณาจักรเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นจุดผ่านของเส้นทางการค้าทางทะเลระหว่างจีนกับอินเดีย รวมทั้งนักเดินเรือจากชนชาติในแถบตะวันออกเฉียงกลาง (Khou, 1993; ดวงธิดา, 2537) เมืองเก่ามะละกาและจอร์จทาวน์ในปัจจุบัน ถือว่าเป็นผลผลิตจากเส้นทางการค้าโบราณ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมจากตะวันออกเฉียงและตะวันตกมาหลอมรวมเข้าด้วยกันนับเป็นเวลากว่า 500 ปี และด้วยการอพยพย้ายถิ่นและอิทธิพลของวัฒนธรรมจากนานาประเทศทั้งชาวจีน ชาวอินเดีย ชาวยุโรป ชาวบูกิส ชาวอาหรับ ชาวอาเมเนียน ชาวฮิว ชาวเปอร์เซีย ชาวสยาม ชาวพม่า ชาวชวา ชาวสุมาตรา ชาววาเจห์ ชาวมินังกาเบา (Khou, 1993; Mohamed et al., 2015) ได้ก่อให้เกิดอัตลักษณ์ของสังคมพหุวัฒนธรรมในย่านนี้ และคงไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม ที่ปรากฏออกมาทั้งในรูปแบบที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่มีความซับซ้อน เช่น พื้นที่การใช้งานสำหรับกลุ่มคนต่างเชื้อชาติ พื้นที่สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่หลากหลาย และที่ตั้งของอาคารบ้านเรือนและศาสนสถานของคนต่างศาสนา ที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงหรือต่อเนื่องกัน (UNESCO World Heritage Centre, 2007)

ความเจริญรุ่งเรืองเฟื่องฟูของเมืองท่ามะละกาในการเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนค้าขายสินค้าจากเหล่าพ่อค้านักเดินเรือจากนานาประเทศ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์เมืองเป็นอย่างมาก ระยะเวลาช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15-18 (Khan & Idid, 2016) นอกจากด้านกายภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามการใช้

ประโยชน์ วัฒนธรรม ความเชื่อและวิถีชีวิตก็มีการแลกเปลี่ยนมุมมองและเกิดการเผยแพร่ศาสนาในช่วงนี้ เช่นเดียวกัน โดยกล่าวกันว่า ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15 ศาสนาอิสลามก็ได้เข้ามาหยั่งรากลงในพื้นที่คาบสมุทรมลายู โดยเฉพาะที่เมืองท่ามะละกา ผ่านทางกลุ่มพ่อค้านักเดินเรือชาวอินเดียและอาหรับ เชื่อกันว่า ภายใต้วามเชื่อความศรัทธาอย่างเดียวกัน ย่อมทำให้เกิดการเจรจาค้าขายกันอย่างสะดวกยิ่งขึ้น เกิดเป็นเครือข่ายอันแน่นแฟ้นกันตั้งแต่แอฟริกาเหนือ ตุรกี อาระเบีย อินเดีย มลายู ไปจนถึงจีน (Andaya, 2001) ในส่วนของเมืองท่าจอร์จทาวน์นั้น ยุคทองของเมืองนี้ คล้อยหลังเมืองท่ามะละกาอยู่นับร้อยปี ซึ่งมีความคึกคักของเรือกลไฟจากทุกหนแห่งทอดสมอขนถ่ายสินค้า รับส่งผู้โดยสาร ที่เดินพลุกพล่านกันอยู่ที่ท่าหน้าบริเวณด้านหน้าเหล่าอาคารโคโลเนียลริมน้ำกันอยู่อย่างเนืองแน่น ยุคเฟื่องฟูของเมืองนี้อยู่ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งนำมาถึงการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์เมือง ผู้คนและวัฒนธรรม ผสมผสานกันจนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ชาวเปอรานากัน (Peranakan) หรือบบายอนย่า (Baba-Nyonya) ที่เป็นคนเชื้อสายจีนที่เกิดที่คาบสมุทรมลายู และ ชาวเปอรานากันจาวิ (Peranakan Jawi) หรือ เกลิง (Keling) ที่เป็นคนเชื้อสายอินเดียหรือมุสลิมที่มีที่อยู่ที่คาบสมุทรมลายู (Koo, 1993) โดยที่ยังคงพบเห็นผู้คนและวิถีชีวิต ได้จนถึงทุกวันนี้ ทั้งในป็นังมะละกา สิงคโปร์ และบางส่วนของเมืองเก่าภูเก็ต ซึ่งที่เกาะป็นังถือเป็นเมืองที่ยังมีกลิ่นอายของสถาปัตยกรรมแองโกล-อินเดียนและมีกลุ่มอาคารก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 มากที่สุดในประเทศมาเลเซียอีกด้วย โดยความโดดเด่นเฉพาะตัวของชาวเปอรานากัน ที่เป็นส่วนผสมจากชาวจีน (ตอนใต้) ผสมเข้ากับวิถีของมลายู และได้รับอิทธิพลจากสยามและพม่า สะท้อนออกมาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มผ่านทางแฟชั่นเครื่องแต่งกาย อาหารการกิน เครื่องประดับ เครื่องงานขาม รวมถึงการผสมผสานศิลปะตะวันตกและตะวันออกปรับตกแต่งห้องแถวที่พักให้มีความวิจิตรตระการตาเป็นสไตล์ของตนเอง (Penang State Tourism Development and Culture Office, 2014) ภาษาที่ใช้เป็นภาษาจีนฮกเกี้ยนท้องถิ่นที่ผสมคำจากภาษามลายูเข้าไป เช่นเดียวกับที่เมืองเก่าภูเก็ต ส่วนกลุ่มเปอรานากันฝั่งเมืองมะละกาจะใช้ภาษามลายูท้องถิ่นแล้วผสมคำจากภาษาจีนฮกเกี้ยนเข้าไป (Koo, 1993)

คุณค่าความสำคัญหรือคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Value, OUV) ตามเกณฑ์องค์การยูเนสโก ของเมืองเก่ามะละกาและเมืองท่าจอร์จทาวน์ อยู่ในเกณฑ์ด้านวัฒนธรรม 3 เกณฑ์ จากทั้งหมด 6 เกณฑ์ของการเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม (UNESCO World Heritage Centre, 2008) ได้แก่ เกณฑ์ข้อ (ii), (iii) และ (iv) โดยรายละเอียดของแต่ละเกณฑ์ของแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ทั้ง 6 เกณฑ์ และทางธรรมชาติ ทั้ง 4 เกณฑ์ ที่กำหนดโดยองค์การยูเนสโก เมื่อปี พ.ศ. 2547 (UNESCO World Heritage Centre, 2008; สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561) มีดังนี้

(i) เป็นตัวแทนที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ด้านศิลปกรรม หรือตัวแทนของความงามและเป็นผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันชาญฉลาดยิ่ง

(ii) แสดงถึงความสำคัญของการแลกเปลี่ยนคุณค่าของมนุษย์ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือในพื้นที่วัฒนธรรมใด ๆ ของโลก ผ่านการพัฒนาด้านสถาปัตยกรรมหรือทางเทคโนโลยี อนุสรณ์ศิลป์ การวางแผนบ้านเมือง หรือการออกแบบภูมิทัศน์

(iii) เป็นเอกลักษณ์ หายากยิ่ง หรือเป็นของแท้ดั้งเดิม

(iv) เป็นตัวอย่างของลักษณะโดยทั่วไปของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี หรืออุตสาหกรรม

(v) เป็นตัวอย่างลักษณะอันเด่นชัด หรือของชนบทรรมนิยมประเพณีแห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่มีความเปราะบางด้วยตัวมันเอง หรือเสื่อมสลายได้ง่าย เพราะ

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ที่ไม่สามารถกลับคืนดั้งเดิมได้ หรือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

(vi) มีความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์หรือบุคคลที่มีความสำคัญหรือความโดดเด่นยิ่งในประวัติศาสตร์

(vii) เป็นแหล่งที่เกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีความโดดเด่นเห็นได้ชัด หรือเป็นพื้นที่ที่มีความงามตามธรรมชาติหาพื้นที่อื่นเปรียบเทียบไม่ได้

(viii) เป็นตัวอย่างที่มีความโดดเด่นสะท้อนถึงวิวัฒนาการความเป็นมาของโลกในช่วงเวลาต่าง ๆ กัน ซึ่งรวมไปถึงร่องรอยของสิ่งมีชีวิตหรือกระบวนการทางธรณีวิทยาที่สำคัญอันทำให้เกิดรูปลักษณ์ของแผ่นดินหรือลักษณะธรณีสัณฐาน หรือลักษณะภูมิประเทศที่สำคัญ

(ix) เป็นตัวอย่างที่มีความโดดเด่นสะท้อนถึงกระบวนการนิเวศวิทยา และชีววิทยาซึ่งก่อให้เกิดและมีการพัฒนาการของระบบนิเวศทางบก หรือระบบนิเวศน้ำจืด หรือระบบนิเวศชายฝั่งและทางทะเลและสังคมสัตว์และพืช

(x) เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยที่มีความสำคัญสูงสุดสำหรับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในถิ่นกำเนิด ซึ่งรวมไปถึงถิ่นที่อาศัยของชนิดพันธุ์พืช และ/หรือ ชนิดพันธุ์สัตว์ ที่มีคุณค่าโดดเด่นเชิงวิทยาศาสตร์หรือเชิงอนุรักษ์ระดับโลก

ผลการประเมินคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของเมืองเก่ามะละกาและจอร์จทาวน์ทั้ง 3 เกณฑ์นั้น หน่วยงานอีโคโนมิคได้พิจารณาแต่ละเกณฑ์แล้วระบุว่า เกณฑ์ข้อที่ (i) เมืองเก่าทั้งสองเป็นตัวแทนของสังคมพหุวัฒนธรรมและการค้าขายอันโดดเด่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเป็นการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมมลายู จีน อินเดีย รวมทั้งชาติอาณานิคมจากยุโรป นับเป็นเวลาต่อเนื่องถึง 500 ปี โดยแต่ละวัฒนธรรมก็ได้ทิ้งร่องรอยของวัฒนธรรมเอาไว้ทั้งในรูปแบบของสถาปัตยกรรมและโครงสร้างของเมือง สำหรับเกณฑ์ที่ (ii) นั้น เมืองเก่ามะละกาและจอร์จทาวน์ มีหลักฐานที่ยืนยันได้ถึงมรดกทางพหุวัฒนธรรมของเอเชีย ซึ่งเป็นการอยู่ร่วมกันของความหลากหลายทางศาสนา ความเชื่อ และวัฒนธรรม อีกทั้งยังพบเห็นได้อยู่จวบจนถึงปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้ แสดงออกมาให้เห็นผ่านทางกิจกรรมทางศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้งอาคารศาสนสถานที่ยังคงพบเห็นอยู่ได้เป็นจำนวนมากในเขตเมืองเก่า ส่วนเกณฑ์ข้อสุดท้าย คือข้อที่ (iii) นั้น เมืองเก่าทั้งสองแห่งนี้ สะท้อนภาพของการผสมผสานระหว่างความหลากหลายทางวัฒนธรรมและก่อเกิดอาคารบ้านเรือน และการเป็นอยู่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งแสดงออกมาในรูปปลั๊กอินของสถาปัตยกรรม วัฒนธรรมและภูมิทัศน์เมือง ที่ไม่มีที่ใดในภูมิภาคเอเชียหรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่จะสามารถนำมาเทียบเคียงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักฐานอันเด่นชัดของลักษณะกลุ่มอาคารและภูมิทัศน์เมือง (UNESCO World Heritage Centre, 2007)

1.4 พัฒนาการด้านการท่องเที่ยวของเมืองเก่ามะละกาและจอร์จทาวน์

พัฒนาการด้านการท่องเที่ยวของประเทศมาเลเซีย อาจจะนับย้อนกลับไปยังเมืองท่าที่สำคัญบนคาบสมุทรมาเลย์ บริเวณนี้ เกิดการเดินทางเข้าออกเมืองของพ่อค้า นักเดินทางจากทั่วทุกสารทิศ (Andaya, 2001; Widodo, 2004; Chin & Jorge, 2006; Khan & Idid, 2016; Salim & Mohamed, 2018) โดยที่เมืองท่าจอร์จทาวน์ เคยเป็นเมืองท่าสำหรับผู้แสวงบุญไปยังเมืองเมกะห์ ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 (Khoo, 1993; Mohamed et al., 2015; Salim & Mohamed, 2018) รวมทั้งเป็นยุคทองของปีนังอันเนื่องมาจากการค้าขายแร่ดีบุกและยางพารา เกาะปีนังซึ่งเป็นเขตการค้าเสรีในขณะนั้น จึงคลาดค่าไปด้วยพ่อค้า นักเดินเรือ และนักเดินทางและนักแสวงบุญ ส่วนเมืองเก่ามะละกา นั้น เป็นเมืองท่าที่สำคัญที่มีผู้เยี่ยมชมเป็นอย่างมาก

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15-18 (Khan & Iddid, 2016) เมื่อครั้งเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่กองทัพญี่ปุ่นทิ้งระเบิดและเข้ามายึดครองพื้นที่เกาะปีนัง ช่วงปี ค.ศ. 1941-1945 เกาะปีนังก็เกิดความขบเซวเป็นอย่างมาก (Khoo, 1993) หลังได้รับเอกราชจากอังกฤษในช่วงปี ค.ศ. 1957 ทั้งสองเมืองจึงกลับฟื้นคืน หากแต่ยังไม่คึกคักเหมือนเช่นเคย และแม้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวของทั้งประเทศมาเลเซียได้เริ่มดำเนินการนับแต่ยุคอาณานิคม หากแต่การประกาศจัดตั้งหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวได้เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1953 และอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพิ่งได้รับความสนใจจากหน่วยงานราชการอย่างจริงจังในช่วงปี ค.ศ. 1980 อันเนื่องมาจากการแยกหน่วยงานมาจัดตั้งเป็นกระทรวงวัฒนธรรม ศิลปะและการท่องเที่ยว (Marzuki, 2010)

ในส่วนของเมืองมะละกากับการท่องเที่ยวนั้น ในช่วงก่อนได้รับเอกราช มีจำนวนแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นในพื้นที่ค่อนข้างน้อย ไม่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ รวมทั้งยังไม่มีที่พักที่ได้มาตรฐานสากล และนับแต่มาเลเซียได้รับเอกราช เมืองมะละกาก็กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งด้วยการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเข้มข้น (King, 2012) ซึ่งหน่วยงานของรัฐมะละกามีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง และได้มีการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวมาโดยตลอด (ICOMOS Malaysia, 2018) ทั้งนี้ ภาครัฐและภาคประชาชนในพื้นที่ได้ร่วมกันกำหนดนโยบายการอนุรักษ์อาคารเก่าและภูมิทัศน์เมือง เพื่อคงไว้ซึ่งคุณค่าอันสำคัญของเมืองที่สั่งสมประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ (Reed, 2000) การริเริ่มกิจกรรมตลาดนัดยามค่ำคืน Jonker Walk บริเวณถนนฮังจาบัต (Jalan Hang Jabat) ในปี ค.ศ. 2000 (พ.ศ. 2543) โดยมีแนวคิดในการสร้างความมีชีวิตชีวาให้กับเมืองเก่า แต่สิ่งที่ตามมาก็คือ สิ่งก่อสร้าง และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ (Chin & Jorge, 2006) ส่วนการท่องเที่ยวของฝั่งเมืองปีนังนั้น ยังมุ่งเน้นไปที่บริเวณหาดบาตูเฟริงกิ (Batu Ferringi) ทางด้านทิศเหนือของเกาะมากกว่าส่วนบริเวณเมืองเก่าจอร์จทาวน์ซึ่งยังอยู่ในสภาพเมืองเก่าที่ถูกทิ้งร้าง (Chai, 2011; Farahani, 2012) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของมาเลเซียก็มีสภาพเช่นเดียวกันกับไทย ที่เป็นหนึ่งในเมืองยอดนิยมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งทางหน่วยงานภาครัฐได้ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คู่ขนานกันไปกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบการพักผ่อนหย่อนใจในพื้นที่ธรรมชาติ รวมทั้งแหล่งช้อปปิ้ง อีกทั้งยังมีความนิยมในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มขึ้นอีกด้วย (King, 2013)

หลังจากได้รับการประกาศให้เป็นมรดกโลก ทั้งเมืองเก่ามะละกาและจอร์จทาวน์ จึงค่อย ๆ กลับมามีชีวิตอันรุ่งเรืองขึ้นอีกครั้ง จากการมาของผู้นำเยือน ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและนักลงทุน สถานะของเมืองมรดกโลกนี้ ถูกนำมาใช้เป็นการสร้างภาพลักษณ์ของเมืองเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว (Lai & Ooi, 2015) แม้จะผ่านมานานหนึ่งทศวรรษของเมืองมรดกโลกในฐานะเมืองท่องเที่ยวอย่างเมืองเก่ามะละกาและจอร์จทาวน์แล้ว แต่ทั้งสองเมืองก็ยังคงได้รับความสนใจและเป็นจุดหมายปลายทางที่มีชื่อเสียงสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ (Fam et al., 2017)

ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกนั้น เมืองเก่ามะละกา ได้ถูกกล่าวถึงค่อนข้างมากด้านการท่องเที่ยว และได้นำคุณค่าความสำคัญมาเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว ด้วยความโดดเด่นของการเป็นอาณาจักรโบราณเก่าแก่ ที่นำพาผู้คนจากหลากหลายภูมิภาคมาค้าขายกันในเมืองนี้ ก่อเกิดการหลอมรวมกันทางวัฒนธรรม และสะท้อนออกมาเป็นมรดกตกทอดจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็น วัฒนธรรมการใช้ชีวิตประจำวัน การเฉลิมฉลอง งานเทศกาล การแต่งกาย ดนตรีและการร้องรำทำเพลง การละเล่น งานอดิเรก อาหารการกิน และงานฝีมือ มรดกทางวัฒนธรรมในเมืองมรดกโลกแห่งนี้ ได้ถูกนำมาใช้เป็นตัวเน้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัสกับประสบการณ์ในเมืองที่เป็นตัวแทนของมรดกแห่งเอเชีย ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของคาบสมุทรมลายู รวมทั้งมรดกทางสถาปัตยกรรมที่สืบทอดมาจากยุโรป

ในทางหนึ่ง ความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรมในคาบสมุทรมลายูนี้ ก็ยังถูกนำไปใช้ในการแข่งขันกันทางการท่องเที่ยว ระหว่างมาเลเซียและสิงคโปร์ ซึ่งทั้งสองประเทศนี้ ได้มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมกันที่สืบเนื่องนับตั้งแต่ยุคอาณาจักรมตะวันตกจนถึงปัจจุบัน (King, 2013)

1.5 ผลกระทบจากการเป็นเมืองท่องเที่ยวมรดกโลก

ผลจากการได้รับการประกาศให้เป็นเมืองมรดกโลกมละกาและจอร์จทาวน์นั้น สร้างแรงกระตุ้นในทุก ๆ ด้าน เข้าไปในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม และ ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเกิดขึ้นทั้งในทิศทางบวกและทิศทางลบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อได้รับความนิยมนจากผู้มาเยือน ทำให้ทั้งสองเมืองกลายสภาพเป็นเมืองท่องเที่ยวมรดกโลก และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในพื้นที่หลักและพื้นที่กันชนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ ได้มีการสรุปเป็นรายละเอียดแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้ (Chai, 2011; Alam et al., 2014; Mohamed et al., 2015; ICOMOS Malaysia, 2018; Salim & Mohamed, 2018a; 2018b)

1) ผลกระทบทางบวก

1.1) ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม

- ได้รับโอกาสในการให้คำแนะนำการจัดการพื้นที่จากผู้เชี่ยวชาญการจัดการมรดกจากนานาชาติ เพื่ออ่าวรังไว้ซึ่งคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (OUV)
- ได้รับความสนใจมากขึ้น จากทั้งนักวิชาการ นักวิจัย นิสิต/นักศึกษา ในการเข้ามาศึกษาวิจัยหรือมาศึกษาหาความรู้ในพื้นที่ แล้วทำให้เกิดคำแนะนำจากทางผังวิชาการในการจัดการพื้นที่
- เกิดการวางแผนการจัดการพื้นที่ที่มีการบูรณาการกันมากขึ้นจากหลายภาคส่วน
- ทำให้เกิดการสร้างความมั่นใจได้ว่าจะเกิดการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรม อันเนื่องมาจากการเห็นความสำคัญของคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของเมืองมรดกโลก
- เกิดการฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรมให้เป็นจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น บริเวณสองฝั่งริมแม่น้ำแม่ข่ายมะละกา และอาคารเสื่อมโทรมในเขตเมืองเก่าจอร์จทาวน์ ตลอดจนภูมิทัศน์เมืองในหลายบริเวณ

1.2) ด้านสังคม

- ทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดการอนุรักษ์ความเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมและส่งต่อไปยังรุ่นลูกหลาน
- ทำให้เกิดการสร้างความมั่นใจได้ว่าจะเกิดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม อันเนื่องเป็นมาจากการเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัวของพื้นที่เมืองเก่า
- ทำให้สังคมเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสังคมพหุวัฒนธรรมมากขึ้น

1.3) ด้านเศรษฐกิจ

- มีโอกาสได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร จากทั้งในและต่างประเทศ เกี่ยวกับการจัดการพื้นที่มรดกโลกในด้านการจัดการพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถเกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจให้ดีขึ้นได้
- เกิดการเข้ามาลงทุนจากผู้ประกอบการท่องเที่ยว
- เกิดการจ้างงานรูปแบบใหม่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

2) ผลกระทบทางลบ

2.1) ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม

- ความพยายามในการเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวมากจนเกินไป ด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมที่แปลกปลอมไปจากเขตเมืองเก่า ทำให้ขาดเอกลักษณ์และความเป็นตัวตนดั้งเดิมของเมืองไป

- การพัฒนาพื้นที่โดยรอบเมืองเก่าเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่มากจนเกินไป เช่น การถมทะเลเพื่อขยายพื้นที่เมือง ทับพื้นที่ปากแม่น้ำที่เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และการสร้างตึกสูงขบขังทัศนียภาพเมืองเก่า

- อาคารใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น ขาดการออกแบบที่ดี ที่คำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของเมืองเก่า ทั้งในเรื่องขนาดของอาคารหรือรายละเอียดในการใช้วัสดุ รวมทั้งยังขาดการออกแบบที่ประสานสอดคล้องกันไปทั้งภายในและภายนอก

- การสร้างสิ่งก่อสร้างที่เป็นรูปแบบสมัยใหม่ ในเขตเมืองเก่า ส่งผลร้ายแรงต่อคุณค่าความสำคัญของมรดกทางสถาปัตยกรรม และยังเป็น การลดคุณค่าของอัตลักษณ์เมืองเก่าอีกด้วย

- การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อาคาร จากบ้านเรือนทั่วไป กลายเป็นที่พักนักท่องเที่ยว ร้านค้า ร้านอาหาร เช่น บริเวณริมแม่น้ำมะละกา ทำให้ภูมิทัศน์เมืองเก่าเปลี่ยนแปลงไป

2.2) ด้านสังคม

- การตามใจนักท่องเที่ยวมากจนเกินไป ทำให้เป็นภัยคุกคามต่อเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชน เช่น การปล่อยให้ทำกิจกรรมท่องเที่ยวบางประเภทที่ขัดต่อวิถีชีวิตท้องถิ่น

- การเพิ่มค่าเช่าอาคารหรือราคาที่ดินที่สูงขึ้น ทำให้ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย้ายออกจากเขตเมืองเก่า ส่งผลต่อคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลในด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตดั้งเดิมที่ขาดหายไป

- การพัฒนาพื้นที่ที่คำนึงถึงรายได้จากการท่องเที่ยวมากจนเกินไป จนทำให้พื้นที่เมืองเก่าลดคุณค่าความสำคัญของเอกลักษณ์ดั้งเดิมและบรรยากาศเมืองเก่าเปลี่ยนแปลงไป

- วิถีชีวิตของสังคมยุคใหม่ ทำให้ยากแก่การใช้ชีวิตในรูปแบบดั้งเดิม

2.3) ด้านเศรษฐกิจ

- อัตราค่าเช่าอาคารและราคาที่ดินที่สูงขึ้น ส่งผลต่อผู้เช่าดั้งเดิมไม่สามารถอยู่อาศัยต่อไปได้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือกิจกรรมการประกอบอาชีพบางอย่างในเขตเมืองเก่าเปลี่ยนรูปแบบไป

- เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ อันเนื่องมาจากมีกลุ่มทุนจากจีนและสิงคโปร์มาลงทุนในเขตเมืองเก่า

3. สรุปและอภิปราย

การกำเนิดขึ้นของเมืองท่าตามชายฝั่งและปากแม่น้ำมีความสำคัญ ไม่ใช่แต่เพียงเป็นที่ค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าเท่านั้น แต่ยังเป็น ที่แลกเปลี่ยนทักษะ ภาษา ขนบธรรมเนียม อุดมการณ์ ความเชื่อและศาสนา ผ่านหลากหลายช่องทางและมุมมอง (Khan & Idid, 2016) เมืองเก่ามะละกาและจอร์จทาวน์ ที่เป็นกลุ่มเมืองท่าบนคาบสมุทรมาลายู ในเขตช่องแคบมะละกา ได้ทำหน้าที่เช่นนั้นเช่นกัน อีกทั้ง เมืองท่ามะละกายังถือว่าเป็นเมืองที่ยิ่งใหญ่แห่งสุดท้ายก่อนยุคอาณานิคมตะวันตกเข้ามาทำการค้าขายในภูมิภาคนี้อีกด้วย (Widodo, 2004) การก่อสร้างเมืองมานับเป็นเวลาหลายร้อยปีของอาณาจักรมะละกา มีหลักฐานที่เชื่อกันว่า บริเวณเมืองเก่ามะละกา ถือเป็นจุดกำเนิดของประวัติศาสตร์การก่อตั้งสหพันธรัฐมาเลเซียในปัจจุบันอีกด้วย (Andaya, 2001)

ในมุมมองด้านภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ (UNESCO, 2011) เมืองมีพัฒนาการและการเติบโตตามช่วงเวลาโดยส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงแก่นอัตลักษณ์ของเมืองในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งมีผลตั้งแต่ระดับชุมชน พื้นที่เมือง รวมไปถึงบริบทที่เกี่ยวข้องกับที่ตั้งของเมือง กระบวนการเป็นเมืองนั้นมีผลในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นการเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนการยกระดับของคุณภาพชีวิต และอัตลักษณ์เมือง ใน

ขณะเดียวกันอีกด้านหนึ่งก็นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง หากขาดการจัดการที่เหมาะสม โดยเฉพาะด้านความหนาแน่นของเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การจางหายไปของสำนึกของถิ่นที่ (sense of place) ภาพรวมของเนื้อเมืองและอัตลักษณ์ท้องถิ่นด้วย ดังปรากฏให้เห็นชัดว่าชุมชนประวัติศาสตร์ในหลายที่ได้สูญเสียบทบาทเดิม การเปลี่ยนไปของขนบธรรมเนียม ประเพณีและโครงสร้างของกลุ่มประชากรในชุมชน ด้วยเหตุนี้ การจัดการภูมิทัศน์เมืองจึงสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการบรรเทาปัญหาและลดผลกระทบได้

ในฐานะที่เมืองเก่ามะละกาและจอร์จทาวน์ มีภาพของตัวแทนในการเป็นเมืองมรดกโลกนั้น จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ในการพิจารณาและทบทวนความสมดุลของกระบวนการพัฒนาเมืองควบคู่ไปกับกระบวนการอนุรักษ์เมือง และเมื่อย้อนกลับไปตรวจสอบถึงเกณฑ์ที่ได้รับในการเป็นเมืองมรดกโลกทั้งสามข้อนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรนำมาใช้เป็นกรอบในการประเมินการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในห้วงทศวรรษว่าเกิดผลกระทบอย่างไร

คุณค่าของการอนุรักษ์เมืองสามารถแบ่งได้เป็น 3 หมวดใหญ่ (ปรานอม, 2559) ได้แก่ คุณค่าทางใจ คุณค่าทางวัฒนธรรม และคุณค่าทางการใช้ ซึ่งแม้เป็นเพียงกรอบกว้าง ๆ ก็ตาม แต่ก็สัมพันธ์กันโดยไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เช่น การอนุรักษ์เพียงงานสถาปัตยกรรมเพียงอย่างเดียวอาจไม่เป็นกระบวนการที่สมบูรณ์ หากไม่ได้รับความไว้วางใจความหมายทางวัฒนธรรมหรือคุณค่าแห่งประโยชน์ใช้สอยด้วย กรณีดังกล่าวปรากฏให้เห็นทั่วไปในการอนุรักษ์เพียงรูปด้านอาคารเดิม แต่ไม่ได้อนุรักษ์รูปแบบการใช้งานอย่างเหมาะสมด้วย เช่น การเกิดการใช้ประโยชน์อาคารในรูปแบบใหม่เป็นจำนวนมากที่เกิดขึ้นทั้งในมะละกาและจอร์จทาวน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปรับเพื่อเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน โดยเฉพาะการทำเป็นโรงแรมที่พักประเภทต่าง ๆ ร้านสะดวกซื้อแบบสมัยใหม่ หรือร้านอาหารจานด่วน ร้านขายเสื้อผ้าชั้นนำ เป็นต้น ตัวอย่างนี้ไม่ได้สะท้อนเพียงแค่สถาปัตยกรรมและการใช้งานเท่านั้น หากยังกระทบไปถึงการอพยพย้ายออก ของโครงสร้างประชากรเดิมที่เคยอยู่อาศัยดั้งเดิมหรือทำมาหากินอยู่ในพื้นที่ เหลือเพียงแต่กลุ่มคนที่เข้ามาทำงานในเขตเมืองเก่า นักท่องเที่ยวจึงสัมผัสได้แต่เพียงร่องรอยที่เหลืออยู่ของอาคารเก่าเท่านั้น แต่ไม่ได้มีประสบการณ์กับการรับรู้สำนึกของถิ่นที่ ที่เกิดจากการขาดหายไปของวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ถูกแทรกเข้ามาด้วยวิถีชีวิตใหม่ในเขตเมืองเก่า

ในส่วนของเขตเมืองเก่ามะละกานั้น นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2008 (พ.ศ. 2551) เป็นต้นมา จำนวนของกิจกรรมค้าขายแบบดั้งเดิมนั้นลดลงอย่างต่อเนื่องโดยถูกทดแทนด้วยระบบพาณิชย์กรรมใหม่ (ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านค้าสะดวกซื้อ หรือสถานบันเทิง ซึ่งสามารถพบได้ในทุก ๆ ที่) ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่ากระแสโลกาภิวัตน์ได้เข้ามาสร้างผลกระทบเป็นอย่างมากต่อแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก ตัวอย่างดังกล่าวจึงสะท้อนปัญหาด้านการจัดการพื้นที่เป็นอย่างมาก ทั้งที่มีการศึกษาผลกระทบนี้เป็นจำนวนมากจากทั้งหน่วยงานราชการและสถาบันการศึกษา แต่ยังไม่เพียงพอที่จะรองรับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์และสังคมยุคใหม่ที่มุ่งหวังในการสร้างเศรษฐกิจที่มั่นคงจากการท่องเที่ยวได้

นอกจากนี้หากมีการประเมินย้อนกลับไปตามเกณฑ์ ทั้ง 3 ข้อ ที่เมืองทั้งสองได้รับการเสนอชื่อให้เป็นเมืองมรดกโลกเมื่อ พ.ศ. 2551 (ค.ศ. 2008) แล้วนั้น จากการสำรวจจะพบได้ว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในทุก ๆ ด้าน ไม่เพียงแต่เฉพาะในเขตเมืองเก่า แต่กระทบเป็นบริเวณกว้างของพื้นที่เมือง โดยเฉพาะการถูกแทนที่ด้วยกิจกรรมใหม่ที่ทำให้ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ถูกแทนที่ด้วยภูมิทัศน์ของสังคมใหม่ซึ่งได้ปลดปล่อยบรรยากาศและหลักฐานทางวัฒนธรรมออกไปเป็นจำนวนมาก แม้ว่าในภาพกว้างจะดูคล้ายเหมือนไม่มีผลกระทบรุนแรง แต่เมื่อสำรวจในรายละเอียดจะพบเห็นสิ่งอำนวยความสะดวกและสถานบันเทิงจำนวนมากที่เกิดขึ้นในเขตเมืองเก่าที่ขาดการควบคุม ในระยะยาวหากไม่เกิดการจัดการและวางนโยบายที่ชัดเจนในการเป็น

เมืองท่องเที่ยวมรดกโลก อาจส่งผลให้โครงสร้างของเมืองและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเลือนหายไปโดยไม่สามารถรื้อฟื้นกลับมาได้อีก

4. ถอดบทเรียนการจัดการเมืองมรดกโลกในฐานะเมืองท่องเที่ยว

1) ดังที่ UNESCO (2011) ได้ให้การเสนอแนะกรอบการบูรณาการการอนุรักษ์เพื่อเป็นรากฐานในการอนุรักษ์มรดกเมือง (Urban heritage) และภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ไว้นั้น จึงควรนำข้อเสนอแนะดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางการควบคุมความสมดุลของปัจจัยการเป็นแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกให้เกิดการอนุรักษ์ที่ยั่งยืน โดยข้อเสนอแนะโดยสรุปได้แก่ ความท้าทายและโอกาส นโยบาย เครื่องมือ การเสริมสร้างศักยภาพ งานวิจัย ข้อมูล และการสื่อสาร และความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อให้การร่วมทำงานของภาคีต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

2) ควรตั้งคำถามกันเองเสียก่อนว่า จำเป็นต้องเป็นเมืองมรดกโลกหรือไม่ หากจำเป็น ก็ควรต้องดำเนินการตามกฎกติกาขององค์การยูเนสโกในการคงสถานะความเป็นเมืองมรดกโลกประเภทนั้น ๆ

3) ควรมีข้อตกลงร่วมกัน และพันธะสัญญาต่อกัน ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในเมืองมรดกโลกนั้น ๆ ในการดำรงไว้ซึ่งคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล และมีความรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลพื้นที่ตามแนวทางและข้อกำหนดของการมีสถานะเป็นเมืองมรดกโลก ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนี้ ประกอบไปด้วยทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในเมืองมรดกโลกแห่งนั้น ๆ

4) หากเป็นเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรม ควรมองภาพเมืองให้ครบทั้งรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งหมายถึงไม่ควรมุ่งไปแต่เพียงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม หรืออาคารบ้านเรือน หากแต่ ต้องมองไปถึงชีวิตที่ดำรงอยู่ภายในสถาปัตยกรรมนั้น ๆ ด้วย เพื่อดำรงไว้ซึ่ง “สำนึกของถิ่นที่ (sense of place)”

5) ผู้มีส่วนร่วมพึงตระหนักเสมอว่า การอนุรักษ์เมืองมรดกโลกนี้ มิใช่แต่เพียงเพื่อประโยชน์แก่คนยุคนี้เท่านั้น แต่ให้มองเลยไปถึงประโยชน์สำหรับคนยุคหน้าด้วย

เอกสารอ้างอิง

กรมเอเชียตะวันออก. (2562). *ข้อมูลประเทศและเขตเศรษฐกิจ: มาเลเซีย*. กระทรวงการต่างประเทศ. ที่มา:

<http://www.eastasiawatch.in.th/th/information/13/>

ดวงจิตา ราเมศวร์. (2537). *ประวัติศาสตร์ประเทศไทยในกลุ่มอาเซียน (๒)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพรวธรรม.

ปรานอม ต้นสุขานันท์. (2559). *การอนุรักษ์ชุมชนเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เริงวุฒิ มิตรสุริยะ. (2557). *“อุษาคเนย์” ประวัติศาสตร์อาเซียน ฉบับประชาชน*. กรุงเทพฯ: ยิปซี.

สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ. (2562). *องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ*.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่มา:

<http://www.bic.moe.go.th/index.php/component/content/article/129-cat-inter-coop-rg/cat-inter-coop-org-unesco/unesco/about-unesco/unesco-background/2312-unesco-background?Itemid=681>

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2561). *คู่มือการนำเสนอแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและแหล่งมรดกทางธรรมชาติเป็นแหล่งมรดกโลก*. กรุงเทพฯ: อี.ที.พับลิชชิง.

- อันดายา, บาร์บารา วัตสัน และ อันดายา, ลีโอนาร์ด วาย. (2557). *ประวัติศาสตร์มาเลเซีย (A History of Malaysia)*. แปลจาก A History of Malaysia. แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- อาณัติ อนันตภาค. (2557). *ประวัติศาสตร์มาเลเซีย บรูไน และสิงคโปร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อียิปซี.
- Alam, A.S.A.F, Er, A.C. & Begum, H. (2014). Tourism Development from the Perspectives of Sustainability in Melaka State, *SHS Web of Conferences*, 12, 01078. doi: 10.1051/shsconf/20141201078
- Andaya, L.Y. (2001). The Search for the Origins of Melayu, *Journal of Southeast Asian Studies*, 32(3). 315-330.
- Andaya, B.W. & Andaya, L.Y. (2017). *A History of Malaysia (3rd edition)*. London: PALGRAVE.
- Chai, L.T. (2011). Culture Heritage Tourism Engineering at Penang: Complete the Puzzle of “The Pearl of Orient”, *Systems Engineering Procedia*, 1, 358-364. doi: 10.1016/j.sepro.2011.08.054
- Chin, L.H. & Jorge, F. (2006). *Malacca Voices from the Street*. Malaysia: KHL Printing Co.Pte.Ltd.
- Fam, S.F., Dora, M.T., Othman, N.A., Azmi, F.R., Musa, H., Azim, A.M.M., Norman, H. & Shuib, M.F.I.A. (2017, 14 to 17 July). *Why Tourists Visit Melaka?*, Paper presented at the 2017 China Marketing International Conference, Beijing, China.
- Farahani, B.M., Abooli, G. & Mohamed, B. (2012). George Town World Heritage Site: What We Have and What We Sell?, *Asian Culture and History*, 4(2), 81-90. doi: 10.5539/ach.v4n2p81
- Hockton, K. & Tan, H. (2012). *Penang: an inside guide to its historic homes, buildings, monuments and parks*. Kuala Lumpur: MPH Group Publishing.
- ICOMOS Malaysia. (2018). *10 Years into the Inscription of Melaka & George Town as World Heritage Sites: The Good, The Bad & The Unintended*. Kuala Lumpur: ICOMOS Malaysia. Retrieved from http://openarchive.icomos.org/1898/1/2018_07_18%20ICOMOS%20Malaysia%20Open%20Debate%20Report.pdf
- Khan, M. & Idid, S.Z.A. (2016). From Trade Routes to Streets Cultures – An Overview of the Significance and Characteristics of Southeast Asian Traditional Streets, *Journal of the Malaysian Institute of Planners*, Special Issue IV, 31-44.
- King, V.T. (2012). *UNESCO in Melaka: Cultural Politics, Identities and Tourism in a World Heritage Site*. Leeds East Asia. Retrieved from

- http://www.victortking.org/draft_papers/10%20Melaka%20as%20a%20World%20Heritage%20Site.docx
- King, V.T. (2013). *UNESCO in Southeast Asia: World Heritage Sites in Comparative Perspective*. Gadong: Universiti Brunei Darussalam.
- Marzuki, A. (2010). Tourism Development in Malaysia, A Review on Federal Government Policies, *Theoretical and Empirical Research in Urban Management*, 8(17), 85-97.
- Mohamed, B., Omar, S.I., & Abidin, Z.Z. (2015, 16 to 18 March). *The Perils of Tourism Growth in a World Heritage Site: The Case of George Town, Penang*. Paper presented at the 5th International Conference of Jabodetabek Study Forum, Bogor, Indonesia.
- Morson, I. (1993). *The Connection Phuket Penang and Adelaide*. Bangkok: The Siam Society.
- Khoo, S.N. (1993). *Streets of George Town, Penang*. Penang: Janus Print & Resources.
- Penang Bridge office. (2019). *Penang Bridge in Malaysia*. Penang Bridge.Sdn.Bhd. Retrieved from <http://penangbridge.com.my>
- Penang State Tourism Development and Culture Office. (2014). *Penang Peranakan*. Penang: Penang Global Tourism.
- Reed, R.R. (2000). Historic and Cultural Patterns. In Leinbach, T.R. & Ulack, R. *Southeast Asia: diversity and development*. New Jersey: Prentice Hall.
- Salim, N. & Mohamed, B. (2018a). The physical impacts of tourism development at Melaka Historic Waterfront, Malaysia, In M.H. Nguyen, B. Mohamed, A.T. Bang, & T.C. Luong (Eds.), *International tourism development in Vietnam and Malaysia: Issues and directions*. Ho Chi Minh City, Vietnam National University: Ho Chi Minh Press.
- Salim, N. & Mohamed, B. (2018b). The Evolution of Historic Waterfront: A Case Study of George Town, Penang, *Journal of the Malaysian Institute of Planners*, 16(4). 40-54.
- Sen, T.T. (2014). *Cheng Ho and Malaya*. Melaka: Cheng Ho Cultural Museum.
- Sun, O.Y. (2010). *Lost Chapters of Malacca*. Selangor: Sin Chew Daily.
- UNESCO World Heritage Centre. (2007). *Nomination Dossier: Historic Cities of the Straits of Malacca*. Retrieved from <https://whc.unesco.org/uploads/nominations/1223bis.pdf>
- UNESCO World Heritage Centre. (2008). *World Heritage Information Kit*. Retrieved from <http://whc.unesco.org/en/activities/567/>
- UNESCO World Heritage Centre. (2019). *World Heritage List* Retrieved from <http://whc.unesco.org/en/list/>
- UNESCO. (2011). *Recommendation on the Historic Urban Landscape*. Paris: UNESCO. Retrieved from <http://whc.unesco.org/en/activities/638/>

84 - วารสารอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรมร่วมสมัย (CITH)

Widodo, J. (2004). *The Boat and the City: Chinese Diaspora and the Architecture of Southeast Asian Coastal Cities*. Singapore: Marshall Cavendish Academic.

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Tourism and Hotel Management, Mahasarakham University

ตำบลตลาด อำเภอมือเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000 โทรศัพท์ 043 970763

thm.msu.ac.th

